

PLAN DYDAKTYCZNY NR: **P_ZSS/TS/GEO.Z.R.**

DO PROGRAMU NAUCZANIA: Program nauczania geografii dla szkół ponadpodstawowych (liceum i technikum), Sławomir Kurek

NR PROGRAMU W SZKOLNYM WYKAZIE: **P_ZSS/TS/GEO.Z.R**

Z PRZEDMIOTU: **GEOGRAFIA (zakres rozszerzony)**

OBOWIĄZUJĄCY PODRĘCZNIK:

Kurek S: Geografia – podręcznik dla szkół ponadpodstawowych – zakres rozszerzony. Operon.
Nr dopuszczenia: 1079/1/2019 – klasa 1 1079/1/2019 – klasa 2 1079/3//2021 – klasa 3
1079/4/2022 – klasa 4 i 5

LICZBA GODZIN TYGODNIOWO W CYKLU: 3 + 3 + 2 + 2 + 2

MINIMALNY WYMIAR GODZIN W CYKLU: 12 X 30 = 360

Roczny plan dydaktyczny przedmiotu geografia dla klasy I liceum ogólnokształcącego, uwzględniający kształcone umiejętności i treści podstawy programowej (zakres rozszerzony)

Temat (rozumiany jako lekcja)	Liczba godzin	Treści podstawy programowej	Cele ogólne	Kształcone umiejętności	Propozycje metod nauczania	Propozycje środków dydaktycznych	Uwagi
I. Źródła informacji geograficznej							
1. Metody pozyskiwania informacji geograficznych. Ilościowe i jakościowe metody badań geograficznych	1	P.1.1, R.1.1, R.1.5	– zainteresowanie uczniów geografią – pokazanie znaczenia badań geograficznych dla poznania zjawisk zachodzących w świecie – zaznajomienie z różnorodnymi źródłami i metodami pozyskiwania informacji geograficznej – zrozumienie specjalistycznych pojęć i posługiwanie się terminami geograficznymi	– zna źródła informacji geograficznej i ocenia ich przydatność – potrafi wymienić technologie informacyjno-komunikacyjne i geoinformacyjne do pozyskiwania, przechowywania, przetwarzania i prezentacji informacji geograficznych – rozróżnia metody jakościowe, metody ilościowe oraz możliwość ich wykorzystania na wybranych przykładach – wskazuje na możliwości wykorzystywania różnych źródeł informacji geograficznej – umie ocenić przydatność źródeł informacji geograficznej	praca z różnymi źródłami informacji geograficznej – wyszukiwanie informacji w internecie, rocznikach statystycznych, encyklopediach, czasopismach dyskusja	tabele, dane statystyczne, mapy	Temat można realizować z wykorzystaniem zbiorów pracowni geograficznej.

2. Badania ankietowe i wywiady	1	R.1.2	kształtowanie umiejętności analizy i konstruowania ankiet i wywiadów jako narzędzi w badaniach geograficznych	– zna zasady tworzenia kwestionariusza ankiety – zna metodę przeprowadzania wywiadu i opracowania jej wyników – potrafi przeprowadzić ankietę/wywiad, opracować wyniki ankiety i wywiadu – interpretuje i wyciąga wnioski z uzyskanych wyników ankiety i wywiadu	mapa mentalna, burza mózgów „Jak stworzyć ankietę i przeprowadzić badanie”, przeprowadzenie i opracowanie badań ankietowych i wywiadów	ankiety, wywiady	Uczniowie przeprowadzają ankietę/wywiad w domu.
3. Metody prezentacji zjawisk w tabelach i na wykresach	1	P.1.5	kształtowanie umiejętności segregowania i analizy danych, interpretacji ich	– rozróżnia wykres kołowy, liniowy i słupkowy, potrafi odczytać z nich dane i je zinterpretować – potrafi odczytać dane przedstawione w tabeli i na wykresie oraz je zinterpretować – tworzy wykresy i tabele z danych statystycznych	– praca z materiałem źródłowym – dane statystyczne, tabele, wykresy, dobieranie odpowiedniego typu wykresu do przedstawienia określonych danych statystycznych – analiza danych statystycznych – interpretacja tabel i wykresów różnych typów	dane statystyczne, tabele, wykresy, opracowania statystyczne GUS, strona internetowa www.stat.gov.pl	Uczniowie w czasie lekcji korzystają z materiałów przygotowanych przez nauczyciela.

4. Metody prezentacji zjawisk na mapach	1	P.1.2, P.1.3	kształtowanie umiejętności pracy z mapą – obliczenia związane ze skalą mapy – odczytywanie i analiza zjawisk na mapach	– wyróżnia graficzne i kartograficzne metody przedstawiania informacji geograficznej – podaje przykłady zastosowania różnych rodzajów map – umie czytać i interpretować treści różnych map – wyciąga wnioski z analizy danych przedstawionych na mapie i odnosi je do wiedzy z innych dziedzin geografii	– praca z materiałem źródłowym – atlasy geograficzne, różne rodzaje map, opracowania statystyczne w formie kartogramów i kartodiagramów – ćwiczenia z mapą – czytanie skali mapy i legendy, analiza rysunku poziomicowego, interpretacja treści mapy	atlasy geograficzne, mapy ogólnogeograficzne i tematyczne, opracowania statystyczne GUS, strona internetowa www.stat.gov.pl	Uczniowie w czasie lekcji korzystają z materiałów przygotowanych przez nauczyciela (opracowania statystyczne GUS w formie graficznej, mapy, atlasy).
5. Prowadzenie obserwacji w terenie	1	P.1.4	– rozbudzanie zainteresowań geograficznych – ćwiczenie umiejętności obserwacji, ich analizy i wyciągania wniosków	– zna podstawowe metody obserwacji stosowane w terenie – wie, jakie rodzaje pomiarów stosuje się w terenie – wymienia przykłady informacji pozyskiwanych na podstawie obserwacji – poprawnie wykonuje obserwacje w terenie i wyciąga wnioski	– obserwacje w terenie: wyznaczanie kierunków i azymutów, analiza położenia geograficznego miejsca obserwacji i ukształtowania powierzchni – ćwiczenia i pomiary w terenie: posługiwanie się przyrządami pomiarowymi (np. busola, gnomon, przyrządy w klatce meteorologicznej, opisywanie wyników obserwacji i wyciąganie	busola, gnomon, klatka meteorologiczna, linijki, kartki, ołówki	Uczniowie poznają różne sposoby obserwacji w terenie za pomocą dostępnych urządzeń pomiarowych. Zajęcia można przeprowadzić np. w ogródku meteorologicznym.

					wniosków		
6. Posługiwanie się mapą topograficzną w terenie	1	R.1.6	ćwiczenie umiejętności posługiwania się mapą topograficzną	– umieć posługiwać mapą topograficzną w terenie – umieć określać współrzędne geograficzne punktów na mapie – opisać rzeźbę terenu, sieć hydrograficzną oraz formy użytkowania ziemi na załączonym – potrafić określić na podstawie mapy odległość pomiędzy punktami oraz wysokość terenu – potrafi obliczyć nachylenie stoku, wysokość względną i bezwzględną terenu, wykonać profil hipsometryczny	– ćwiczenia w terenie: orientowanie mapy, określanie położenia w terenie na podstawie mapy, obliczanie odległości rzeczywistych na podstawie odległości na mapie – ćwiczenia z mapą: obliczanie nachylenia stoku, obliczanie pola powierzchni obiektów, obliczanie czasu pieszej wędrówki na podstawie mapy turystycznej	mapy topograficzne, blok milimetrowy, ołówki, linijka	Uczniowie korzystają z map przygotowanych przez nauczyciela.
7. Zdjęcia satelitarne i lotnicze	1	P.1.6	ćwiczenie umiejętności pracy ze zdjęciami satelitarnymi i lotniczymi	– rozróżnia zdjęcia satelitarne i lotnicze – wykazuje przydatność fotografii i zdjęć satelitarnych do pozyskiwania informacji o środowisku geograficznym	– praca z materiałem źródłowym – zdjęciami satelitarnymi i lotniczymi: interpretacja treści zdjęć satelitarnych i lotniczych, identyfikacja obiektów, porównywanie zmian w zagospodarowaniu terenu na podstawie zdjęć zrobionych w różnym	zdjęcia lotnicze i satelitarne	Uczniowie korzystają z materiałów szkolnych lub przynoszą własne.

				– umie interpretować treść zdjęć lotniczych i satelitarnych	czasie		
8. Określanie położenia na podstawie Globalnego Systemu Pozycjonowania (GPS)	1	P.1.7, R.1.4	ćwiczenie umiejętności orientacji w terenie z wykorzystaniem GPS	– potrafi wykorzystać GPS do określenia współrzędnych geograficznych – wykorzystuje odbiornik GPS do dokumentacji prowadzonych obserwacji	– praca w terenie z GPS: określanie współrzędnych geograficznych na podstawie odbiornika GPS, wykorzystanie GPS do gier terenowych	odbiorniki turystyczne GPS lub telefony komórkowe z modułem GPS i dostępem do internetu	Uczniowie korzystają ze szkolnych urządzeń lub własnych telefonów.
9. Zastosowanie Geograficznych Systemów Informacyjnych (GIS)	1	P.1.8, R. 1.3	ćwiczenie umiejętności pracy z systemami GIS	– wie, co to jest System Informacji Geograficznej (GIS) – podaje przykłady wykorzystania narzędzi GIS do analiz zróżnicowania przestrzennego środowiska geograficznego – stosuje wybrane metody kartograficzne do prezentacji cech ilościowych i jakościowych środowiska geograficznego i ich analizy z użyciem narzędzi GIS	– praca z darmowymi narzędziami GIS, dostępnymi w internecie	aplikacje GIS, np. Atlas Regionów, Quantum GIS, Portal Geostatystyczny	Zajęcia powinny być przeprowadzone w pracowni komputerowej.
10. Identyfikacja zależności między elementami przestrzeni geograficznej	1	R.1.7	ćwiczenie umiejętności analizy materiałów	– rozumie pojęcie przestrzeni geograficznej i wskazuje jej elementy	praca w grupach, burza mózgów, dyskusja, analiza materiałów źródłowych, metoda projektu: identyfikacja	mapy, atlasy geograficzne, schematy, artykuły z „Geografii w Szkole”	Uczniowie korzystają z materiałów szkolnych.

			źródłowych, wyciągania wniosków, dyskusji	oraz zna zasadę zrównoważonego rozwoju – rozumie istotę identyfikowania zależności przyczynowo- skutkowych, funkcjonalnych i czasowych między elementami przestrzeni geograficznej, argumentowania, wnioskowania i formułowania twierdzeń o prawidłowościach	zależności pomiędzy różnymi elementami środowiska geograficznego oraz relacji człowiek – środowisko		
II. Obserwacje astronomiczne							
1. Budowa Wszechświata. Galaktyki i gwiazdozbiory	1	P.2.4, P.2.5	– poznanie budowy Wszechświata – kształtowanie umiejętności obserwacji ciał niebieskich na zdjęciach i na niebie	– charakteryzuje budowę Wszechświata oraz stan jego poznania –	praca w grupach, analiza materiałów źródłowych,	zdjęcia, mapy kosmosu, lornetki	Lekcja przygotowuje do zajęć w terenie, także w obserwatorium astronomicznym.
2. Teoria heliocentryczna i współczesne badania kosmiczne	1	R.2.4, R.2.5	poznanie teorii heliocentrycznej i współczesnych metod badań kosmicznych oraz wyników tych badań	– prezentuje teorię heliocentryczną Mikołaja Kopernika – zna znaczenie współczesnych metod badań kosmicznych oraz osiągnięcia naukowców, w tym Polaków, w poznawaniu Wszechświata	praca z materiałem źródłowym, panel dyskusyjny: „Czy możliwa jest kolonizacja innych planet/Księżycą przez człowieka w świecie najnowszych badań kosmicznych”	internet, artykuły dotyczące współczesnych badań kosmicznych, zdjęcia przyrządów astronomicznych	Uczniowie mogą przygotować własne materiały na lekcję.
3. Ziemia w Układzie Słonecznym	1	P.2.1, P.2.3	poznanie budowy Układu Słonecznego	– charakteryzuje Ziemię jako planetę Układu Słonecznego	praca z materiałem źródłowym: porównywanie cech	tablice przedstawiające budowę Układu	

				– przedstawia i porównuje ciała niebieskie tworzące Układ Słoneczny	planet i innych ciał niebieskich wchodzących w skład Układu Słonecznego	Słonecznego	
4. Ruch obiegowy i obrotowy Ziemi	1	P.2.2	poznanie ruchu obiegowe Ziemi i jego konsekwencji	– podaje cechy ruchów Ziemi i charakteryzuje ich następstwa, z uwzględnieniem siły Coriolisa	– praca z materiałem źródłowym: plansze przedstawiające mechanizm ruchu obrotowego i obiegowego Ziemi – pokaz: model ruchu obiegowego Ziemi (tellurium)	plansze, model ruchu obiegowego Ziemi, globus indukcyjny	Na lekcji powinny zostać zademonstrowane ruchy Ziemi na tellurium.
5. Obliczanie wysokości górowania Słońca	1	R.2.1	ćwiczenie umiejętności obliczanie wysokości górowania Słońca oraz wpływu ruchu Ziemi na pory roku	– oblicza wysokość górowania Słońca na dowolnej szerokości geograficznej w dniach równonocy i przesilen w celu wykazania zależności między nachyleniem osi Ziemi w ruchu obiegowym a dopływem energii słonecznej do jej powierzchni	– analiza schematów pokazujących sposoby rozwiązywania takich zadań – ćwiczenia: wykonywanie obliczeń wysokości górowania Słońca	podręcznik, zadania tekstowe, globus indukcyjny	Lekcja zaplanowana jest jako ćwiczeniowa.
6. Wyznaczanie współrzędnych geograficznych na podstawie wysokości	1	R.2.2	ćwiczenie umiejętności w wyznaczaniu współrzędnych geograficznych dowolnego punktu na powierzchni Ziemi na podstawie wysokości górowania Słońca w dniach równonocy i	– wyznacza współrzędne geograficzne dowolnego punktu na powierzchni Ziemi na podstawie wysokości górowania Słońca w dniach równonocy i przesilen oraz obliczeń różnicy czasu słonecznego	– analiza schematów pokazujących sposoby rozwiązywania takich zadań – ćwiczenia: wykonywanie obliczeń potrzebnych do wyznaczenia długości i szerokości geograficznej na podstawie wysokości górowania Słońca	podręcznik, zadania tekstowe, globus indukcyjny	Lekcja zaplanowana jest jako ćwiczeniowa.

			przesilen oraz obliczeń różnicy czasu słonecznego				
7. Oddziaływanie Słońca i Księżyca. Zaćmienie i pływy morskie	1	R.2.3	poznanie przyczyn występowania faz Księżyca, zaćmień Słońca i Księżyca oraz pływów morskich	– wyjaśnia występowanie faz Księżyca, zaćmień Słońca i Księżyca oraz oddziaływanie Księżyca i Słońca na powstawanie pływów	– analiza schematów: zmiany faz Księżyca, zaćmienie Słońca i Księżyca, powstawanie pływów morskich – burza mózgów „Dlaczego zaćmienia Słońca i Księżyca zdarzają się tak rzadko w danym miejscu?”	schematy pokazujące fazy Księżyca, mechanizm zaćmienia Słońca i Księżyca oraz mechanizm pływów morskich	Uczeń ćwiczy analizę schematów źródłowych.
III. Dynamika zjawisk atmosferycznych							
1. Budowa atmosfery	1	R.3.1	poznanie budowy i procesów zachodzących w atmosferze	– wykazuje związek między budową atmosfery a zjawiskami i procesami meteorologicznymi	praca z materiałami źródłowymi: schematy przedstawiające budowę atmosfery, zdjęcia zjawisk atmosferycznych zachodzących na różnej wysokości	schemat budowy atmosfery, zdjęcia, opisy zjawisk	Uczeń rozpoznaje zależności pomiędzy warstwami atmosfery a zjawiskami atmosferycznymi na podstawie materiałów przygotowanych przez nauczyciela.
2. Temperatura powietrza i jej rozkład na Ziemi	1	P.3.2	poznanie rozkładu temperatur na Ziemi	– wyjaśnia rozkład temperatury powietrza na Ziemi	– analiza schematów: omawianie bilansu ciepłnego Ziemi oraz zróźnicowania temperatury powietrza na Ziemi na podstawie map i schematów umieszczonych w podręczniku – analiza danych statystycznych: obliczanie dobowych i rocznych amplitud	schematy przedstawiające typy rozkładów temperatury na Ziemi, mapy przedstawiające rozkład temperatury powietrza w styczniu i w lipcu, dane statystyczne przedstawiające rozkład temperatury w poszczególnych	Na lekcji należy przeprowadzić ćwiczenia z mapą i materiałem źródłowym.

					temperatur powietrza, obliczanie różnicy temperatury wynikającej z wysokości n.p.m.	miesiącach roku w różnych miejscach na Ziemi	
3. Ciśnienie atmosferyczne i cyrkulacja atmosfery	1	P.3.2, P.3.3	poznanie rozkładu ciśnienia atmosferycznego na Ziemi oraz mechanizmu cyrkulacji atmosferycznej	– wyjaśnia rozkład ciśnienia atmosferycznego na Ziemi – wyjaśnia mechanizm cyrkulacji atmosferycznej	analiza schematów i map: ośrodki baryczne, mechanizm cyrkulacji atmosferycznej, mapa rozkładu ciśnienia atmosferycznego na Ziemi w styczniu i lipcu	mapy i schematy przedstawiające rozkłady ciśnienia, mechanizmy cyrkulacji powietrza	Na lekcji powinny zostać przeprowadzone ćwiczenia z mapą i materiałem źródłowym.
4. Fronty atmosferyczne	1	R.3.2	poznanie typów frontów ich wpływ na zmiany pogody	– przedstawia charakterystyczne zmiany pogody w czasie przemieszczania się frontów atmosferycznych – potrafi je interpretować oraz identyfikować zjawiska z nimi związane	analiza schematów i map: powstawanie frontów atmosferycznych, rozmieszczenie mas powietrza na Ziemi	mapa – rozmieszczenie mas powietrza na Ziemi, schematy obrazujące mechanizm powstawania frontów	Na lekcji powinny zostać przeprowadzone ćwiczenia z mapą i materiałem źródłowym.
5. Wiatry stałe, okresowe i lokalne	1	R.3.3	poznanie rodzajów wiatrów, sposobów ich powstawania oraz ich wpływu na pogodę	– wyjaśnia na przykładach genezę wiatrów stałych, okresowych oraz lokalnych i określa ich znaczenie dla przebiegu pogody	praca w grupach, dyskusja: „Jaki jest wpływ wiatrów na kształtowanie pogody?”	schematy przedstawiające mechanizmy powstawania różnych typów wiatrów	Na lekcji powinny zostać przeprowadzone ćwiczenia z mapą, materiałem źródłowym, umiejętności pracy w zespole.
6. Rozkład opadów na Ziemi	1	P.3.3	– przypomnienie informacji o obiegu wody w przyrodzie, typach chmur – zapoznanie się z rozkładem opadów atmosferycznych na Ziemi	– wyjaśnia rozkład opadów atmosferycznych na Ziemi	analiza schematu, zdjęć, mapy: obieg wody w atmosferze, rozpoznawanie różnych typów chmur, rozpoznawanie opadów i osadów atmosferycznych, określanie prawidłowości w rozmieszczeniu opadów	mapa przedstawiająca rozmieszczenie opadów na świecie, schemat przedstawiający rozmieszczenie typów chmur, zdjęcia z rodzajami chmur	Na lekcji powinny zostać przeprowadzone ćwiczenia umiejętności analizy, wyciągania wniosków.

7. Elementy pogody i jej prognozowanie	1	P.3.4, P.3.5	ćwiczenie umiejętności posługiwania się mapą synoptyczną i prognozowania pogody	– analizuje mapę synoptyczną i zdjęcia satelitarne w celu przedstawienia aktualnego stanu i prognozy pogody	analiza map synoptycznych, zdjęć satelitarnych: prognozowanie pogody na podstawie map synoptycznych i zdjęć satelitarnych	mapy synoptyczne, zdjęcia satelitarne chmur, zjawisk atmosferycznych	Na lekcji powinny zostać przeprowadzone ćwiczenia umiejętności analizy, wyciągania wniosków.
8. Czynniki klimatotwórcze	1	P.3.1, R.3.5	poznanie czynników klimatotwórczych wpływających na zróżnicowanie klimatu na Ziemi	– przedstawia czynniki klimatotwórcze decydujące o zróżnicowaniu klimatu na Ziemi – na podstawie własnych obserwacji i innych źródeł informacji identyfikuje czynniki warunkujące mikroklimat miejsca, w którym znajduje się jego szkoła	dyskusja dydaktyczna nt. „Co wpływa na zróżnicowanie klimatu na Ziemi?”, „Jakie czynniki warunkują mikroklimat najbliższej okolicy?”	atlas geograficzny, materiały źródłowe dotyczące mikroklimatu okolicy szkoły	Na lekcji powinny zostać przeprowadzone ćwiczenia umiejętności analizy, wyciągania wniosków.
9. Strefy klimatyczne i typy klimatów na Ziemi	1	P.3.6, R.3.4, R.3.6, R.3.7	poznanie cech różnych typów klimatów, rozmieszczenie stref klimatycznych na Ziemi	– porównuje strefy klimatyczne i typy klimatów na Ziemi – przedstawia uwarunkowania cech klimatów strefowych i astrefowych – rozpoznaje strefę klimatyczną i typ klimatu na podstawie rocznego przebiegu temperatury powietrza i sum opadów atmosferycznych – dostrzega prawidłowości w rozmieszczeniu zjawisk i procesów atmosferycznych	– metoda JIG SAW: podział klasy na grupy i opracowanie przez poszczególne grupy cech danej strefy klimatycznej i typów klimatu – analiza klimatogramów: określanie typu klimatu i rozpoznawanie rozmieszczenia stacji klimatycznych na podstawie miesięcznego rozkładu temperatur i opadów	mapa rozmieszczenia stref klimatycznych, wykresy temperatur i opadów rocznych w różnych typach klimatu	Materiały przygotowane przez nauczyciela: mapy stref klimatycznych, klimatogramy (np. ze strony https://climatechart.s.net/). Lekcję można zrealizować w pracowni komputerowej (uczniowie sami przygotowują klimatogramy, wyszukują informacje w internecie na temat

							stref klimatycznych).
10. Ekstremalne zjawiska atmosferyczne i ich skutki	1	P.3.7	poznanie ekstremalnych zjawisk atmosferycznych i ich genezy	– przedstawia piękno, potęgę oraz dynamikę zmian zachodzących w atmosferze, wyjaśnia przyczyny tych zmian, ukazuje ich zagrożenia oraz skutki w formie prezentacji	– metoda projektowa: „Wpływ ekstremalnych zjawisk atmosferycznych na życie i działalność gospodarczą człowieka” – analiza materiałów źródłowych: charakterystyka wybranych ekstremalnych zjawisk atmosferycznych, mechanizm działania cyklonu tropikalnego – dyskusja: „Przeciwdziałanie zagrożeniom wywołanym ekstremalnymi zjawiskami atmosferycznymi”	zdjęcia satelitarne i schematy obrazujące ekstremalne zjawiska atmosferyczne	Na lekcji powinny zostać przeprowadzone ćwiczenia umiejętności analizy, wyciągania wniosków.
IV. Dynamika procesów hydrologicznych							
1. Zróżnicowanie zasobów wodnych na Ziemi	1	P.4.1	poznanie zasobów wód	– wyjaśnia zróżnicowanie rodzajów i wielkości zasobów wód na Ziemi	– dyskusja metaplan: „Czy zagraża nam zmniejszenie zasobów wody pitnej?” – analiza zasobów wodnych we własnym regionie: źródła internetowe, mapy topograficzne	mapy, np. obszary niedoboru wody, schematy, np. zasoby wodne hydrosfery, bilans wodny Ziemi, duża plansza (plakat) do zapisywania argumentów dyskusji	Na lekcji powinny zostać przeprowadzone ćwiczenia umiejętności pracy z mapą, analizy schematów, wyciągania wniosków, przedstawiania argumentów w dyskusji.
2. Oceany i morza	1	P.4.2, R.4.1	poznanie cech wód morskich oraz mechanizmu falowania wód	– przedstawia cechy fizykochemiczne wód morskich – wyjaśnia mechanizm	analiza map i schematów: rozpoznawanie typów mórz, mapy zasolenia i	mapa oceanów, schematy obrazujące falowanie i prądy	Na lekcji powinny zostać przeprowadzone ćwiczenia

			morskich i upwellingu	falowania wód morskich i upwellingu na środowisko geograficzne	temperatury powierzchniowej oceanów, poznawanie mechanizmów, falowania i upwellingu	wznoszące	umiejętności pracy z mapą, analizy schematów, wyciągania wniosków.
3. Prądy morskie: przyczyny powstawania i ich rodzaje	1	P.4.3	poznanie mechanizmu powstawania prądów morskich i ich wpływ na życie i gospodarkę człowieka	– objaśnia mechanizm powstawania i układ powierzchniowych prądów morskich oraz ocenia ich wpływ na życie i gospodarkę człowieka	dyskusja: metaplan, burza mózgów: ocena wpływu prądów morskich na życie i gospodarkę człowieka	mapa układu prądów morskich	Uczniowie ćwiczą umiejętność wyciągania wniosków i podawania argumentów.
4. Wpływ mechanizmu ENSO na środowisko geograficzne	1	R.4.1	poznanie mechanizmu ENSO i jego wpływu na środowisko geograficzne	– wyjaśnia wpływ mechanizmu ENSO na środowisko geograficzne	– analiza schematów: mechanizm powstawania ENSO – praca z podręcznikiem i innymi materiałami źródłowymi	schematy dotyczące zjawiska ENSO: sytuacja normalna, zjawisko El Niño, zjawisko La Niña	Materiały przygotowuje nauczyciel.
5. Problem zanieczyszczenia wód morskich	1	P.4.2	poznanie problematyki zanieczyszczenia wód morskich	– przedstawia problemy zanieczyszczenia wód morskich	– dyskusja panelowa: „Problemy zanieczyszczenia wód morskich. Sposoby zmniejszenia zagrożeń” – praca z tekstem źródłowym: materiały ze źródeł internetowych dotyczące katastrof ekologicznych, np. tankowców (plamy ropy)	teksty źródłowe: artykuły dotyczące katastrof ekologicznych	Materiały przygotowuje nauczyciel. Uczniowie ćwiczą umiejętności argumentacji, wyciągania wniosków.
6. Rodzaje wód podziemnych, ich geneza i gospodarcze wykorzystanie	1	R.4.2, R4.3	poznanie rodzajów wód podziemnych, ich uwarunkowań oraz znaczenia gospodarczego	– wyróżnia rodzaje wód podziemnych oraz wyjaśnia powstawanie źródeł – przedstawia uwarunkowania występowania wód podziemnych oraz ich	– analiza schematów: klasyfikacja wód podziemnych, mechanizm powstawania wód artezyjskich – drama: „Inwestycje związane z wykorzystaniem energii	schematy: rodzaje wód podziemnych w zależności od głębokości ich zalegania, typy źródeł	Nauczyciel przygotowuje materiały źródłowe dotyczące wód geotermalnych i artykuły związane z inwestycjami, np. w Uniejowie lub

				znaczenie gospodarcze	geotermalnej” – odgrywanie ról inwestora (baseny termalne), przedstawiciela władz lokalnych oraz mieszkańców, przedstawienie zalet i wad inwestycji dla rozwoju gminy i mieszkańców		na Podhalu.
7. Zróżnicowanie sieci rzecznej na Ziemi	1	P.4.4, R.4.4	poznanie sieci rzecznej na Ziemi, poznanie cech ustrojów rzecznych, także tych w okolicy szkoły	– wyjaśnia zróżnicowanie sieci rzecznej na Ziemi – rozpoznaje i opisuje cechy ustrójów rzecznych na świecie, w tym ustroju rzeki płynącej najbliżej jego szkoły	– analiza mapy: analiza sieci hydrograficznej na mapach – analiza danych statystycznych: analiza przepływów rzek z różnych części świata oraz najbliższej okolicy	mapy zlewkisk oceanów i obszarów bezodpływowych na świecie, wykresy ustrójów rzecznych na świecie	Analiza przepływów rzecznych powinna być przeprowadzona na podstawie źródeł internetowych, np. https://nelson.wisc.edu/sage/data-and-models/riverdata/ . Lekcję można poprowadzić w pracowni komputerowej.
8. Typy genetyczne jezior i ich rozmieszczenie	1	R.4.5	poznanie typów jezior i ich pochodzenia	– wyjaśnia powstawanie różnych typów jezior na Ziemi	– analiza schematów: klasyfikacja jezior – analiza mapy: rozmieszczenie jezior na świecie – praca z tekstem źródłowym: największe jeziora zaporowe świata	schemat genetycznych typów jezior, źródła internetowe nt. jezior zaporowych i ich parametrów	Na lekcji można wykorzystać materiały z podręcznika oraz przygotowane przez nauczyciela.
9. Lodowce i łądolody: przyczyny powstawania i ich rozmieszczenie	1	P.4.5	poznanie typów lodowców, sposobu ich powstawania oraz rozmieszczenia na świecie	– wyjaśnia proces powstawania lodowców i przedstawia ich występowanie na Ziemi	analiza map i schematów: rozmieszczenie lodowców na Ziemi, powstawanie lodowców	mapa obszarów występowania lodowców i pokrywy śnieżnej na świecie, schemat etapów	Materiały do przeprowadzenia lekcji znajdują się w podręczniku.

						przekształcania śniegu w lód lodowcowy oraz klasyfikacja lodowców	
10. Gospodarcze i społeczne skutki zanikania pokrywy lodowej	1	P.4.6	zrozumienie przyczyn i konsekwencji zanikania pokrywy lodowej na obszarach okołobiegunowych	– przedstawia wpływ zanikania pokrywy lodowej w obszarach okołobiegunowych na gospodarkę, życie mieszkańców i ich tożsamość kulturową	mapa mentalna: skutki zanikania pokrywy lodowej, identyfikacja zagrożeń, sposoby zapobiegania	artykuły ze źródeł internetowych, praca z podręcznikiem	Materiały na lekcję przygotowuje nauczyciel.
V. Dynamika procesów geologicznych i geomorfologicznych							
1 Budowa wnętrza Ziemi i tektonika płyt litosfery	1	P.5.1, R. 5.9	poznanie budowy wnętrza Ziemi i jej związku z ruchem płyt tektonicznych – poznanie wpływu procesów geologicznych na tworzenie struktur tektonicznych i ukształtowanie powierzchni Ziemi	– wyjaśnia związek budowy wnętrza Ziemi z ruchem płyt litosfery i jego wpływ na genezę procesów endogenicznych – wyjaśnia wpływ procesów geologicznych na powstanie głównych struktur tektonicznych i ukształtowanie powierzchni Ziemi na wybranych przykładach	analiza schematów i map: budowa wnętrza Ziemi, tektonika płyt litosfery	infografika z podręcznika, plansze dydaktyczne	Uczniowie ćwiczą umiejętności argumentacji, wyciągania wniosków na podstawie schematów.
2. Podział i geneza skał oraz ich gospodarcze zastosowanie	1	P.5.4, R.5.3, R.5.4	– poznanie typów skał i ich pochodzenia – ćwiczenie umiejętności rozpoznawania rodzajów skał występujących w terenie oraz skał użytkowych	– rozpoznaje wybrane rodzaje skał oraz przedstawia ich gospodarcze zastosowanie – wyróżnia główne minerały skałotwórcze, klasyfikuje skały, przedstawia genezę skał magmowych, osadowych i przeobrażonych – podczas lekcji w	– analiza schematów i tabel: klasyfikacja skał i wykorzystanie gospodarcze – rozpoznawanie skał	infografika z podręcznika, okazy skał	Lekcję można przeprowadzić w terenie (odkrywkę geologiczną).

				terenie rozpoznaje rodzaje skał występujących na powierzchni oraz wykorzystywanych w budownictwie w najbliższej okolicy			
3. Ustalanie wieku względnego i bezwzględnego skał	1	R.5.1	ćwiczenie umiejętności wyznaczania wieku skał i przewidywania wydarzeń geologicznych, rozwijanie myślenia przyczynowo-skutkowego	– rozumie zasady ustalania wieku względnego i bezwzględnego skał oraz wydarzeń geologicznych	– prezentacja: podział i omówienie metod wyznaczania wieku skał – rozpoznawanie skamieniałości przewodnich – mapa mentalna: identyfikowanie wydarzeń geologicznych na podstawie rodzaju skał i ich skamieniałości	prezentacja multimedialna lub praca z podręcznikiem, okazy skał zawierające skamieniałości, tabela skamieniałości przewodnich	Lekcję można przeprowadzić w terenie w przypadku dostępności odkrywkę geologicznej, odsłonięć skał.
4. Podział dziejów Ziemi. Analiza profilu geologicznego	1	R.5.2, R. 5.10	poznanie najważniejszych wydarzeń geologicznych i przyrodniczych w dziejach Ziemi, ich przyczyn i konsekwencji – ćwiczenie umiejętności analizy i wyciągania wniosków	– charakteryzuje najważniejsze wydarzenia geologiczne i przyrodnicze w dziejach Ziemi (fałdowania, transgresje i regresje morskie, zlodowacenia, rozwój świata organicznego i jego wymieranie) oraz odtwarza je na podstawie analizy profilu geologicznego – analizuje odkrywkę geologiczną i wnioskuje na jej podstawie o przeszłości geologicznej obszaru	– metoda linii czasu: odtwarzanie dziejów Ziemi w kolejności chronologicznej – analiza profili geologicznych: na podstawie rysunku oraz w terenie – określanie kolejności wydarzeń geologicznych – interpretowanie map geologicznych	infografika z podręcznika: dzieje Ziemi, profile geologiczne (rysunki)	Lekcję należy przeprowadzić w terenie.
5. Procesy endogeniczne modelujące	1	P.5.2, R.5.8	– poznanie wewnętrznych procesów	– wyjaśnia przebieg głównych procesów wewnętrznych	– analiza schematów i map: schematy przedstawiające typy	mapy aktywności sejsmicznej i wulkanicznej,	Na lekcji należy korzystać z materiałów z

powierzchnię Ziemi – wulkanizm i trzęsienia ziemi			prowadzących do urozmaicenia powierzchni Ziemi – ćwiczenie umiejętności przewidywania konsekwencji zjawisk i procesów geologicznych na Ziemi	prowadzących do urozmaicenia powierzchni Ziemi (wulkanizm, plutonizm, trzęsienia ziemi) – dostrzega prawidłowości w rozmieszczeniu zjawisk i procesów geologicznych na Ziemi,	intruzji magmowych, mechanizm powstawania wulkanów i trzęsień ziemi, mapa rozmieszczenia wulkanów i trzęsień ziemi – analiza zdjęć satelitarnych: określanie prawidłowości w rozmieszczeniu zjawisk i procesów geologicznych (wulkanizm, trzęsienia ziemi) na podstawie np. aplikacji Google Earth	schematy przedstawiające rodzaje wulkanów i mechanizm działania, wybrane technologie geoinformacyjne (np. aplikacja Google Earth)	podręcznika i źródeł internetowych.
6. Procesy endogeniczne modelujące powierzchnię Ziemi – ruchy górotwórcze i łądotwórcze	1	P.5.2, R.5.8	poznanie wewnętrznych procesów prowadzących do urozmaicenia powierzchni Ziemi, ćwiczenie umiejętności przewidywania konsekwencji zjawisk i procesów geologicznych na Ziemi	– wyjaśnia przebieg głównych procesów wewnętrznych prowadzących do urozmaicenia powierzchni Ziemi (ruchy epejrogeniczne, ruchy górotwórcze)	metoda pokazu: powstawanie gór, ruchy łądotwórcze z wykorzystaniem modeli, filmów dydaktycznych (animacje – powstawanie gór zrębowych, gór fałdowych)	plansze dydaktyczne, schematy i modele obrazujące ruchy górotwórcze i łądotwórcze, filmy dydaktyczne obrazujące powstawanie gór	Zajęcia należy przeprowadzić w sali lekcyjnej z projektorem multimedialnym (filmy dydaktyczne).
7. Procesy egzogeniczne modelujące powierzchnię Ziemi – wietrzenie, ruchy masowe, działalność wód płynących oraz fal morskich	1	P.5.3, R.5.5, R.5.6	poznanie wpływu wietrzenia, ruchów masowych, działalności wód płynących oraz fal morskich na modelowanie powierzchni Ziemi	– charakteryzuje główne procesy zewnętrzne modelujące powierzchnię Ziemi (erozja, transport, akumulacja) oraz skutki wietrzenia – charakteryzuje zjawiska wietrzenia fizycznego i chemicznego,	– analiza schematów: typy wietrzenia, formy krasowe, mechanizm powstawania osuwisk, działalność erozyjna i akumulacyjna rzek, typy ujść rzeki, typy wybrzeży morskich – mapa mentalna: przyczyny i następstwa	schematy, plansze dydaktyczne	Uczeń ćwiczy rozpoznawanie zależności przyczynowo-skutkowych na podstawie schematów.

				krasowienia oraz opisuje produkty i formy powstałe w wyniku tych procesów – wykazuje wpływ czynników przyrodniczych i działalności człowieka na grawitacyjne ruchy masowe i podaje sposoby zapobiegania im – charakteryzuje efekty działalności niszczącej oraz budującej fal morskich	ruchów masowych		
8. Procesy egzogeniczne modelujące powierzchnię Ziemi – rzeźbotwórcza działalność lodowców oraz wiatru	1	P.5.3	poznanie wpływu działalności lodowców oraz wiatru na modelowanie powierzchni Ziemi	– charakteryzuje skutki rzeźbotwórczej działalności rzek, wiatru, lodowców, lądolodu i mórz	– analiza schematów: rzeźbotwórcza działalność lodowców, erozyjna i akumulacyjna działalność wiatru – pokaz filmu: procesy egzogeniczne modelujące powierzchnię Ziemi – analiza modeli edukacyjnych: model ukształtowania powierzchni Ziemi i form polodowcowych	schematy, filmy dydaktyczne i modele edukacyjne, podręcznik	
9. Wpływ procesów geologicznych i geomorfologicznych na zagospodarowanie terenu	1	R.5.7, R.5.11	poznanie wpływu procesów geologicznych i geomorfologicznych na zagospodarowanie terenu	– przedstawia przykłady ograniczeń w zakresie zagospodarowania terenu wynikających z budowy geologicznej podłoża, rzeźby i grawitacyjnych ruchów masowych	dyskusja, metaplan, burza mózgów, metoda projektu: wpływ procesów geologicznych i geomorfologicznych na zagospodarowanie terenu.	plansza (plakat) do zapisywania argumentów, prezentacja multimedialna	Materiały na lekcje przygotowuje nauczyciel i wyszukują uczniowie.
VI. Procesy glebotwórcze oraz powiązania klimatyczno-glebowo-roślinne na świecie							
1. Procesy glebotwórcze	1	P.6.1, R.6.1	poznanie podstawowych	– przedstawia czynniki i przebieg głównych	– analiza schematów: czynniki wpływające na	infografika z podręcznika,	Lekcję należy przeprowadzić w

			czynników i procesów glebotwórczych, typów gleb, poznanie procesów glebotwórczych na obszarze, na którym znajduje się szkoła	procesów glebotwórczych, w tym zachodzących na obszarze, na którym znajduje się szkoła – poznaje typy gleby i wnioskuje o przebiegu procesu glebotwórczego na podstawie obserwacji profilu glebowego podczas zajęć w terenie	powstawanie gleb, mechanizm powstawania gleby – analiza profilu glebowego – rozpoznawanie typów gleb i poziomów glebowych	odkrywka glebowa	terenie.
2. Typy genetyczne gleb i ich przydatność rolnicza	1	P.6.2, R.6.2	– poznanie cech głównych typów gleb strefowych i niestrefowych oraz ich rozmieszczenia na Ziemi – umiejętność oceny przydatności rolniczej wybranych typów gleb na świecie	– wyróżnia cechy głównych typów gleb strefowych i niestrefowych, wyjaśnia ich rozmieszczenie na Ziemi – ocenia przydatność rolniczą wybranych typów gleb na świecie	mapa mentalna: określanie cech charakterystycznych dla różnych typów gleb, określanie miejsca ich występowania oraz ich przydatności rolniczej	tabela z podręcznika, mapa rozmieszczenia gleb na świecie	Uczeń zauważa prawidłowości pomiędzy klimatem, szerokością geograficzną a typem gleb.
3. Strefowość roślinna	1	P.6.3, P.6.4	poznanie zależności między klimatem a występowaniem typów gleb i formacji roślinnych w układzie strefowym i piętrowym	– identyfikuje czynniki wpływające na piętrowe zróżnicowanie roślinności na Ziemi – wyjaśnia zależności między klimatem, występowaniem typów gleb i formacji roślinnych w układzie strefowym	metoda JIGSAW: podział uczniów na grupy i przygotowanie informacji na temat wybranych strefowych formacji roślinnych, następnie wymieszanie uczestników poszczególnych grup i wymiana informacji	mapa rozmieszczenia stref roślinnych, mapa stref klimatycznych, mapa rozmieszczenia gleb	Uczeń rozpoznaje zależności przyczynowo-skutkowe pomiędzy klimatem, strefami roślinnymi, glebowymi i szerokością geograficzną.

Temat	Liczba godzin	Treści podstawy programowej	Cele ogólne	Kształcone umiejętności i postawy	Propozycje metod nauczania	Propozycje środków dydaktycznych	Uwagi
Dział 1. ROZWÓJ SPOŁECZNO-GOSPODARCZY ŚWIATA							
1.1. Podział polityczny świata.	1	P.7.1	Uczeń: – omawia współczesny podział polityczny świata oraz analizuje przebieg procesów społeczno-ekonomicznych na świecie	– korzystanie z różnych źródeł informacji geograficznej, w tym z map tematycznych, danych statystycznych i tekstów źródłowych – przyjmowanie postawy patriotycznej, wspólnotowej i obywatelskiej – kształtowanie więzi emocjonalnych z krajem ojczystym	praca ze słownikiem geograficznym – wyjaśnienie terminów: <i>państwo, enklawa, eksklawa, morze terytorialne, morska strefa ekonomiczna, terytorium zależne</i> , praca z mapą, praca z danymi statystycznymi, praca z internetem, pogadanka heurystyczna na temat znaczenia ochrony Antarktydy dla całego świata	mapa polityczna świata, atlas geograficzny, słownik geograficzny, roczniki statystyczne lub inne opracowania statystyczne, na przykład <i>Świat w liczbach</i> , internet, podręcznik, tekst źródłowy: treść Układu Antarktycznego z 1.12.1959 r.	wykorzystanie źródeł internetowych, np.: http://arctowski.aq
1.2. Procesy kolonializmu i jego wpływ na dysproporcje w rozwoju gospodarczym współczesnego świata.	2	P.7.2, P.7.3, R.7.1	Uczeń: – wykazuje wpływ dawnych systemów kolonialnych na współczesną sieć powiązań politycznych, gospodarczych i kulturowych państw	– ocenianie zjawisk i procesów politycznych, społeczno-kulturowych oraz gospodarczych w różnych regionach świata – kształtowanie postawy zrozumienia dla tradycji i kultur innych ludzi oraz ich prawa do życia w wolnym kraju – dostrzeganie aplikacyjnego charakteru geografii i jej związku z naukami politycznymi i historią – korzystanie z różnych źródeł informacji (np. fotografii), wyciąganie na ich podstawie wniosków, publikacji w internecie i czasopismach	praca z mapą polityczną świata współczesną i historyczną, pogadanka, dyskusja dydaktyczna, praca z różnymi źródłami informacji (z podręcznikiem, czasopismami, internetem)	mapa polityczna świata, atlas geograficzny, podręcznik, internet,	wykorzystanie źródeł internetowych dotyczących skutków kolonializmu
1.3. Procesy integracji politycznej i gospodarczej na świecie. Unia Europejska.	2	P.7.4, R.7.2	Uczeń: – wyjaśnia, czym są procesy integracyjne i dezintegracyjne – podaje przyczyny oraz skutki tych procesów – omawia różnice pomiędzy integracją polityczną a gospodarczą – tłumaczy, czym są	– ocenianie zjawisk i procesów politycznych, społeczno-kulturowych oraz gospodarczych w różnych regionach świata – interpretowanie treści różnych map, dzięki przeprowadzeniu dyskusji dydaktycznej – rozwijanie	pogadanka, praca z mapą polityczną świata (historyczną i współczesną), praca z tekstem źródłowym zamieszczonym w podręczniku, analiza SWOT – pozytywne i negatywne skutki integracji politycznej i gospodarczej na świecie, dyskusja dydaktyczna,	-atlas świata, mapa polityczna świata, podręcznik, tekst źródłowy - podręcznik, internet, quizy internetowe, najważniejsze informacje o UE, np.: https://europa.eu/learning-corner/quiz_pl , https://european-	uczniowie przeprowadzają dyskusję dydaktyczną na temat pozytywnych i negatywnych skutków integracji politycznej i gospodarczej na świecie, ze szczególnym uwzględnieniem Unii Europejskiej oraz procesów dezintegracyjnych na wybranych przykładach (np.

			organizacje międzynarodowe oraz pozarządowe, podaje ich przykłady i charakterystykę - omawia pozytywne i negatywne aspekty globalizacji - omawia historię powstania Unii Europejskiej - wskazuje na mapie państwa należące do UE i ich stolicy - opisuje system instytucjonalny UE - tłumaczy, czym jest strefa euro i strefa Schengen - przedstawia skutki integracji w ramach UE, ze szczególnym uwzględnieniem Polski - analizuje rolę UE na arenie międzynarodowej - omawia konsekwencje Brexitu	umiejętności komunikowania się i podejmowania konstruktywnej współpracy w grupie - docenianie znaczenia pokoju na świecie i przyjęcie postawy dbającej o jego zachowanie - przyjmowanie postawy patriotycznej, wspólnotowej i obywatelskiej	okaz, prezentacja na temat historii Unii Europejskiej, praca z atlasem, mapą polityczną Europy, dyskusja dydaktyczna na temat plusów i minusów wynikających z wejścia Polski do UE, praca z polityczną konturową mapą Europy	union.europa.eu/principles-countries-history_pl polityczna mapa konturowa Europy	Brexit)
1.4. Współczesne konflikty zbrojne.	1	P.7.5, P.7.6, R.7.3	Uczeń: - wyjaśnia czym jest konflikt zbrojny i terroryzm, - wymienia główne przyczyny i skutki konfliktów zbrojnych - omawia i wskazuje na mapie miejsca ważniejszych konfliktów zbrojnych na świecie	- praca z różnymi źródłami informacji - dokonywanie porównań, analiz - umiejętność nawiązania do historii, rozwijanie umiejętności komunikowania się i podejmowania konstruktywnej współpracy w grupie, umiejętność argumentowania swoich poglądów - korzystanie z tekstów źródłowych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji - rozwijanie umiejętności pracy w grupie i komunikowania się - docenianie znaczenia pokoju na świecie - kształtowanie postawy zrozumienia i szacunku dla tradycji, kultury i osiągnięć cywilizacyjnych różnych	- praca z mapą polityczną świata, z podręcznikiem, dyskusja dydaktyczna na temat wybranych konfliktów na świecie burza mózgów na temat sposobów zapobiegania konfliktom zbrojnym na świecie		wykorzystanie źródeł internetowych dotyczących opisów wybranych konfliktów zbrojnych

				społeczności			
1.5.Przestrzenne zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego świata.	1	P.7.7	Uczeń: – wyróżnia czynniki wpływające na dysproporcje w rozwoju społeczno-gospodarczym państw świata – definiuje PKB i PKB <i>per capita</i> i inne stosowane mierniki ekonomiczne – analizuje zróżnicowanie przestrzenne państw świata według wskaźników rozwoju: PKB na jednego mieszkańca, HDI, HPI, porównuje strukturę PKB państw znajdujących się na różnym poziomie rozwoju gospodarczego w tym również Polski – wyjaśnia konsekwencje wynikające z dysproporcji w rozwoju państw świata – wskazuje sposoby pomocy najbardziej państwom świata	– interpretowanie treści różnych map tematycznych – analizowanie dostępnych danych statystycznych, wyciąganie na ich podstawie wniosków, odnajdywanie zależności i prawidłowości, wyróżnianie podstawowych relacji między elementami przestrzeni geograficznej, posługiwanie się terminologią geograficzną – rozwijanie umiejętności argumentowania i pracy w grupie, kształtowanie postawy zrozumienia i szacunku dla ludzi, bez względu na ich pochodzenie czy status społeczny, rozwijanie empatii i chęci niesienia pomocy innym	praca z atlasem geograficznym (różne mapy tematyczne), analiza danych statystycznych, dyskusja dydaktyczna na temat form pomocy krajom najuboższym, analiza porównawcza – cechy krajów o różnym poziomie rozwoju gospodarczego	atlas geograficzny, dane statystyczne, internet, podręcznik	uczeń zapoznaje się z publikacjami na temat Human Multidimensional Poverty Index 2018
1.6 Struktura wytwarzania PKB.	1	P.7.8	Uczeń: - opisuje strukturę wytwarzania PKB w krajach wysoko rozwiniętych, rozwijających się i najsłabiej rozwiniętych	- analizowanie udziału podstawowych sektorów gospodarki (rolnictwa, przemysłu i usług) w tworzeniu Produktu Krajowego Brutto, - porównywanie struktury PKB państw znajdujących się na różnym poziomie rozwoju gospodarczego, - omawianie struktury PKB Polski na tle innych krajów	analiza danych statystycznych, dyskusja dydaktyczna na temat przyczyn zróżnicowania struktury PKB krajów wysoko i słabo rozwiniętych, analiza porównawcza – cechy krajów o różnym poziomie rozwoju gospodarczego	atlas geograficzny, dane statystyczne, internet, podręcznik	wykorzystanie źródeł internetowych: http://statisticstimes.com/economy/countries-by-gdp-sector-composition.php
Dział 2. ROZWÓJ DEMOGRAFICZNY LUDNOŚCI							

ZESPÓŁ SZKÓŁ SAMOCHODOWYCH
IM. INŻ. TADEUSZA TAŃSKIEGO
W POZNANIU

2.1. Rozmieszczenie ludności na świecie.	1	P.8.1	Uczeń: – definiuje pojęcia: <i>ekumena</i>, <i>subekumena</i> i <i>anekumena</i> – oblicza i porównuje wskaźnik gęstości zaludnienia w różnych regionach świata – wskazuje obszary koncentracji ludności i małej gęstości zaludnienia – określa czynniki i prawidłowości w zakresie rozmieszczenia ludności świata – omawia bariery osadnicze na świecie	– wykorzystanie umiejętności matematycznych na lekcji geografii, prawidłowe stosowanie terminologii geograficznej – posługiwanie się różnymi źródłami informacji, interpretowanie treści zawartych na mapach, zdjęciach lotniczych oraz danych statystycznych – identyfikowanie relacji między poszczególnymi elementami środowiska geograficznego	praca z różnymi źródłami informacji, pogadanka, dokonywanie obliczeń, analiza i interpretacja danych, mapa myśli, grafonotka na temat idealnych warunków do zamieszkania	atlas geograficzny (mapy tematyczne), internet, podręcznik, dostępne dane statystyczne, przykładowe grafonotki, mapy myśli	wykorzystanie źródeł internetowych, np.: zdjęcia satelitarne Google Earth
2.2. Dynamika zaludnienia ludności.	1	P.8.2	Uczeń: – definiuje pojęcia: <i>demografia</i>, <i>rewolucja agrarna</i>, <i>rewolucja przemysłowa</i> - definiuje pojęcia: <i>przyrost rzeczywisty</i>, <i>przyrost naturalny</i> i <i>saldo migracji</i> – określa przybliżoną liczbę ludności na świecie – charakteryzuje etapy zaludniania Ziemi – omawia prognozy zmian liczby ludności świata	– wykorzystanie umiejętności matematycznych na lekcji geografii, obliczanie wskaźników demograficznych w celu wnioskowania o zjawiskach i procesach demograficznych – interpretowanie wykresów, danych statystycznych, formułowanie prawidłowości dotyczących procesów demograficznych	pokaz, prezentacja danych dostępnych w internecie na temat liczby ludności świata, dokonywanie obliczeń	podręcznik, internet, dostępne dane statystyczne	wykorzystanie źródeł internetowych, np.: https://www.worldometers.info/pl/ https://www.populationof.net/ https://population.un.org/wpp/ https://www.prb.org/wp-content/uploads/2022/09/2022-World-Population-Data-Sheet-Booklet.pdf
2.3. Ruch naturalny ludności.	1	P.8.2	Uczeń: – oblicza współczynnik urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego oraz wyjaśnia ich przestrzenne różnicowanie - omawia średnią długość trwania życia i wskazuje czynniki, od których zależy - wyjaśnia na czym polega przejście epidemiologiczne, - wyjaśnia co wpływa na zróżnicowanie współczynnika umieralności niemowląt	– odczytywanie informacji zawartych na wykresach i kartogramach	praca z wykresem, praca z podręcznikiem, pokaz prezentacji multimedialnej	podręcznik, źródła internetowe, dane statystyczne	Dane np. z World Population Datasheet https://www.prb.org/wp-content/uploads/2020/07/letter-booklet-2020-world-population.pdf
2.4. Pierwsze i drugie przejście demograficzne.	1	P.8.3	Uczeń: – definiuje pojęcia <i>eksplozja</i> i <i>implozja demograficzna</i> oraz <i>regres demograficzny</i> – określa przyczyny i	– analiza treści przedstawionych na mapach – wyszukiwanie informacji w różnych źródłach – przygotowanie argumentów	praca z mapą, dyskusja dydaktyczna – skutki eksplozji, implozji demograficznej oraz regresu demograficznego,	atlas geograficzny, podręcznik, internet, słownik geograficzny prezentacja multimedialna ukazująca fazy przejścia	uczniowie znajdują najnowsze dane statystyczne dotyczące demografii Polski, np. na stronie internetowej stat.gov.pl (Bank Danych Lokalnych)

			konsekwencje eksplozji demograficznej i regresu demograficznego w wybranych państwach – omawia fazy przejścia demograficznego - wyjaśnia różnice pomiędzy pierwszym a drugim przejściem demograficznym – omawia etapy rozwoju demograficznego ludności w różnych regionach świata	do dyskusji, doskonalenie umiejętności komunikacyjnych i pracy w grupie – dokonywanie porównań różnych faz przejścia demograficznego	tworzenie infografiki na podstawie dostępnych danych statystycznych	demograficznego	oraz przygotowują na ich podstawie infografiki
2.5. Zmiana modelu rodziny i zróżnicowanie poziomu dzietności.	1	P.8.4	- wyjaśnia znaczenie terminu: <i>współczynnik dzietności oraz granica zastępowalności pokoleń</i> - wymienia kraje o wysokim i niskim poziomie dzietności i wskazuje na przyczyny różnic – omawia społeczno-kulturowe uwarunkowania zróżnicowania modelu rodziny i poziomu dzietności w różnych regionach świata - wyjaśnia dlaczego w krajach Europy Zachodniej jest obecnie wyższy poziom dzietności niż w Europie Wschodniej	– korzystanie z różnych źródeł informacji geograficznej, w tym z map tematycznych, danych statystycznych i tekstów źródłowych - ocenianie zjawisk społecznych	praca z podręcznikiem (analiza kartogramu), analiza danych statystycznych, dyskusja dydaktyczna na temat czynników wpływających na wzrost poziomu dzietności oraz na temat społeczno-kulturowych uwarunkowań zróżnicowania modelu rodziny analiza porównawcza – cechy krajów o różnym poziomie dzietności	dane statystyczne, internet, podręcznik	Uczniowie znajdują w internecie dane i grafiki dotyczące współczynnika dzietności, np. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Fertility_statistics
2.6. Proces starzenia się ludności.	1	P.8.5	Uczeń: – omawia przyczyny i konsekwencje procesu starzenia się ludności oraz jego zróżnicowania na świecie - charakteryzuje społeczeństwo według piramidy płci i wieku – wyjaśnia, co oznacza wiek przedprodukcyjny, produkcyjny i poprodukcyjny	– korzystanie z różnych źródeł informacji geograficznej, w tym z map tematycznych, danych statystycznych i tekstów źródłowych - ocenianie zjawisk społecznych - kształtowanie postawy szacunku wobec osób starszych	burza mózgów – plusy i minusy procesu starzenia się ludności, sposoby radzenia sobie z problemami demograficznymi,	podręcznik, internet, dostępne dane statystyczne	wykorzystanie źródeł internetowych, np.: https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/osoby-starsze/osoby-starsze/sytuacja-osob-starszych-w-polsce-w-2020-roku,2,3.html
2.7. Migracje ludności.	2	P.8.6, P.8.7	Uczeń: – wyjaśnia, czym są migracje ludności, wymienia rodzaje migracji – charakteryzuje przyczyny	– wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności w życiu codziennym (analizowanie sytuacji migracyjnej swojego regionu, kraju) – przyjmowanie	praca samodzielna – dokonanie analizy danych oraz wyciąganie na ich podstawie wniosków, praca z podręcznikiem, z danymi statystycznymi, ,	podręcznik, internet, dostępne dane statystyczne i źródła bieżących informacji ze świata, słownik geograficzny	

			migracji – odróżnia uchodźstwo od migracji ekonomicznej – oblicza saldo migracji, przyrost rzeczywisty ludności oraz współczynnik przyrostu rzeczywistego – określa główne kierunki migracji ludności na świecie	postawy patriotycznej, wspólnotowej i obywatelskiej – przełamywanie stereotypów i kształtowanie postawy solidarności, szacunku i empatii wobec Polaków oraz przedstawicieli innych narodów i społeczności	praca ze słownikiem geograficznym – wyjaśnienie terminów, np.: <i>imigracje</i> , <i>emigracje</i> , <i>reemigracja</i> , dyskusja dydaktyczna na temat przyczyn migracji oraz głównych kierunków współczesnych migracji		
2.8. Problem uchodźstwa.	1	P.8.8	Uczeń: – omawia skutki społeczno-gospodarcze migracji – wymienia problemy migrantów, szczególnie uchodźców, w tym dzieci – wskazuje możliwości rozwiązania problemów migracyjnych	– wyciąganie wniosków, próba przewidywania skutków – przyjmowanie postawy patriotycznej, wspólnotowej i obywatelskiej, przełamywanie stereotypów i kształtowanie postawy solidarności, szacunku i empatii wobec Polaków oraz przedstawicieli innych narodów i społeczności	praca w grupie, praca indywidualna, praca z podręcznikiem i różnymi źródłami informacji	podręcznik, internet, dostępne dane statystyczne	należy uwrażliwiać uczniów na problemy migrantów; należy zachęcać uczniów do śledzenia aktualnych wiadomości na temat uchodźców i migrantów; źródła internetowe: https://ceo.org.pl/
2.9. Struktura narodowościowa ludności.	1	P.8.9, R.8.4	Uczeń: – wyjaśnia, czym jest naród i jego kultura – wymienia skutki zróżnicowania narodowościowego i etnicznego współczesnego świata, definiuje pojęcia <i>rasizm</i> , <i>ksenofobia</i>	– rozwijanie umiejętności pracy w grupie, pracy z materiałem źródłowym (ilustracja, nagranie, dźwięku, film) – rozwijanie zainteresowań geograficznych, budzenie ciekawości świata, ocenianie zjawisk społeczno-kulturowych zachodzących w Polsce i w różnych regionach świata – dyskusja na temat problemów państw o zróżnicowanej strukturze etnicznej, – przyjmowanie postawy patriotycznej, wspólnotowej i obywatelskiej, przełamywanie stereotypów i kształtowanie postawy solidarności, szacunku i empatii wobec Polaków oraz przedstawicieli innych narodów i społeczności	pogadanka, praca z podręcznikiem i materiałem źródłowym, interpretacja wykresów, praca z mapą, z ilustracjami, fotografiami, praca w grupach, dyskusja na temat problemów krajów o różnej strukturze etnicznej (zwartości socjoetnicznej) oraz dyskryminacji rasowej, spotkanie z przedstawicielem mniejszości etnicznej w Polsce	prezentacja multimedialna lub zdjęcia, filmy prezentujące zróżnicowanie narodowościowe i etniczne, mapa mentalna – przykłady krajów jednolitych oraz zróżnicowanych pod względem narodowościowym	uczniowie w grupach przygotowują prezentacje na temat wybranej grupy etnicznej; słuchają dostępnych w internecie nagrań, np. wiersza w gwarze śląskiej, alfabetu kaszubskiego
2.10. Struktura wykształcenia ludności.	1	R.8.2	Uczeń: – poznaje zróżnicowanie struktury wykształcenia ludności na świecie – określa związek poziomu wykształcenia z poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego	– określanie wpływu wykształcenia na rozwój gospodarczy obszaru – umiejętność argumentowania swoich poglądów – korzystanie z tekstów źródłowych w celu zdobywania, przetwarzania i	– praca z podręcznikiem – analiza kartogramów przedstawiających poziom analfabetyzmu – dyskusja na temat sposobów zmniejszania analfabetyzmu i wpływu wykształcenia na poziom rozwoju gospodarczego i poziom	podręcznik, internet, dostępne dane statystyczne	Dyskusja na temat współczesnego analfabetyzmu na podstawie źródeł internetowych, np. https://portalstatystyczny.pl/ws/polczesny-analfabetyzm-nie-rozumiemy-tego-co-czytamy/

				prezentowania informacji – kształtowanie postawy zrozumienia roli wykształcenia dla osiągnięć cywilizacyjnych różnych społeczności	dochodów mieszkańców		
2.11 Zróżnicowanie struktury językowej na świecie.	1	R.8.1	Uczeń: omawia zróżnicowanie struktury językowej ludności świata - określa, które języki są najbardziej powszechne w użyciu - wyjaśnia znaczenie pojęcia język urzędowy - klasyfikuje języki należące do rodzin językowych występujących w Europie - wyjaśnia, że język stanowi ważną cechę zróżnicowania społeczno- kulturowego ludności świata.	– praca z różnymi źródłami informacji – dokonywanie porównań, analiz, klasyfikowania języków do grup i rodzin językowych - kształtowanie postawy szacunku dla różnych wspólnot językowych i ich roli w identyfikacji tożsamości narodowej.	praca z mapą – rozmieszczenie języków na świecie, praca z wykresem – najpowszechniejsze języki świata pod względem liczby użytkowników, praca z tekstem podręcznika	Podręcznik, mapy tematyczne, źródła internetowe, infografiki	wykorzystanie źródeł internetowych dotyczących struktury językowej, np. https://www.ethnologue.com/guides/how-many-languages
2.12. Struktura wyznaniowa w Polsce i na świecie.	1	P.8.10	Uczeń: – definiuje pojęcie <i>religia</i> – charakteryzuje główne religie świata – omawia zróżnicowanie religijne na świecie i w Polsce – wskazuje wpływ religii na życie społeczne i gospodarkę	– ocenianie zjawisk społeczno- kulturowych oraz gospodarczych zachodzących w Polsce i w różnych regionach świata –przyjmowanie postawy patriotycznej, wspólnotowej i obywatelskiej, przełamywanie stereotypów i kształtowanie postawy solidarności, szacunku i empatii wobec Polaków oraz przedstawicieli innych narodów i społeczności – dokonywanie opisu, porównań, wyciąganie wniosków, dostrzeganie zależności, wpływu religii na codzienne życie społeczne i gospodarcze – odczytywanie informacji na wykresach –kształtowanie umiejętności prezentacji wykonanej pracy	praca z mapą – rozmieszczenie największych religii na świecie, pogadanka na temat podobieństw i różnic pomiędzy religiami, opis wyglądu i życia codziennego wyznawców różnych religii oraz charakterystycznych budowli, praca z danymi statystycznymi	mapa, podręcznik, fotografie przedstawiające wygląd i codzienne życie wyznawców różnych religii, dane statystyczne, przykładowy lapbook	uczniowie wykonują lapbook na temat wybranej religii na świecie

2.13. Kręgi kulturowe świata.	1	P.8.11, R.8.3	Uczeń: – wyjaśnia pojęcie <i>dziedzictwo narodowe</i> – wskazuje przykłady obiektów wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, w tym obiekty w Polsce – omawia kręgi kulturowe na świecie	– korzystanie z różnych źródeł informacji, analiza ich treści – rozwijanie zainteresowań geograficznych, budzenie ciekawości świata, podejmowanie refleksji nad pięknem i harmonią świata przyrody, krajobrazów przyrodniczych i kulturowych oraz osiągnięciami cywilizacyjnymi ludzkości – przyjmowanie postawy patriotycznej, wspólnotowej i obywatelskiej, przełamywanie stereotypów i kształtowanie postawy solidarności, szacunku i empatii wobec Polaków oraz przedstawicieli innych narodów i społeczności – kształtowanie umiejętności prezentacji wykonanej przez siebie pracy	praca z mapą, podręcznikiem, praca w grupach, analiza i wybór treści z różnych źródeł informacji, prezentacja wykonanej przez siebie pracy	podręcznik, mapa, internet (lista obiektów UNESCO) prezentacja, pokaz przygotowany przez uczniów, portfolio, folder reklamujący obiekt z listy UNESCO,	uczniowie przygotowują w grupach prezentację na temat wybranego kręgu kulturowego (mogą również przygotować odpowiednie potrawy, strój czy zaprezentować taniec narodowy), uczniowie przygotowują portfolio, folder reklamujący wybrany obiekt wpisany na Listę światowego dziedzictwa kulturalnego i przyrodniczego UNESCO
2.14. Etapy rozwoju urbanizacji.	2	P.8.12, R.8.5	Uczeń: – wyjaśnia, czym jest urbanizacja – definiuje i wyjaśnia poszczególne fazy urbanizacji – definiuje pojęcia: <i>urbanizacja, deglomercja i rewitalizacja</i> — charakteryzuje procesy metropolizacji	– interpretacja informacji zawartych na wykresie – wykonywanie obliczeń matematycznych z zakresu geografii społeczno-ekonomicznej w celu wnioskowania o zjawiskach i procesach geograficznych – rozwijanie kompetencji informatycznych – korzystanie z różnych źródeł informacji, w tym z fotografii, zdjęć lotniczych i satelitarnych, rysunków, technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz geoinformacyjnych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych, rozwijanie umiejętności przedstawiania publicznie swoich argumentów	praca z różnymi źródłami informacji (podręcznik, wykresy, dane statystyczne, mapa, zdjęcia lotnicze i satelitarne), wykonywanie obliczeń matematycznych (wskaźnik urbanizacji), dyskusja dydaktyczna na temat plusów i minusów życia w dużym mieście	wykres obrazujący etapy procesów urbanizacyjnych, dane statystyczne dotyczące wskaźnika urbanizacji, mapy, komputer z dostępem do internetu i programu Google Earth	za pomocą Google Earth uczniowie rozpoznają na zdjęciach satelitarnych i lotniczych różne typy zespołów miejskich, wykorzystywanie źródeł internetowych dotyczących danych o urbanizacji i aglomeracjach: World Urbanization Prospects https://population.un.org/wup/
2.15 Czynniki rozwoju obszarów wiejskich.	1	P.8.13	Uczeń: – wskazuje główne czynniki rozwoju obszarów wiejskich na świecie –	– opis dzieła sztuki, fotografii – dostrzeganie zachodzących zmian – dostrzeganie aplikacyjnego charakteru geografii	praca z dziełem sztuki (opis obrazu), fotografią, podręcznikiem, praca z mapą (wskazanie nowych miast w Polsce), praca z danymi	podręcznik, internet, fotografie, mapy, dostępne dane statystyczne	opis obrazu, fotografii ukazujących zmiany zachodzące na obszarach wiejskich, uczniowie przygotowują notatkę na temat

				– rozwijanie umiejętności komunikacyjnych i pracy w grupie poprzez przeprowadzenie wywiadu	statystycznymi		nowych miast w Polsce
2.16 Sieć osadnicza wybranych regionów świata.	1	P.8.14	Uczeń: – omawia rodzaje jednostek osadniczych i kryteria ich klasyfikacji – wyjaśnia kryteria wydzielania miast w różnych krajach świata – rozpoznaje na mapie oraz na zdjęciu lotniczym różne typy genetyczne kształtów wsi – porównuje funkcje miast i wsi – charakteryzuje zróżnicowanie poziomu sieci osadniczej na świecie – wskazuje na powiązania pomiędzy rozwojem sieci osadniczej na świecie a środowiskiem przyrodniczym i kulturowym oraz etapem rozwoju gospodarczego – wykorzystuje mapy cyfrowe, zdjęcia lotnicze i satelitarne dostępne w internecie do analizy sieci osadniczej wybranych regionów świata	– dokonywanie podziału, charakteryzowanie jednostek osadniczych – porównywanie, korzystanie z różnych źródeł informacji, w tym z fotografii, zdjęć lotniczych i satelitarnych, rysunków, technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz geoinformacyjnych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych – wyciąganie wniosków, łączenie faktów – wykorzystanie zdobytej wiedzy w życiu codziennym (umiejętność interpretacji najbliższego otoczenia), rozwijanie kompetencji cyfrowych	praca z podręcznikiem, zdjęciami lotniczymi i satelitarnymi oraz programami geoinformacyjnymi (cyfrowe źródła informacji), pogadanka	komputer z dostępem do internetu, podręcznik	cyfrowe źródła informacji: landsat.visibleearth.nasa.gov www.geoportal.gov.pl Google Maps
2.17 Typy fizjonomiczne miast.	1	R.8.6	Uczeń: - definiuje pojęcie fizjonomii miasta i rewitalizacji - poznaje różne typy fizjonomiczne miast - wskazuje na powiązania pomiędzy typami fizjonomicznymi miast a kręgami cywilizacyjnymi -	- omawianie różnych typów fizjonomicznych miast (w ujęciu chronologicznym np. miasta starożytne, średniowieczne, renesansowe oraz regionalnym) - wykorzystywanie informacji o kręgach kulturowych i wskazywanie ich wpływu na fizjonomię miasta	- praca z podręcznikiem, Wyszukiwanie informacji w internecie, porównywanie zdjęć, analiza planów miast	Podręcznik, zdjęcia satelitarne z google earth, plany miast	Strona internetowa world urbanization prospects https://population.un.org/wup/
Dział 3. WSPÓŁCZESNE KIERUNKI ROZWOJU GOSPODARCZEGO NA ŚWIECIE							
3.1 Klasyfikacja	1	R.9.1	Uczeń: - wyjaśnia pojęcie: <i>Polska</i>	-analiza schematu Polskiej Klasyfikacji Działalności,	praca z podręcznikiem i, analiza danych statystycznych	Klasyfikacja PKD, dane z Eurostatu, tekst z	

gospodarki.			<i>Klasyfikacja Działalności</i> - wyjaśnia do czego służy PKD - wymienia inne podziały działalności gospodarczej, - wymienia zastosowania Polskiej Klasyfikacji Działalności	- porównanie wybranych sekcji PKD dla Polski i innych krajów		podręcznika	
3.2. Zmiana roli sektorów gospodarki. Rolnictwo, przemysł i usługi.	1	P.9.1, R.9.2	Uczeń: - wymienia i omawia sektory gospodarki - wskazuje zależność pomiędzy dominującym sektorem w gospodarce a stopniem rozwoju cywilizacyjnego - wyjaśnia przyczyny zmian roli sektorów gospodarki w Polsce i na świecie - wyjaśnia zacieranie się różnic pomiędzy przemysłem a usługami na wybranych przykładach	- analiza schematu – podział gospodarki na sektory - formułowanie prawidłowości w zakresie zmiany roli sektorów gospodarki w rozwoju cywilizacyjnym dla wybranych krajów świata, w tym Polski - analiza danych statystycznych – przygotowanie wykresów na podstawie dostępnych danych statystycznych - przygotowanie i przeprowadzenie ankiety rozwijanie umiejętności pracy w grupie oraz przedstawiania wyników swojej pracy	praca z podręcznikiem, z danymi statystycznymi, wykresami, praca samodzielna lub w grupie – opracowanie wykresów, przygotowanie i przeprowadzenie ankiety na temat zatrudnienia w określonych sektorach gospodarki, opracowanie i przedstawienie wyników	podręcznik, dostępne dane statystyczne, wzór ankiety	Wykorzystywanie źródeł internetowych dotyczących zatrudnienia, np. https://ilostat ilo.org/
3.3. Procesy globalizacji.	1	P.9.2, R.9.3	Uczeń: - wyjaśnia, czym jest globalizacja - charakteryzuje przejawy procesów globalizacji w aspekcie gospodarczym, społecznym i politycznym - omawia przyczyny i skutki globalizacji - określa różne postawy wobec globalizacji - wyjaśnia, czym jest indeks globalizacji, omawia jego zróżnicowanie na świecie - wskazuje przykłady ze swojego życia, gdzie na co dzień odczuwa skutki globalizacji - określa wpływ globalizacji na zmiany w zatrudnieniu według sektorów gospodarki - określa wpływ globalizacji na zmiany	- wyjaśnianie podstawowych relacji między elementami przestrzeni geograficznej w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej - korzystanie z różnych źródeł informacji – rozwijanie umiejętności komunikowania się i podejmowania konstruktywnej współpracy w grupie - kształtowanie umiejętności wypowiadania się na forum, dokonywania analizy i formułowania własnego zdania	praca z podręcznikiem, z internetem, danymi statystycznymi dotyczącymi indeksu globalizacji, dyskusja dydaktyczna na temat plusów i minusów globalizacji, praca w grupach – wykonanie analizy SWOT na temat globalizacji	podręcznik, komputer z dostępem do internetu, wzór analizy SWOT	uczniowie przygotowują, a następnie prezentują różne postawy wobec globalizacji; przeprowadzają dyskusję dydaktyczną na temat plusów i minusów globalizacji oraz wykonują analizę SWOT na temat globalizacji

			wewnątrzsektorowe na wybranych przykładach				
3.4. Handel międzynarodo- wy.	1	P.9.3	Uczeń: – definiuje pojęcia: <i>eksport</i>, <i>import</i>, <i>reeksport</i> i <i>bilans handlowy</i> – analizuje strukturę i kierunki międzynarodowej wymiany towarowej – ocenia miejsce i strukturę handlu zagranicznego Polski – uzasadnia potrzebę przestrzegania zasad sprawiedliwego handlu	– korzystanie z różnych źródeł informacji (infografiki, wykresów, danych statystycznych, internet), analiza i interpretacja danych – docenianie znaczenia wiedzy geograficznej w poznawaniu i kształtowaniu przestrzeni geograficznej – kształtowanie postawy zrozumienia i szacunku dla pracy innych ludzi – dostrzeganie aplikacyjnego charakteru geografii – wykorzystanie zdobytej wiedzy w życiu codziennym, np. podczas robienia zakupów	praca z różnymi źródłami informacji, praca w grupach przy tworzeniu prezentacji na temat Fair Trade	podręcznik, dostępne dane statystyczne, dostęp do komputera z internetem	źródła internetowe: www.fairtrade.org.pl uczniowie przygotowują prezentację na temat Fair Trade
3.5. Gospodarka oparta na wiedzy.	1	P.9.4	Uczeń: – charakteryzuje główne cechy gospodarki opartej na wiedzy, - wymienia czynniki wpływające na jej innowacyjność, rozwój w Polsce i w innych krajach świata	– docenianie znaczenia wiedzy geograficznej (i nie tylko) w poznawaniu i kształtowaniu przestrzeni geograficznej – rozwijanie umiejętności argumentowania i odnoszenia zdobytej wiedzy do życia codziennego	praca z podręcznikiem, z internetem, pogadanka,	podręcznik, komputer z dostępem do internetu	uczniowie przedstawiają swoje doświadczenia w zakresie korzystania z internetu, wskazując na niebezpieczeństwa źródła internetowe: https://www.globalinnovationindex.org
3.6. Kapitał ludzki.	1	P.9.5	Uczeń: - określa znaczenie kapitału ludzkiego w rozwoju gospodarczym - wymienia czynniki zwiększania kapitału ludzkiego - wymienia bariery ograniczające rozwój kapitału ludzkiego - określa mierniki przydatne w szacowaniu zasobów kapitału ludzkiego	- ocena przydatności zasobów kapitału ludzkiego, - omawianie czynników i barier rozwoju kapitału ludzkiego na wybranych przykładach	- praca z podręcznikiem - dyskusja dydaktyczna o roli kapitału ludzkiego w rozwoju gospodarki	tekst z podręcznika, dane statystyczne z Eurostatu albo Banku Światowego	Wykorzystanie źródeł internetowych, np. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Human_resources_in_science_and_technology
3.7. Kształtowanie się społeczeństwa informatycznego	1	P.9.6	Uczeń: – omawia przejawy i skutki kształtowania się społeczeństwa informatycznego	– rozwijanie kompetencji informatycznych, bezpiecznie korzystanie z internetu	burza mózgów – plusy i minusy związane z życiem w społeczeństwie informatycznym	tekst z podręcznika, źródła internetowe	Wykorzystanie danych z Eurostat https://ec.europa.eu/eurostat/web/digital-economy-and-society/data/database

o.			- przedstawia pozytywne i negatywne skutki kształtowania się społeczeństwa informacyjnego				
Dział 4. ROLNICTWO, LEŚNICTWO I RYBACTWO							
4.1. Przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa.	1	P.10.1	Uczeń: – wymienia funkcje rolnictwa – omawia czynniki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa na świecie	– formułowanie prawidłowości, korzystanie z różnych źródeł informacji (mapy tematyczne, fotografie, wykresy, dane statystyczne) – dokonywanie porównań, dostrzeganie aplikacyjnego charakteru geografii – wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w życiu codziennym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju	praca z mapą, z podręcznikiem, z danymi statystycznymi i wykresami i fotografiami	mapy tematyczne, dane statystyczne, wykresy, fotografie	
4.2. Struktura użytków rolnych	1	P.10.2	Uczeń: – określa, czym jest struktura użytków rolnych – porównuje strukturę użytkowania ziemi w Polsce z wybranymi krajami na świecie	– dokonywanie porównań, dostrzeganie aplikacyjnego charakteru geografii – wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w życiu codziennym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju	praca z mapą, z podręcznikiem, z danymi statystycznymi i wykresami i fotografiami	mapy tematyczne, dane statystyczne, wykresy, fotografie	Korzystanie ze źródeł internetowych www.fao.org
4.3. Główne uprawy roślinne na świecie.	2	P.10.3	Uczeń: – wyjaśnia różnicę pomiędzy zbiorami a plonami – wyjaśnia różnicę pomiędzy chowem a hodowlą zwierząt – omawia rozmieszczenie głównych upraw i chowu zwierząt na świecie – omawia cechy rolnictwa towarowego i naturalnego – wyjaśnia różnice pomiędzy rolnictwem ekstensywnym i intensywnym	– wykonywane obliczeń matematycznych (obliczanie wielkości plonów) w celu wnioskowania o zjawiskach i procesach geograficznych – stosowanie właściwej terminologii geograficznej - przyporządkowywanie roślin do grup wyróżnionych ze względu na ich wykorzystanie – praca z mapą (rozmieszczenie głównych obszarów upraw roślin)	praca z podręcznikiem, danymi statystycznymi, praca z mapą, praca z eksponatami (przykłady uprawianych roślin z różnych zakątków świata, np. bataty, maniok, egzotyczne owoce)	podręcznik, dostępne dane statystyczne, mapa świata, przykładowe rośliny z odległych zakątków świata	chętni uczniowie przygotowują potrawy wykonane z różnych nietypowych dla nas roślin, np. z egzotycznych roślin, np. batatów
4.4 Rośliny modyfikowane genetycznie	1	R.10.3, R.10.4	Uczeń: - definiuje termin <i>rośliny modyfikowane genetycznie</i>	Krytyczne, odpowiedzialne ocenianie przemian środowiska przyrodniczego oraz zmian	Dyskusja dydaktyczna na temat zalet i wad uprawy roślin modyfikowanych genetycznie	Artykuły z czasopism geograficznych o roślinach genetycznie	Korzystanie z różnych źródeł internetowych i artykułów na temat GMO, np.

			oraz skrót <i>GMO</i> - omawia przyczyny rozpowszechnienia się upraw <i>GMO</i> - wyjaśnia rozmieszczenie upraw roślin <i>GMO</i> - omawia cechy roślin <i>GMO</i>	społeczno-kulturowych i gospodarczych w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej. identyfikacja problemów związanych z istnieniem <i>GMO</i>		modyfikowanych, tekst z podręcznika, analiza mapy, tabel i wykresów	https://geneticliteracyproject.org/2019/08/29/infographic-gmo-crops-wreck-the-environment-human-health-latest-evidence-says-otherwise/
4.5. Chów zwierząt na świecie.	1	P.10.4	Uczeń: – wyjaśnia różnicę pomiędzy chowem a hodowlą zwierząt – omawia rozmieszczenie głównych upraw i chowu zwierząt na świecie - wymienia czynniki wpływające na zróżnicowanie chowu zwierząt gospodarskich w różnych regionach świata	– praca z mapą (rozmieszczenie głównych obszarów chowu zwierząt na świecie), - analiza wykresów (pogłowie bydła, trzody chlewnej, owiec) - dyskusja na temat czynników wpływających na rozmieszczenie chowu różnych gatunków zwierząt w poszczególnych regionach świata	praca z podręcznikiem, analiza danych statystycznych, praca z mapą, dyskusja dydaktyczna	podręcznik, dostępne dane statystyczne, mapa świata,	wykorzystanie źródeł internetowych: www.fao.org
4.6 Typy rolnictwa i wybrane regiony rolnicze na świecie.	1	R.10.1, R.10.2	- wyróżnia główne cechy regionów rolniczych na świecie - definiuje pojęcie rolnictwa uprzemysłowionego i ekologicznego - przedstawia zalety i wady rolnictwa uprzemysłowionego i ekologicznego	– dokonywanie charakterystyki typów rolnictwa, porównań, – charakteryzowanie głównych regionów rolniczych na świecie (dostrzeganie zależności rolnictwa od warunków przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na świecie)	- analiza porównawcza (różnice między rolnictwem uprzemysłowionym a rolnictwem ekologicznym, wady i zalety tych typów rolnictwa) - dyskusja dydaktyczna na temat zwiększenia wydajności rolnictwa w Europie	- mapa geograficzna świata, - artykuły w czasopismach geograficznych dotyczące problematyki rolnictwa	Wykorzystanie artykułów z czasopisma Geografia w Szkole
4.7. Lesistość i gospodarka leśna.	1	P.10.5	Uczeń: – wyjaśnia, czym jest wskaźnik lesistości – omawia zróżnicowanie wskaźnika lesistości w Polsce i na świecie – wskazuje rozmieszczenie największych formacji leśnych na świecie – definiuje pojęcie <i>gospodarka leśna</i> – wyjaśnia pojęcie <i>deforestacja</i>, podaje przyczyny i skutki tego procesu – określa, na czym polega racjonalna gospodarka zasobami leśnymi	– rozumienie i formułowanie prawidłowości w zakresie funkcjonowania środowiska geograficznego oraz wzajemnych zależności w systemie człowiek–przyroda – analiza wykresów, danych statystycznych, informacji zawartych na mapach – wyciąganie wniosków i formułowanie prawidłowości, rozwijanie umiejętności argumentowania i przedstawiania swojej opinii – wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w życiu codziennym – kształtowanie postawy szacunku wobec przyrody –	praca z podręcznikiem, wykresami, danymi statystycznymi, praca w oparciu o tekst źródłowy – Ustawa o lasach, zajęcia terenowe	podręcznik, dostępne dane statystyczne, wykresy, mapy, tekst źródłowy – Ustawa o lasach, karty pracy do zajęć terenowych	lekcja może odbyć się w terenie, w lesie

				rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju			
4.8. Rybołówstwo i eksploatacja zasobów morskich	1	P.10.6	Uczeń: – wymienia zasoby biologiczne mórz i oceanów – wyjaśnia pojęcia: <i>rybołówstwo, rybactwo, akwakultura, przelowienie</i> – omawia rozmieszczenie głównych łowisk na świecie – charakteryzuje wielkość połowów oraz spożycia ryb w Polsce i na świecie – wskazuje główne problemy światowego rybołówstwa – uzasadnia konieczność zachowania równowagi ekosystemów wodnych	– rozumienie i formułowanie prawidłowości w zakresie funkcjonowania środowiska geograficznego oraz wzajemnych zależności w systemie człowiek–przyroda – podejmowanie refleksji nad pięknem i harmonią świata przyrody – rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju – analiza danych statystycznych – kształtowanie umiejętności wykorzystania zdobytej wiedzy i umiejętności w życiu codziennym	praca z mapą, z danymi statystycznymi, praca z internetem, praca w grupach (tworzenie haseł reklamowych zachęcających do większego spożycia ryb)	podręcznik, dostępne dane statystyczne, komputer z dostępem do internetu, przykładowe opakowania produktów rybnych z zamieszczonymi certyfikatami	uczniowie wyszukują w sklepie spożywczym oznaczenia certyfikatów na opakowaniach ryb; zapoznają się z informacjami umieszczonymi na stronie internetowej Fundacji WWF https://www.wwf.pl/srodowisko/morza-i-oceany
Dział 5. ZMIANY STRUKTURY PRZEMYSŁU							
5.1. Czynniki lokalizacji przemysłu.	1	P.11.1, R.11.1	Uczeń: – wyjaśnia, czym jest przemysł i jaką działalność obejmuje – omawia, czym zajmują się poszczególne grupy przemysłu – wymienia funkcje przemysłu – przedstawia czynniki lokalizacji przemysłu – wyróżnia rodzaje lokalizacji przemysłu – wyjaśnia zmieniającą się rolę czynników lokalizacji przemysłu w rozwoju cywilizacyjnym – wskazuje różnice między czynnikami lokalizacji przemysłów tradycyjnych a przemysłów zaawansowanych	– rozumienie i formułowanie prawidłowości w zakresie funkcjonowania środowiska geograficznego oraz wzajemnych zależności w systemie człowiek–przyroda – korzystanie z różnych źródeł informacji, interpretowanie treści różnych map – docenianie znaczenia wiedzy geograficznej w poznawaniu i kształtowaniu przestrzeni geograficznej – dostrzeganie aplikacyjnego charakteru geografii – identyfikowanie relacji pomiędzy poszczególnymi elementami środowiska geograficznego	praca z mapami tematycznymi (atlas geograficzny), z internetem, z podręcznikiem, metoda aktywizująca – drama	podręcznik, atlas geograficzny, internet	chętni uczniowie pod koniec lekcji wcielają się w rolę inwestorów, którzy poszukują dogodnych warunków dla lokalizacji swojej fabryki; pozostali uczniowie odgrywają rolę np. przedstawicieli lokalnych urzędów i odpowiadają na pytania inwestorów

			technologii -				
5.2 Obszary koncentracji przemysłu w Polsce i na świecie.	1	R.11.2, R.11.3	Uczeń: - wymienia formy koncentracji przemysłu i podaje ich cechy - wskazuje rozmieszczenie wybranych okręgów przemysłowych w Polsce i na świecie i opisuje wybrane przykłady - wyjaśnia istotę i rolę klastrów w budowie gospodarki opartej na wiedzy - prezentuje zmiany struktury przestrzennej przemysłu tradycyjnego i przemysłu zaawansowanych technologii w Polsce i na świecie	- poznanie podstawowych relacji między elementami przestrzeni geograficznej (przyrodniczej, społeczno-gospodarczej i kulturowej) w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej. - wykorzystywanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w analizie i ocenie przemian przestrzeni geograficznej. - rozumienie potrzeby tworzenia równych szans w rozwoju społecznym i gospodarczym dla różnych obszarów w Polsce i na świecie - rozumienie potrzeby tworzenia równych szans w rozwoju społecznym i gospodarczym dla różnych obszarów w Polsce i na świecie oraz konieczności stosowania zasady pomocniczości.	- analiza map: rozmieszczenie najważniejszych okręgów przemysłowych w Polsce i na świecie - porównywanie różnych form koncentracji przestrzennej przemysłu na wybranych przykładach ze źródeł internetowych - dyskusja na temat roli klastrów technologicznych w rozwoju gospodarki opartej na wiedzy	- praca z tekstem z podręcznika – formy koncentracji przemysłu - praca z mapą - dyskusja dydaktyczna - prezentacja multimedialna: zmiany struktury przestrzennej przemysłu tradycyjnego i przemysłu zaawansowanych technologii na świecie i w Polsce	
5.3. Przemysł wysokich technologii.	1	P.11.2, R.11.3	Uczeń: – wyjaśnia, czym jest przemysł wysokiej technologii – porównuje cechy przemysłu tradycyjnego i zaawansowanej technologii – omawia etapy rozwoju przemysłu wysokiej technologii i czynniki lokalizacji – wskazuje na mapie najważniejsze ośrodki przemysłu high-tech na świecie – wymienia korzyści społeczne i gospodarcze płynące z rozwoju nowoczesnego przemysłu	– posługiwanie się mapą – rozumienie prawidłowości w zakresie funkcjonowania środowiska geograficznego, głównych zjawisk i procesów geograficznych oraz ich uwarunkowań i konsekwencji – wykorzystywanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w życiu codziennym	praca z mapą – rozmieszczenie przemysłu nowoczesnej technologii, metaplan, mapa myśli – cechy przemysłu tradycyjnego i nowoczesnej technologii	podręcznik, atlas geograficzny, mapa świata, duże kartki papieru i pisaki do przygotowania mapy myśli, metaplanu	chętni uczniowie przygotowują prezentację na temat nowinek technologicznych

**ZESPÓŁ SZKÓŁ SAMOCHODOWYCH
IM. INŻ. TADEUSZA TAŃSKIEGO
W POZNANIU**

5.4 Rola budownictwa w gospodarce.	1	R.11.4, R.11.5	Uczeń: - wyjaśnia rolę budownictwa w gospodarce w Polsce i na świecie - wskazuje potrzebę zharmonizowania stylu budownictwa ze środowiskiem przyrodniczym i uwarunkowaniami kulturowymi na wybranych przykładach	ocenianie zjawisk gospodarczych zachodzących w Polsce i w różnych regionach świata. - krytyczne, odpowiedzialne ocenianie zmian społeczno-kulturowych i gospodarczych w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej.	- praca z podręcznikiem - analiza schematu: podział budownictwa wg przeznaczenia, - praca z mapą: zatrudnienie w budownictwie na świecie - analiza wykresu: kraje o największym zatrudnieniu w budownictwie - analiza fotografii z różnymi stylami budownictwa z różnych regionów Polski	- tekst z podręcznika - mapy, schematy, wykresy - dyskusja dydaktyczna: dlaczego w budownictwie należy dostosować styl architektoniczny do danego krajobrazu i regionu	Wykorzystanie źródeł internetowych (zdjęcia różnych stylów budownictwa w Polsce)
5.5. Procesy deindustrializacji i reindustrializacji	1	P.11.3	Uczeń: - wyjaśnia pojęcia: <i>industrializacja</i>, <i>deindustrializacja</i> i <i>reindustrializacja</i> - wymienia etapy rozwoju przemysłu - omawia przebieg i konsekwencje procesów deindustrializacji w wybranych państwach świata - uzasadnia rolę procesów reindustrializacji na świecie, w Europie i w Polsce	- rozumienie i formułowanie prawdziwości w zakresie procesów rozwoju społeczno-gospodarczego państw - kształtowanie umiejętności argumentowania - rozwijanie umiejętności komunikowania się i podejmowania konstruktywnej współpracy w grupie - korzystanie z różnych źródeł informacji, w tym technologii informacyjno-komunikacyjnych	praca z podręcznikiem, wykorzystanie technologii komunikacyjno-informacyjnych w celu zdobycia wiedzy, praca w grupach, przeprowadzenie dyskusji dydaktycznej	podręcznik, komputer z dostępem do internetu	uczniowie przeprowadzają dyskusję dydaktyczną na temat plusów i minusów poszczególnych procesów lub na temat zalet i wad przenoszenia produkcji z krajów wysoko do słabo rozwiniętych
5.6. Surowce energetyczne na świecie. Odnawialne i nieodnawialne źródła energii.	2	P.11.5, P.11.6	Uczeń: - wyjaśnia, czym jest bilans energetyczny - omawia stan i zmiany bilansu energetycznego świata - wymienia przyczyny i skutki rosnącego zapotrzebowania na energię - uzasadnia konieczność podejmowania działań na rzecz ograniczania tempa wzrostu zużycia energii - wyjaśnia, czym zajmują się elektrownie i jak je dzielimy - omawia pozytywne i negatywne skutki stosowania różnych źródeł energii, w tym energii odnawialnej i nieodnawialnej	- rozumienie i formułowanie prawdziwości w zakresie funkcjonowania środowiska geograficznego oraz wzajemnych zależności w systemie człowiek– przyroda - przewidywanie skutków działalności gospodarczej człowieka w środowisku geograficznym - rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym – kształtowane umiejętności analizy – analiza SWOT - uzasadnienie potrzeby społecznej debaty nad decyzją dotyczącą rozwoju energetyki jądrowej w Polsce - umiejętność argumentowania i zabierania głosu w dyskusji	praca z mapą, z podręcznikiem, praca w grupach, wykonanie analizy SWOT, praca z danymi statystycznymi, wykresami, praca z podręcznikiem, debata na temat konieczności podejmowania działań ograniczających tempo wzrostu zużycia energii	podręcznik, mapy tematyczne, dane statystyczne,	Wykorzystanie źródeł internetowych: Statistical Review of World Energy https://www.bp.com/en/global/corporate/energy-economics/statistical-review-of-world-energy.html

5.7. Produkcja energii elektrycznej i zmiany w strukturze jej zużycia.	1	P.11.4, P.11.7	Uczeń: – wyjaśnia, czym jest energetyka – omawia podział źródeł energii na odnawialne i nieodnawialne – wymienia surowce energetyczne i wskazuje ich rozmieszczenie na świecie – charakteryzuje zmiany w strukturze zużycia energii – porównuje strukturę produkcji energii w Polsce ze strukturą w innych krajach – przedstawia wykorzystanie energetyki jądrowej na świecie – wskazuje trudności związane rozwojem energetyki jądrowej w Polsce	– kształtowanie umiejętności wyciągania wniosków na podstawie dostępnych danych – interpretacja wykresów i zestawień danych statystycznych – umiejętność posługiwania się mapą i prawidłowe stosowanie terminologii geograficznej – porównywanie różnych państw pod względem struktury produkcji i zużycia energii	praca z mapą, z danymi statystycznymi, wykresami, praca z podręcznikiem	podręcznik, mapy tematyczne, dane statystyczne i wykresy	
Dział 6. ROLA USŁUG WE WSPÓŁCZESNEJ GOSPODARCE							
6.1 Zróżnicowanie i znaczenie sektora usług w Polsce i na świecie.	1	P.12.1, P.12.2, P.12.3, R.12.6	Uczeń: – wyjaśnia, czym są usługi i jak je dzielimy – wymienia funkcje sektora usług – omawia znaczenie usług (edukacyjnych, zdrowotnych, finansowych i handlowej wymiany towarowej) w rozwoju społeczno-gospodarczym świata – charakteryzuje zróżnicowanie sektora usługowego na świecie – omawia strukturę usług w Polsce	– formułowanie prawidłowości odnoszących się do znaczenia sektora usług w krajach o różnym stopniu rozwoju społeczno-gospodarczego – analiza danych statystycznych – interpretowanie informacji zawartych na zdjęciach – wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w życiu codziennym – ocenianie zjawisk i procesów politycznych, społeczno-kulturowych oraz gospodarczych zachodzących w Polsce i w różnych regionach świata – kształtowanie umiejętności wyszukiwania i prezentowania informacji	praca z podręcznikiem, danymi statystycznymi, fotografiami	podręcznik, dostępne dane statystyczne i fotografie obrazujące omawiane zagadnienia, prezentacje multimedialne uczniów	uczniowie przygotowują prezentację na temat dostępu do usług edukacyjnych lub medycznych w różnych regionach świata
6.2 Transport – rodzaje,	2	P.12.4, R.12.1	Uczeń: – wyjaśnia, czym jest	– formułowanie prawidłowości odnoszących się do znaczenia	praca z podręcznikiem, danymi statystycznymi, mapami	podręcznik, dostępne dane statystyczne, mapy	Wykorzystanie źródeł internetowych dotyczących

rozwój i wpływ na gospodarkę.			komunikacja – omawia znaczenie usług komunikacyjnych (transportu i łączności) w rozwoju społeczno-gospodarczym świata – wymienia rodzaje transportu – omawia uwarunkowania rozwoju różnych rodzajów transportu w wybranych państwach świata i w Polsce – przedstawia wady i zalety różnych rodzajów transportu - wykazuje zróżnicowanie udziału poszczególnych rodzajów transportu w przewozach na świecie i w Polsce	komunikacji w krajach o różnym stopniu rozwoju społeczno-gospodarczego – analiza danych statystycznych – odczytywanie informacji zawartych na mapach – rozwijanie zainteresowań geograficznych, budzenie ciekawości świata – analiza informacji zawartych na mapach – formułowanie twierdzeń o podstawowych prawidłowościach dotyczących funkcjonowania środowiska geograficznego (np. zależność rozwoju danego środka transportu od panujących warunków przyrodniczych)	tematycznymi internetem, praca z atlasem	tematyczne, atlas geograficzny, komputer z dostępem do internetu	transportu lotniczego, np. : https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Air_transport_statistics#Total_passenger_transport_to_2Ffrom_extera-EU_represented_almost_half_of_the_total_air_passenger_transport_in_2020
6.3 Rola telekomunikacji w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego.	1	R.12.2	Uczeń: -wykazuje rolę telekomunikacji w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego - definiuje społeczeństwo informacyjne - wyjaśnia na czym polega telekomunikacja satelitarna i światłowodowa - ocenia rolę telekomunikacji we współczesnej gospodarce i życiu codziennym	-krytyczne, odpowiedzialne ocenianie zmian społeczno-kulturowych i gospodarczych w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej. -wykorzystywanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w analizie i ocenie przemian przestrzeni geograficznej. -docenianie znaczenia wiedzy geograficznej w poznawaniu i kształtowaniu przestrzeni geograficznej.	praca z podręcznikiem, analiza kartogramów wykresów, dyskusja dydaktyczna nt. roli internetu we współczesnym społeczeństwie	Tekst z podręcznika, wykresy przedstawiające kraje o największej i najmniejszej liczbie korzystających z sieci (na 1000 mieszkańców), kartogramy obrazujące liczbę użytkowników sieci internetowej na 1000 mieszkańców oraz liczbę abonentów telefonii komórkowej, dyskusja dydaktyczna	Dane ze stron Banku Światowego https://data.worldbank.org/
6.4 Dostępność do usług edukacyjnych.	1	R.12.3	Uczeń: - definiuje pojęcie wskaźnika skolaryzacji (brutto i netto) -identyfikuje prawidłowości dotyczące przestrzennego zróżnicowania dostępności do usług edukacyjnych oraz nakładów na prace badawczo- rozwojowe na świecie;	-wykorzystywanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w analizie i ocenie przemian przestrzeni geograficznej -kształtowanie przekonania o użyteczności edukacji geograficznej dla osobistego rozwoju człowieka oraz aktywności społecznej -docenianie znaczenia wiedzy geograficznej w poznawaniu i kształtowaniu przestrzeni	praca z podręcznikiem, analiza kartogramów wykresów, dyskusja dydaktyczna nt. roli edukacji we współczesnym świecie	Tekst z podręcznika, kartogramy nt. zróżnicowania wskaźnika skolaryzacji w różnych typach szkół oraz Liczba uczniów przypadających na jednego nauczyciela, wykresy przedstawiające kraje o największej i najmniejszej liczbie oczekiwanych lat nauki, dyskusja dydaktyczna	Dane ze stron Banku Światowego https://data.worldbank.org/ oraz UNESCO http://data.uis.unesco.org/

				geograficznej			
6.5 Główne centra finansowe na świecie	1	R.12.4	Uczeń: -wykazuje znaczenie usług finansowych w rozwoju innych sektorów gospodarki - wskazuje główne centra finansowe na świecie;	-wykorzystywanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w analizie i ocenie przemian przestrzeni geograficznej -rozumienie potrzeby tworzenia równych szans w rozwoju społecznym i gospodarczym dla różnych obszarów w Polsce i na świecie -docenianie znaczenia wiedzy geograficznej w poznawaniu i kształtowaniu przestrzeni geograficznej	praca z podręcznikiem, analiza kartogramów wykresów, schematów	Tekst z podręcznika, kartogramy przedstawiające liczbę bankomatów i liczbę oddziałów banków na 100 tys. mieszkańców, wykresy przedstawiające największe banki świata pod względem wartości aktywów ogółem, schemat obrazujący podział usług finansowych	Wykorzystanie źródeł internetowych, np. https://www.theglobaleconomy.com/
6.6 Rozwój turystyki w Polsce i na świecie.	2	P.12.5, R.12.5 R.12.7	Uczeń: – wyjaśnia, czym jest turystyka – określa czynniki wpływające na rozwój turystyki – definiuje pojęcie <i>monokultura turystyczna</i> – -wyróżnia rodzaje usług turystycznych oraz wyjaśnia przyczyny i skutki społeczno-kulturowe i gospodarcze szybkiego ich rozwoju na świecie – wskazuje na mapie wybrane regiony turystyczne świata, - analizuje mapę najważniejszych miejsc pielgrzymkowych w Polsce i na świecie	– rozwijanie zainteresowań geograficznych, budzenie ciekawości świata – podejmowanie refleksji nad pięknem i harmonią świata przyrody, krajobrazów przyrodniczych i kulturowych oraz osiągnięciami cywilizacyjnymi ludzkości – formułowanie twierdzeń o podstawowych prawidłowościach dotyczących atrakcyjności wybranych regionów turystycznych świata – analiza wykresów, danych statystycznych – posługiwanie się mapą – rozwijanie umiejętności komunikacji i pracy w grupie	praca z podręcznikiem, fotografiami i różnymi materiałami (plakaty, foldery) obrazującymi różne regiony turystyczne na świecie, zajęcia terenowe, praca z mapą, wykresami, danymi statystycznymi, praca w grupie (przygotowanie folderu reklamowego)	zdjęcia obiektów turystycznych w Polsce i na świecie, dane statystyczne dotyczące zmian natężenia ruchu turystycznego, prezentacje uczniów przedstawiające ich własne podróże, karty pracy na zajęcia terenowe, mapy, wykresy, dane statystyczne	uczniowie przygotowują prezentacje, plany podróży do wybranych miejsc na świecie (miejsca na świecie, które odwiedzili lub chcieliby realizowany w terenie, np. podczas zwiedzania miasta, parku czy muzeum
Dział 7. RELACJE CZŁOWIEK-ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE							
7.1 Wpływ działalności człowieka na powstawanie smogu	1	P.13.1	Uczeń: – tłumaczy znaczenie atmosfery – wyjaśnia wpływ działalności człowieka na atmosferę (globalne ocieplenie, dziura ozonowa, kwaśne opady i mgły)	– przewidywanie skutków działalności gospodarczej człowieka w środowisku geograficznym – krytyczne, odpowiedzialne ocenianie przemian środowiska przyrodniczego oraz zmian społeczno-kulturowych i	praca z podręcznikiem, z artykułami z czasopism naukowych oraz z prasy codziennej, korzystanie z raportów smogowych dostępnych w internecie	podręcznik, dane pochodzące z internetu oraz prasy	uczniowie przygotowują prasówkę dotyczącą zanieczyszczeń atmosfery; przeprowadzają akcję ekologiczną wśród uczniów szkoły lub mieszkańców najbliższej okolicy, proponując im zmiany w codziennym

			– definiuje, czym jest smog, omawia smog londyński i fotochemiczny – proponuje sposoby zapobiegania powstawaniu smogu	- gospodarczych – rozumienie zasad racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody i zachowania dziedzictwa kulturowego – proponowanie rozwiązań, przedstawianie swojego stanowiska – umiejętność wykorzystania zdobytej wiedzy geograficznej w życiu codziennym			życiu mające na celu ograniczenie występowania smogu
7.2 Wielkie inwestycje hydrologiczne	1	P.13.2	Uczeń: – omawia wpływ wielkich inwestycji hydrologicznych na środowisko geograficzne	– przewidywanie skutków działalności gospodarczej człowieka w środowisku geograficznym – krytyczne, odpowiedzialne ocenianie przemian środowiska przyrodniczego oraz zmian społeczno-kulturowych i gospodarczych – rozumienie zasad racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody i zachowania dziedzictwa kulturowego – kształtowanie umiejętności argumentowania i korzystania z różnych źródeł informacji	praca z podręcznikiem, ze zdjęciami satelitarnymi	podręcznik, komputer z dostępem do internetu, zdjęcia satelitarne	uczniowie korzystają z programu Google Earth; przeprowadzają w klasie dyskusję lub analizę SWOT na temat plusów i minusów budowy wielkich inwestycji hydrologicznych
7.3 Wpływ działalności rolniczej na środowisko przyrodnicze	1	P.13.3	Uczeń: – omawia wpływ działalności rolniczej na środowisko przyrodnicze – wyjaśnia, czym są: monokultura rolna, płodozmian, eutrofizacja, zabiegi melioracyjne i polder	– przewidywanie skutków działalności gospodarczej człowieka w środowisku geograficznym – krytyczne, odpowiedzialne ocenianie przemian środowiska przyrodniczego oraz zmian społeczno-kulturowych i gospodarczych – rozumienie zasad racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody i zachowania dziedzictwa kulturowego – analiza i interpretacja zdjęć satelitarnych – dostrzeganie interdyscyplinarnego charakteru geografii (nawiązanie do historii) – rozwijanie umiejętności pracy	praca z podręcznikiem, ze zdjęciami satelitarnymi, praca w grupach – przygotowanie plakatu, działania projektowe	podręcznik, komputer z dostępem do internetu, zdjęcia satelitarne	uczniowie podczas codziennych zakupów przykładają większą wagę do czytania etykiet na produktach; przygotowują plakat, który ma promować wśród rolników proekologiczne rozwiązania

				w grupie, działania projektowe			
7.4 Wpływ górnictwa na środowisko przyrodnicze.	1	P.13.4	Uczeń: – określa wpływ przemysłu na stan zanieczyszczenia atmosfery i hydrosfery – przedstawia wpływ górnictwa na środowisko przyrodnicze na przykładzie kopalni odkrywkowych i głębinowych kopalni w Polsce i na świecie – wyjaśnia, czym jest rekultywacja terenów pogórnich	– przewidywanie skutków działalności gospodarczej człowieka w środowisku geograficznym – krytyczne, odpowiedzialne ocenianie przemian środowiska przyrodniczego oraz zmian społeczno-kulturowych i gospodarczych – rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz konieczności rekultywacji i rewitalizacji obszarów zdegradowanych – rozumienie zasad racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody i zachowania dziedzictwa kulturowego – kształtowanie umiejętności prowadzenia obserwacji (w terenie lub eksponatów skał)	praca z podręcznikiem, z dostępem do internetu, zajęcia terenowe, metoda pokazowa – eksponaty węgla kamiennego i brunatnego (porównanie ich wyglądu, kruchości)	podręcznik, komputer z dostępem do internetu, karty pracy do zajęć terenowych, eksponaty skał (węgiel kamienny i brunatny)	temat ten może zostać zrealizowany w terenie, np. na w pobliżu kopalni lub na terenach zrehabilitowanych
7.5 Wpływ turystyki na środowisko geograficzne	1	P.13.5	Uczeń: – omawia wpływ dynamicznego rozwoju turystyki na środowisko geograficzne – podaje możliwości stosowania w turystyce zasad zrównoważonego rozwoju	– przewidywanie skutków działalności gospodarczej człowieka w środowisku geograficznym – krytyczne, odpowiedzialne ocenianie przemian środowiska przyrodniczego oraz zmian społeczno-kulturowych i gospodarczych – rozumienie zasad racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody i zachowania dziedzictwa kulturowego – formułowanie prawidłowości, rozbudzanie ciekawości świata	praca z podręcznikiem, danymi statystycznymi, analiza różnych źródeł informacji (np. fotografie), pogadanka (dzielenie się własnymi doświadczeniami)	podręcznik, komputer z dostępem do internetu	uczniowie dzielą się swoimi obserwacjami z podróży (jak turystyka wpływa na środowisko przyrodnicze, wysokość cen w sklepach, organizację życia społecznego)
7.6 Transport a środowisko geograficzne.	1	P.13.6	– przedstawia wpływ transportu na warunki życia ludności i środowisko przyrodnicze	– przewidywanie skutków działalności gospodarczej człowieka w środowisku geograficznym – krytyczne, odpowiedzialne ocenianie przemian środowiska	praca z podręcznikiem, danymi statystycznymi, analiza różnych źródeł informacji (np. fotografie), dyskusja dydaktyczna nt. pozytywnych i negatywnych aspektów wpływu poziomu	podręcznik, artykuły ze źródeł internetowych nt. wpływu wybranych inwestycji transportowych na środowisko, zdjęcia z google earth	Artykuły z czasopism geograficznych, np., Prace Geografii Komunikacji PTG https://www.ejournals.eu/PKG/KPTG/

				przyrodniczego oraz zmian społeczno-kulturowych i gospodarczych – rozumienie zasad racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody i zachowania dziedzictwa kulturowego – formułowanie prawidłowości, rozbudzanie ciekawości świata	motoryzacji na warunki życia człowieka.		
7.7 Krajobraz kulturowy i jego ochrona.	1	P.13.7	Uczeń: – wyjaśnia, czym jest krajobraz kulturowy – podaje przykłady degradacji krajobrazu kulturowego miast i terenów wiejskich – przedstawia, co oznacza planowanie przestrzenne, omawia jego rolę w kształtowaniu i ochronie krajobrazu kulturowego	– podejmowanie refleksji nad pięknem i harmonią świata przyrody, krajobrazów przyrodniczych i kulturowych oraz osiągnięciami cywilizacyjnymi ludzkości – docenianie znaczenia wiedzy geograficznej w poznawaniu i kształtowaniu przestrzeni geograficznej – rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz konieczności rekultywacji i rewitalizacji obszarów zdegradowanych – rozumienie zasad racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody i zachowania dziedzictwa kulturowego – korzystanie z planów, tekstów źródłowych (akty prawa), zdjęć satelitarnych i lotniczych oraz źródeł geoinformacyjnych w celu zdobywania i przetwarzania informacji – rozwijanie umiejętności prowadzenia obserwacji w terenie oraz pracy w grupie	praca z podręcznikiem, praca ze źródłami geoinformacyjnymi, pogadanka, zajęcia terenowe	podręcznik, komputer z dostępem do internetu, karta pracy na zajęcia terenowe	lekcję można przeprowadzić w pracowni komputerowej, wówczas uczniowie wykonują zadanie w parach lub samodzielnie przy komputerze; lekcję można przeprowadzić także w terenie – uczniowie znajdują przykłady zaburzenia ładu przestrzennego w najbliższej okolicy
7.8 Rewitalizacja obszarów zdegradowanych.	1	P.13.8, P.13.9, P.13.10	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: <i>środowisko naturalne, geograficzne, antropogeniczne, zdegradowane</i> – definiuje środowisko	– podejmowanie refleksji nad pięknem i harmonią świata przyrody, krajobrazów przyrodniczych i kulturowych oraz osiągnięciami cywilizacyjnymi ludzkości – docenianie znaczenia wiedzy	praca z tekstem źródłowym (akty prawa), praca w grupach – wykonanie plakatu nt. proponowanych sposobów rewitalizacji wybranych obszarów zdegradowanych, mapy pojęć, zajęcia terenowe	podręcznik, karty pracy do zadań terenowych, Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska, Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, Ustawa z dnia 16 kwietnia	temat ten można zrealizować w terenie, odwiedzając obszary zdegradowane poddawane rewitalizacji w okolicy

			przyrodnicze jako system – omawia miejsce człowieka w środowisku – wyjaśnia, czym jest rozwój zrównoważony – omawia konflikty interesów w relacji człowiek–środowisko – wyjaśnia, czym zajmuje się ochrona środowiska przyrodniczego – podaje przykłady procesów rewitalizacji obszarów zdegradowanych i proekologicznych rozwiązań w działalności rolniczej, przemysłowej i usługowej – wymienia formy ochrony przyrody na świecie i w Polsce – wymienia organizacje międzynarodowe i pozarządowe działające na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego, proponuje własne sposoby rozwiązania konfliktów człowiek – środowisko na przykładzie obszarów zdegradowanych w twojej okolicy.	geograficznej w poznawaniu i kształtowaniu przestrzeni geograficznej – formułowanie twierdzeń o podstawowych prawidłowościach dotyczących funkcjonowania środowiska geograficznego – rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz konieczności rekultywacji i rewitalizacji obszarów zdegradowanych – umiejętność korzystania z tekstów źródłowych (akty prawa) – rozwijanie umiejętności prowadzenia obserwacji w terenie oraz pracy w grupie		2004 r. o ochronie przyrody	
--	--	--	---	--	--	-----------------------------	--

Plan dydaktyczny przedmiotu geografia
zakres rozszerzony dla klasy trzeciej szkoły ponadpodstawowej uwzględniający kształcone umiejętności, postawy,
kompetencje kluczowe oraz treści zawarte w podstawie programowej

Temat	Liczba	Treści podstawy	Cele ogólne	Kształcone umiejętności i	Propozycje metod	Propozycje środków	Uwagi
-------	--------	-----------------	-------------	---------------------------	------------------	--------------------	-------

	godz in	programo wej		postawy	nauczania	dydaktycznych	
Dział 1. GEOGRAFIA FIZYCZNA POLSKI							
1. Położenie geograficzne Polski. Regiony fizycznogeograficzne	1	ZP XIV.1	Uczeń: – rozumie pojęcie regionu fizycznogeograficznego – wskazuje na mapie fizycznej Polski najważniejsze regiony fizycznogeograficzne – charakteryzuje położenie geograficzne Polski – podaje przyrodnicze i gospodarcze konsekwencje położenia geograficznego Polski	– korzystanie z map fizycznogeograficznych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych – przyjmowanie postawy patriotycznej, wspólnotowej i obywatelskiej – kształtowanie więzi emocjonalnych z najbliższym otoczeniem, regionem oraz krajem ojczystym	praca z mapą, praca z danymi statystycznymi, praca z internetem, dokonywanie obliczeń	mapy z regionalizacją fizycznogeograficzną w różnych skalach, mapa fizyczna Polski, Mały Rocznik Statystyczny Polski, internet, podręcznik	Można wykorzystać źródła internetowe ukazujące podział na regiony fizycznogeograficzne, np.: http://geoserwis.gdos.gov.pl/ .
2. Główne jednostki geologiczne Polski i ich wpływ na rzeźbę terenu	2	ZP XIV.2 XIV.4	Uczeń: – analizuje położenie Polski na tle wielkich struktur geologicznych Europy – wskazuje na mapie Polski	– rozumienie specjalistycznych pojęć i posługiwanie się terminami geograficznymi – poznawanie środowiska geograficznego,	pogadanka, praca z mapami ilustrującymi budowę geologiczną Europy i Polski, praca z tabelą stratygraficzną, prezentacja na	mapa geologiczna Europy i Polski, atlas geograficzny, internet	

			główne jednostki geologiczne – wyjaśnia związek między budową geologiczną a cechami ukształtowania terenu – omawia najważniejsze wydarzenia, które miały miejsce w przeszłości geologicznej na obszarze dzisiejszej Polski	głównych zjawisk i procesów geograficznych oraz ich uwarunkowań i konsekwencji – interpretowanie treści różnych map – identyfikowanie relacji między poszczególnymi elementami przyrody	temat najważniejszych wydarzeń w dziejach geologicznych		
3. Rozmieszczenie surowców mineralnych w Polsce	2	ZP XIV.3	Uczeń: – wyjaśnia, kiedy i w jaki sposób powstały na obszarze Polski surowce mineralne – wskazuje na mapie miejsca występowania surowców mineralnych w Polsce – charakteryzuje zmiany wielkości wydobycia surowców mineralnych w	– korzystanie z map fizycznogeograficznych i społeczno-gospodarczych, wykresów, danych statystycznych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych – poznawanie środowiska geograficznego, głównych zjawisk i procesów geograficznych	rozpoznawanie surowców mineralnych, praca z mapami tematycznymi, praca z różnymi źródłami informacji geograficznej – wykresy i dane statystyczne dotyczące zasobów i wydobycia surowców, dyskusja dydaktyczna na temat	okazy skał (np. węgiel kamienny, węgiel brunatny, sól kamienna, marmur, granit, gips, wapień), mapy rozmieszczenia i wydobycia surowców mineralnych w Polsce, dane statystyczne (Państwowy Instytut Geologiczny), internet,	Aktualne informacje statystyczne oraz mapy znajdują się w zasobach geoportalu Państwowego Instytutu Geologicznego w witrynie „Surowce Mineralne” http://geoportal.pgi.gov.pl/surowce .

			Polsce – ocenia perspektywy wydobywania surowców w Polsce, uwzględniając kryteria przyrodnicze i gospodarcze	oraz ich uwarunkowań i konsekwencji – rozumienie zasad racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody – docenianie znaczenia wiedzy geograficznej w poznawaniu i kształtowaniu przestrzeni geograficznej	perspektyw wydobywania surowców w Polsce	podręcznik	
4. Charakterystyczne cechy ukształtowania powierzchni Polski	1	ZR XIII.1	Uczeń: – podaje najważniejsze cechy ukształtowania powierzchni Polski – wskazuje na mapie fizycznej Polski najwyższe i najniższe położone punkty oraz pasy rzeźby Polski – charakteryzuje pasy rzeźby w Polsce – wymienia regiony fizycznogeograficzne na obszarze poszczególnych	– korzystanie z map fizycznogeograficznych zdjęć i rysunków w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych – rozszerzenie wiedzy niezbędnej do zrozumienia istoty zjawisk oraz charakteru i dynamiki procesów zachodzących w środowisku geograficznym w skali regionalnej,	praca w grupach, praca z mapą fizyczną oraz mapą ilustrującą podział na regiony fizycznogeograficzne, praca z różnymi źródłami informacji geograficznej – fotografie krajobrazów	podręcznik, internet, mapa fizyczna Polski, fotografie różnych krajobrazów	

			pasów rzeźby – podaje konsekwencje przyrodnicze i gospodarcze ukształtowania powierzchni Polski	krajowej i globalnej – kształtowanie umiejętności wieloaspektowego postrzegania przestrzeni i wyobraźni przestrzennej – identyfikowanie relacji między poszczególnymi elementami przyrody			
5. Zróżnicowanie klimatu w Polsce	2	ZP XIV.5 XIV.6	Uczeń: – podaje najważniejsze czynniki kształtujące klimat w Polsce – wyjaśnia wpływ różnych mas powietrza na pogodę w Polsce – charakteryzuje przestrzenne zróżnicowanie elementów klimatu Polski – dostrzega konsekwencje warunków klimatycznych dla życia i gospodarowania	– zaznajomienie się z różnorodnymi źródłami i metodami pozyskiwania informacji geograficznej – poznanie podstawowych relacji pomiędzy elementami przestrzeni geograficznej w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej – rozumienie prawidłowości w funkcjonowaniu	analiza diagramów klimatycznych oraz mapy synoptycznej, praca z mapami tematycznymi ilustrującymi elementy klimatu Polski, obserwacje prowadzone w przyszkolnym ogródku meteorologicznym lub szkolnej stacji meteo	atlas (mapy ilustrujące elementy klimatu Polski), podręcznik, mapy synoptyczne w serwisach internetowych IMGW, szkolny ogródek meteorologiczny lub szkolna stacja meteo	W miarę możliwości dane klimatyczne pozyskane z różnych źródeł można skonfrontować z danymi uzyskanymi w wyniku pomiarów w szkolnym ogródku meteorologicznym lub szkolnej stacji meteo. Aktualne mapy synoptyczne umożliwiające interpretację zjawisk pogodowych są dostępne np. w serwisie IMGW: https://meteo.imgw.pl/. Generowanie diagramów klimatycznych dla różnych regionów Polski jest możliwe przy użyciu aplikacji https://climatecharts.net/.

			człowieka – opisuje współczesne zmiany klimatu w Polsce	środowiska geograficznego oraz wzajemnych zależności w systemie człowiek – przyroda – interpretowanie treści różnych map			
6. Sieć rzeczna Polski	2	ZP. XIV.7 XIV.9	Uczeń: – opisuje sieć hydrograficzną Polski, – charakteryzuje reżimy rzeczne rzek w Polsce – podaje przyczyny występowania powodzi w Polsce – ocenia zasoby wodne Polski – wskazuje obszary niedoboru wody w Polsce i wyjaśnia ich przyczyny – proponuje działania ograniczające deficyt wód	– korzystanie z map fizycznogeograficz- nych, rysunków, wykresów w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych – poznawanie środowiska geograficznego, głównych zjawisk i procesów geograficznych oraz ich uwarunkowań i konsekwencji – rozumienie zasad racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody	praca z atlasem geograficznym, interpretacja wykresów ilustrujących przepływy rzek, burza mózgów (sposoby ograniczania deficytu wód)	atlas geograficzny, wykresy ilustrujące przepływy rzek, internet, podręcznik	
7. Jeziora, obszary podmokłe i wody	2	ZP XIV.8 XIV.9	Uczeń: – wskazuje na mapie Polski	– identyfikowanie relacji między poszczególnymi	praca z atlasem, analiza planów batymetrycznych	atlas geograficzny (mapy	

podziemne w Polsce			obszary o największej jeziorności – wyjaśnia zróżnicowanie jeziorności na terenie kraju – porównuje typy jezior występujących w Polsce – wskazuje na mapie największe sztuczne zbiorniki wodne – wymienia korzyści płynące z budowy sztucznych zbiorników wodnych – charakteryzuje przestrzenne zróżnicowanie funkcji sztucznych zbiorników wodnych w Polsce – omawia występowanie i wykorzystanie wód mineralnych i geotermalnych w Polsce – wskazuje na mapie największe	elementami przyrody – rozumienie prawidłowości w zakresie funkcjonowania środowiska geograficznego oraz wzajemnych zależności w systemie człowiek – przyroda – docenianie znaczenia wiedzy geograficznej w poznawaniu i kształtowaniu przestrzeni geograficznej – interpretowanie treści różnych map	jezior, praca w grupach (prezentacja określonych walorów wód powierzchniowych i podziemnych w Polsce), metoda problemowa (analiza przyczyn i skutków budowy wybranego sztucznego zbiornika wodnego)	zagospodarowania wód podziemnych i powierzchniowych), plany batymetryczne jezior, podręcznik	
--------------------	--	--	---	--	---	--	--

			obszary bagienne w Polsce i dostrzega ich wartość przyrodniczą				
8. Gleby i roślinność w Polsce	1	ZP XV.7	Uczeń: – charakteryzuje zróżnicowanie gleb w Polsce – ocenia przydatność gleb w Polsce dla rolnictwa – wskazuje na zagrożenia dla gleb w Polsce – omawia zmiany lesistości w Polsce – charakteryzuje zróżnicowanie gatunkowe lasów w Polsce – wskazuje na mapie Polski najważniejsze kompleksy leśne	– korzystanie z map fizycznogeograficz- nych i społeczno- gospodarczych, wykresów, danych statystycznych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych – rozumienie prawidłowości w zakresie funkcjonowania środowiska geograficznego oraz wzajemnych zależności w systemie człowiek – przyroda – identyfikowanie relacji między poszczególnymi elementami przyrody – rozumienie potrzeby racjonalnego	praca z atlasem, prezentacja profilu gleb występujących w Polsce, dyskusja dydaktyczna na temat potrzeby i form ochrony gleb i lasów	zestaw profili glebowych, atlas, internet, podręcznik	

				gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju			
9. Środowisko przyrodnicze Morza Bałtyckiego	1	ZP XVI.1	Uczeń: – wskazuje na mapie najważniejsze zatoki, cieśniny i wyspy Morza Bałtyckiego – omawia najważniejsze cechy przyrodnicze Morza Bałtyckiego (zasolenie i temperatura wód, głębokość, pływy i falowanie) – charakteryzuje organizmy żyjące w Morzu Bałtyckim	– korzystanie z map fizycznogeograficznych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych – rozumienie zasad racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody – rozwijanie zainteresowań geograficznych, budzenie ciekawości świata	praca z mapami, praca z podręcznikiem	atlas geograficzny, podręcznik	
Dział 2. GEOGRAFIA REGIONALNA POLSKI							

1. Rzeźba pobrzeża Bałtyku i Żuławy Wiślane	2	ZP XIV.1, ZR XIII.1 XIII.6 XIII.7 XIV.1 XIV.2	Uczeń: – wskazuje na mapie pobrzeża oraz Żuławy Wiślane – rozpoznaje na fotografiach wybrzeże niskie i wysokie – porównuje cechy wybrzeża niskiego i wysokiego i wyjaśnia ich genezę – charakteryzuje środowisko przyrodnicze Żuław Wiślanych – omawia relacje człowiek – środowisko przyrodnicze na terenie Żuław Wiślanych	– korzystanie z map fizycznogeograficz- nych, fotografii, zdjęć lotniczych i satelitarnych, rysunków w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych – analizowanie i wyjaśnianie zjawisk i procesów geograficznych – identyfikowanie sieci powiązań przyrodniczych, społecznych, kulturowych, gospodarczych i politycznych w przestrzeni geograficznej – rozumienie specjalistycznych pojęć i posługiwanie się terminami geograficznymi	praca w grupach (charakterystyka odmiennych rodzajów wybrzeża), pokaz prezentacji multimedialnej (zdjęcia krajobrazów pasa pobrzeży i Żuław Wiślanych), praca z atlasem i podręcznikiem	atlas geograficzny, podręcznik, internet, prezentacja ze zdjęciami krajobrazów pasa pobrzeży i Żuław Wiślanych	Można wykorzystać źródła internetowe np. zdjęcia satelitarne Google Earth. Na początku zajęć warto krótko powtórzyć zagadnienia związane z rzeźbotwórczą działalnością morza. W zależności od miejsca zamieszkania uczniów zajęcia można wzbogacić o obserwacje terenowe omawianego typu krajobrazu.
2. Rzeźba młodoglacjalna i staroglacjalna	2	ZP XIV.1 ZR	Uczeń: – wskazuje na mapie regiony	– korzystanie z map fizycznogeograficz	pogadanka, burza mózgów (przypomnienie	atlas geograficzny, podręcznik,	Na początku zajęć warto krótko powtórzyć zagadnienia związane z rzeźbotwórczą działalnością

pojezierzy i nizin		XIII.1 XIII.5 XIV.1 XIV.2	fizycznogeograficzne pasa pojezierzy i nizin środkowopolskich – wyjaśnia powstanie rzeźby młodogłacjalnej i wymienia jej cechy – rozpoznaje na fotografiach krajobraz młodogłacjalny oraz typowe formy terenu – rozumie związek między rzeźbotwórczą działalnością lądolodu a występowaniem jezior – omawia powstanie rzeźby starogłacjalnej – porównuje rzeźbę młodo- i starogłacjalną	nych, fotografii, zdjęć lotniczych i satelitarnych, rysunków w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych – interpretowanie treści różnych map – rozumienie specjalistycznych pojęć i posługiwanie się terminami geograficznymi – rozszerzenie wiedzy niezbędnej do zrozumienia istoty zjawisk oraz charakteru i dynamiki procesów zachodzących w środowisku geograficznym – identyfikowanie sieci powiązań przyrodniczych w przestrzeni geograficznej	form polodowcowych) , praca z atlasem, praca ze schematem ilustrującym formy terenu powstające w wyniku działalności lądolodu	internet, schemat ilustrujący formy terenu powstające w wyniku działalności lądolodu, fotografie krajobrazu młodo- i starogłacjalnego	lądolodów. W zależności od miejsca zamieszkania uczniów zajęcia można wzbogacić o obserwacje terenowe omawianego typu krajobrazu.
3. Środowisko przyrodnicze wyżyn	2	ZP XIV.1 ZR	Uczeń: – wskazuje na mapie regiony	– korzystanie z map fizycznogeograficz	praca z atlasem, praca z podręcznikiem,	atlas geograficzny, podręcznik,	Na początku zajęć warto krótko powtórzyć zagadnienia związane ze zjawiskami krasowymi.

		XIII.1 XIII.3 XIII.4 XIV.1 XIV.2	fizycznogeograficzne pasa wyżyn i Góry Świętokrzyskie – charakteryzuje środowisko przyrodnicze Wyżyny Śląskiej, Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, Wyżyny Kieleckiej, Wyżyny Lubelskiej i Gór Świętokrzyskich – przedstawia wpływ skał węglanowych i lessowych na rzeźbę terenu wyżyn	nych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych – rozumienie specjalistycznych pojęć i posługiwanie się terminami geograficznymi – rozszerzenie wiedzy niezbędnej do zrozumienia istoty zjawisk oraz charakteru i dynamiki procesów zachodzących w środowisku geograficznym – identyfikowanie sieci powiązań przyrodniczych w przestrzeni geograficznej – rozwijanie zainteresowań geograficznych, budzenie ciekawości świata	prezentacja multimedialna pokazująca polskie jaskinie, praca w grupach (tworzenie charakterystyki wybranych wyżyn)	internet, prezentacja multimedialna pokazująca polskie jaskinie	W zależności od miejsca zamieszkania uczniów można wzbogacić zajęcia o obserwacje terenowe omawianego typu krajobrazu.
4. Środowisko przyrodnicze Sudetów i	2	ZP XIV.1 ZR	Uczeń: – wskazuje na mapie pasma	– korzystanie z map fizycznogeograficz	pogadanka, praca w grupach (tworzenie	atlas geograficzny, podręcznik,	W zależności od miejsca zamieszkania uczniów zajęcia można wzbogacić o obserwacje

Beskidów		XIII.1 XIII.3 XIV.1 XIV.2	Sudetów i Beskidów – porównuje budowę i rzeźbę terenu wybranych pasm Sudetów i Beskidów, – definiuje pojęcia: <i>flisz</i> <i>karpacki</i> , <i>powierzchnia</i> <i>zrównania</i> , <i>połoniny</i> – charakteryzuje pozostałe cechy środowiska przyrodniczego Sudetów i Beskidów	ných, fotografii, zdjęć lotniczych i satelitarnych, rysunków w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych – poznawanie terminologii geograficznej – poznanie zróźnicowania środowiska geograficznego, głównych zjawisk i procesów geograficznych oraz ich uwarunkowań i konsekwencji	plakatu), praca z atlasem, praca z podręcznikiem	internet, słownik geograficzny	terenowe omawianego typu krajobrazu. Uczniowie przygotowują plakaty ukazujące środowisko przyrodnicze wybranego pasma górskiego Sudetów lub Beskidów.
5. Środowisko przyrodnicze Tatr Zachodnich i Wysokich	2	ZP XIV.1 ZR XIII.1 XIII.2 XIV.1 XIV.2	Uczeń: – omawia budowę geologiczną Tatr – porównuje rzeźbę terenu Tatr Zachodnich i Wysokich – wskazuje charakterystyczne cechy klimatu Tatr – charakteryzuje	– korzystanie z map fizycznogeograficz nych, fotografii, zdjęć lotniczych i satelitarnych, rysunków w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych	praca z atlasem oraz mapami Tatr, prezentacja filmów ukazujących cechy środowiska przyrodniczego Tatr, dyskusja dydaktyczna na temat obecności i	atlas geograficzny, mapy topograficzne Tatr, materiały filmowe, podręcznik, internet, schemat piętności roślinnej, dane klimatyczne	W zależności od miejsca zamieszkania uczniów można wzbogacić zajęcia o obserwacje terenowe omawianego typu krajobrazu. Uczniowie w różnych źródłach wyszukują przykłady wpływu środowiska przyrodniczego Tatr na dzieła kultury polskiej (np. malarstwo, architektura, poezja). Można wykorzystać źródła internetowe np. filmy dostępne na

			piętra roślinności w Tatrach	– identyfikowanie relacji między poszczególnymi elementami przyrody – podejmowanie refleksji nad pięknem i harmonią świata przyrody, krajobrazów przyrodniczych i kulturowych – integrowanie wiedzy przyrodniczej i humanistycznej	gospodarowania człowieka w Tatrach oraz oddziaływania Tatr na dzieła kultury, analiza schematu piętrowości roślinnej oraz danych klimatycznych		kanale Tatrzańskiego Parku Narodowego (TPN Video) w serwisie YouTube
6. Stan i ochrona środowiska przyrodniczego w Polsce	2	ZP XIV.10 XIV.11 ZR XIV.6	Uczeń: – wskazuje źródła najważniejszych zagrożeń środowiska przyrodniczego – ocenia stan środowiska przyrodniczego w kraju i własnym regionie przy wykorzystaniu narzędzi geoinformacyjnych – proponuje działania prowadzące do	– rozumienie pozautilitarnych wartości elementów środowiska geograficznego i krajobrazów – rozwijanie poczucia odpowiedzialności za stan i jakość środowiska geograficznego – uwrażliwienie na wartość i znaczenie cennych obiektów przyrodniczych	pogadanka, praca z mapą, burza mózgów (formy ochrony przyrody), praca z tekstem źródłowym (Ustawa o ochronie przyrody), wykorzystanie systemów informacji geograficznej, dyskusja dydaktyczna na temat skuteczności	podręcznik, internet, tekst źródłowy – Ustawa o ochronie przyrody, komputer z dostępem do internetu (geoportal)	Do oceny stanu środowiska przyrodniczego w swoim regionie można wykorzystać mapy sozologiczne dostępne w zasobach mapy.geoportal.gov.pl.

			zmniejszenia problemu smogu – zna różne strategie ochrony przyrody – wymienia prawne formy ochrony przyrody w Polsce i podaje ich przykłady we własnym regionie – wskazuje na mapie parki narodowe	należących do dziedzictwa lokalnego, regionalnego, narodowego i ponadnarodowego – prognozowanie przemian zachodzących w środowisku przyrodniczym – rozumienie możliwości wykorzystania technologii geoinformacyjnych w poznaniu świata i identyfikowaniu złożonych problemów środowiska przyrodniczego	działań podejmowanych w celu ochrony przyrody		
Dział 3. LUDNOŚĆ POLSKI							
1. Podział administracyjny Polski	1		Uczeń: – wskazuje na mapie województwa Polski – omawia aktualny podział administracyjny i jego historyczne zmiany	– rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, ochrony	praca z mapą administracyjną Polski i własnego województwa, prezentacja zmian podziału administracyjnego o Polski, pogadanka	podręcznik, atlas geograficzny, mapa z podziałem administracyjnym własnego województwa, internet	Można wykorzystać źródła internetowe do zaprezentowania podziału Europy i Polski na jednostki według NUTS, np. https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/nuts-maps .

			– rozumie celowość podziału administracyjnego – zna zadania realizowane przez władze centralne i samorządowe na poszczególnych szczeblach – omawia podział Polski według NUTS	- dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego – rozumienie specjalistycznych pojęć i posługiwanie się terminami geograficznymi – przekonanie o potrzebie odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu społecznym i obywatelskim na rzecz rozwoju lokalnego, regionalnego oraz Polski			
2. Struktura demograficzna i rozmieszczenie ludności Polski	3	ZP XV.1 XV.2	Uczeń: – omawia zmiany liczby ludności Polski po II wojnie światowej – interpretuje piramidę wieku i płci ludności Polski – definiuje pojęcie powojennego wyżu kompensacyjnego – wyjaśnia przyczyny niskiego przyrostu	– formułowanie twierdzeń o prawidłowościach funkcjonowania środowiska społeczno-gospodarczego oraz wzajemnych zależności w systemie przyroda-człowiek-gospodarka – rozumienie specjalistycznych pojęć i	praca z podręcznikiem, praca z różnymi źródłami informacji geograficznej (piramida wieku i płci), praca z rocznikiem statystycznym, pogadanka	Mały Rocznik Statystyczny Polski, piramidy wieku i płci ludności w Polsce, podręcznik, mapa fizyczna Polski	Można wykorzystać źródła internetowe do wygenerowania piramidy wieku i płci dla ludności Polski w różnych latach: https://www.populationpyramid.net/ .

			naturalnego obserwowanego obecnie w Polsce – oblicza współczynnik feminizacji w Polsce i omawia jego przestrzenne zróżnicowanie – wskazuje na mapie Polski obszary o największej i najmniejszej gęstości zaludnienia – wyjaśnia przyczyny nierównomiernej gęstości zaludnienia w Polsce	posługiwanie się terminami geograficznymi – integrowanie wiedzy przyrodniczej, społecznej, ekonomicznej i humanistycznej – zapoznanie się z różnymi źródłami i metodami pozyskiwania informacji geograficznej – wykonywane obliczeń matematycznych w celu wnioskowania o zjawiskach i procesach geograficznych			
3. Dynamika ludności i ruch naturalny w Polsce	2	ZP XV.3 ZR XV.3	Uczeń: – oblicza współczynnik przyrostu naturalnego dla Polski lub wybranego regionu – wyszukuje w różnych źródłach dane opisujące	– korzystanie z map społeczno-gospodarczych, danych statystycznych, technologii geoinformacyjnych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania	praca z danymi statystycznymi, praca z portalem geostatystycznym, dyskusja na temat skutków starzenia się społeczeństwa	Rocznik Demograficzny Polski, komputer z dostępem do internetu, podręcznik	Można wykorzystać źródła internetowe do stworzenia map współczynnika urodzeń zgonów, np. portalu geostatystycznego: https://geo.stat.gov.pl/.

			ruch naturalny w Polsce – charakteryzuje i wyjaśnia przestrzenne zróżnicowanie współczynnika urodzeń i zgonów w Polsce – opisuje dynamikę zmian ludności w Polsce – podaje skutki starzenia się społeczeństwa w Polsce	informacji geograficznych – formułowanie twierdzeń o prawidłowościach dotyczących funkcjonowania środowiska społeczno-gospodarczego oraz wzajemnych zależności w systemie przyroda – człowiek – gospodarka – wykonywanie podstawowych map z wykorzystaniem narzędzi GIS – integrowanie wiedzy przyrodniczej, społecznej, ekonomicznej i humanistycznej – zapoznanie się z różnymi źródłami i metodami pozyskiwania informacji geograficznej – wykonywane obliczeń matematycznych			
--	--	--	---	---	--	--	--

				w celu wnioskowania o zjawiskach i procesach geograficznych			
4. Migracje zewnętrzne i wewnętrzne Polaków	1	ZP XV.4	Uczeń: – charakteryzuje współczesne i historyczne migracje zewnętrzne Polaków – wyjaśnia przyczyny ruchów migracyjnych podejmowanych przez Polaków – wymienia największe skupiska Polonii na świecie	– korzystanie z danych statystycznych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych – integrowanie wiedzy przyrodniczej, społecznej, ekonomicznej i humanistycznej – zapoznanie się z różnymi źródłami i metodami pozyskiwania informacji geograficznej	praca z podręcznikiem, z internetem, praca z danymi statystycznymi	podręcznik, dane statystyczne	Dane statystyczne dotyczące migracji zagranicznych Polaków na pobyt stały są dostępne na stronie internetowej GUS: <i>Główne kierunki emigracji i imigracji na pobyt stały w latach 1966–2018.</i>
5. Rynek pracy w Polsce i zróżnicowanie rozwoju regionów	2	ZP XV.5 ZR XV.2 XV.4 XV.10	Uczeń: – omawia aktywność zawodową Polaków – charakteryzuje i wyjaśnia zmiany w strukturze zatrudnienia – podaje	– rozumienie potrzeby tworzenia równych szans w rozwoju społecznym i gospodarczym dla różnych obszarów w Polsce i na świecie oraz konieczność	praca z podręcznikiem, praca z danymi statystycznymi, praca w grupach (tworzenie posteru pokazującego rozwój i warunki życia wybranego	podręcznik, internet (portal geostatystyczny GUS), Mały Rocznik Statystyczny Polski	W połączeniu z zajęciami wychowawczymi można zorganizować spotkanie z doradcą zawodowym, podczas którego zostanie omówiona obecna sytuacja na rynku pracy w Polsce i najczęstsze przyczyny bezrobocia. Po zrealizowaniu tematu można przeprowadzić zajęcia praktyczne

			przyczyny bezrobocia w różnych regionach – wymienia mierniki rozwoju regionów – porównuje rozwój i jakość życia mieszkańców różnych regionów Polski – rozumie pojęcie ubóstwa – proponuje sposoby przeciwdziałania ubóstwu	stosowania zasady pomocniczości – przekonanie o potrzebie odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu społecznym i obywatelskim na rzecz rozwoju lokalnego, regionalnego oraz Polski – integrowanie wiedzy przyrodniczej, społecznej, ekonomicznej i humanistycznej – przyjmowanie postawy patriotycznej, wspólnotowej i obywatelskiej – przełamywanie stereotypów i kształtowanie postaw solidarności, szacunki i empatii wobec Polaków i przedstawicieli innych narodów i społeczności	regionu i porównanie z innymi), dyskusja dydaktyczna na temat przyczyn różnic w rozwoju regionów i sposobów ich zmniejszenia		z działu 5. z tematu „Czynniki kształtujące poziom bezrobocia we własnym regionie na przykładzie danych statystycznych i przeprowadzonych wywiadów”.
6. Geografia elektronalna	1	ZR XV.7	Uczeń: – omawia	– przekonanie o potrzebie	pogadanka, praca w grupach	mapy tematyczne	Uczniowie mogą przygotować własne projekty do budżetu

		XV.8	przestrzenne zachowania wyborców w Polsce – rozumie znaczenie uczestnictwa w wyborach – zna formy partycypacji społecznej – wymienia korzyści płynące z partycypacji społecznej	odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu społecznym i obywatelskim na rzecz rozwoju lokalnego, regionalnego oraz Polski – przyjmowanie postawy patriotycznej, wspólnotowej i obywatelskiej – interpretowanie treści różnych map – dostrzeganie aplikacyjnego charakteru geografii	(tworzenie projektów do budżetu obywatelskiego), praca z mapami tematycznymi, praca z danymi statystycznymi, prezentacja form partycypacji społecznej	(ilustrujące wyniki wyborów w Polsce), dane statystyczne (wyniki wyborów i dane dotyczące frekwencji), prezentacja multimedialna	obywatelskiego (odnoszące się np. do środowiska szkolnego), a następnie przeprowadzić głosowanie i wybór najlepszego projektu.
7. Urbanizacja i osadnictwo wiejskie w Polsce	3	ZP XV.6 ZR XV.4 XV.5 XV.6	Uczeń: – wskazuje na mapie Polski najważniejsze aglomeracje i rozpoznaje ich rodzaj – podaje przykłady miast o zróżnicowanych funkcjach – omawia przestrzenne zróżnicowanie wskaźnika urbanizacji w	– korzystanie z map fizycznogeograficznych, fotografii, zdjęć lotniczych i satelitarnych, rysunków, danych statystycznych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych – wykonywanie podstawowych map z	praca z danymi statystycznymi, quiz multimedialny o polskich miastach, praca z portalem geostatystycznym (stworzenie mapy zróżnicowania współczynnika urbanizacji), spacer dydaktyczny (identyfikacja	zdjęcia i prezentacja multimedialna pokazująca charakterystyczne obiekty największych polskich miast, Mały Rocznik Statystyczny Polski, atlas, komputer z dostępem do internetu	Wykorzystanie źródeł internetowych do stworzenia map współczynnika urbanizacji np. portalu geostatystycznego: https://geo.stat.gov.pl/ . Do przeprowadzenia quizu o miastach można wykorzystać serwis kahoot.com lub podobne.

			Polsce – wskazuje nowe funkcje obszarów wiejskich – porównuje wady i zalety życia w mieście i na obszarach wiejskich – rozpoznaje największe Polskie miasta po ich indywidualnych cechach – dostrzega problem gettoizacji przestrzeni miejskiej	wykorzystaniem narzędzi GIS – kształtowanie więzi emocjonalnej z najbliższym otoczeniem – docenianie znaczenia wiedzy geograficznej w poznawaniu i kształtowaniu przestrzeni geograficznej – analizowanie i wyjaśnianie zróżnicowania społeczno-gospodarczego i kulturowego świata	problemów charakterystycznych dla miast w otoczeniu szkoły)		
8. Dziedzictwo kulturowe Polski	2	ZP XV.13 ZR XV.1	Uczeń: – rozróżnia materialne i niematerialne przykłady dziedzictwa kulturowego – zna polskie obiekty z Listy Światowego Dziedzictwa UNESCO i Pomniki Historii w swoim regionie	– kształtowanie postawy zrozumienia i szacunku dla tradycji, kultury i osiągnięć cywilizacyjnych Polski, własnego regionu i społeczności lokalnej oraz dla ludzi innych kultur i tradycji – przełamywanie	pogadanka, prezentacja multimedialna pokazująca polskie obiekty z Listy Światowego Dziedzictwa UNESCO, praca z mapami tematycznymi, przygotowanie folderu reklamującego	podręcznik, atlas geograficzny, internet, prezentacja multimedialna polskich obiektów z Listy Światowego Dziedzictwa UNESCO, fragmenty dźwiękowe ilustrujące	

			– ma świadomość bogactwa dziedzictwa kulturowego kraju – dostrzega potrzebę ochrony dziedzictwa kulturowego – charakteryzuje zróżnicowanie etniczne i etnograficzne ludności mieszkającej na terenie Polski – wymienia najliczniejsze mniejszości narodowe zamieszkujące Polskę	- stereotypów i kształtowanie postaw solidarności, szacunku i empatii wobec Polaków oraz przedstawicieli innych narodów i społeczności – docenianie znaczenia dóbr kultury w życiu człowieka, rozumienie konieczności racjonalnego ich użytkowania i ochrony	dziedzictwo kulturowe własnego regionu (lub wybrany Pomnik Historii), praca z różnymi źródłami informacji (materiały dźwiękowe)	muzykę oraz gwarę (język) określonych regionów lub mniejszości	
Dział 4. GEOGRAFIA EKONOMICZNA POLSKI							
1. Zróżnicowanie rozwoju rolnictwa w Polsce	2	ZP XV.6 XV.7	Uczeń: – omawia przyrodnicze uwarunkowania rozwoju rolnictwa w Polsce – wskazuje na mapie Polski obszary o najkorzystniejszych warunkach przyrodniczych	– korzystanie z map fizycznogeograficznych i społeczno-ekonomicznych, wykresów, danych statystycznych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych	praca z mapami tematycznymi, praca z danymi statystycznymi, dyskusja na temat wpływu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej na rolnictwo w naszym kraju	atlas, podręcznik, Mały Rocznik Statystyczny Polski	

			dla rolnictwa – wyjaśnia wpływ czynników pozaprzrodniczych na rozwój rolnictwa w Polsce – analizuje zmiany zachodzące w polskim rolnictwie – charakteryzuje użytkowanie rolnicze ziemi oraz strukturę zasiewów w Polsce – ocenia wpływ przystąpienia Polski do Unii Europejskiej na rolnictwo w naszym kraju	– poznanie podstawowych relacji między elementami przestrzeni geograficznej (przyrodniczej, społeczno-ekonomicznej i kulturowej) w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej – waloryzowanie zjawisk i procesów przyrodniczych oraz wartościowanie zachowań i działalności człowieka w środowisku przyrodniczym – analizowanie zjawisk i współzależności zachodzących w środowisku geograficznym z wykorzystaniem różnych map ogólnogeograficznych i tematycznych			
--	--	--	---	---	--	--	--

2. Rolnictwo ekologiczne w Polsce	1	ZP XV.8	Uczeń: – wymienia cechy rolnictwa ekologicznego – wskazuje korzyści, które osiągają rolnicy dzięki uprawie ekologicznej – charakteryzuje rozwój rolnictwa ekologicznego w Polsce – porównuje udział rolnictwa ekologicznego w całkowitej produkcji rolniczej w Polsce i innych krajach Europy – rozpoznaje certyfikaty rolnictwa ekologicznego i odczytuje podstawowe informacje – rozumie potrzebę certyfikowania produktów rolniczych	– korzystanie z tekstów źródłowych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych – rozumienie pozautylnitarnych wartości elementów środowiska geograficznego i krajobrazów – docenianie znaczenia wiedzy geograficznej w poznawaniu i kształtowaniu przestrzeni geograficznej – rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju	praca z podręcznikiem, ćwiczenia w odczytywaniu oznaczeń i certyfikatów, praca z tekstem źródłowym (wywiady z rolnikami), mapa myśli – korzyści płynące z rolnictwa ekologicznego	podręcznik, teksty źródłowe (wywiady z rolnikami prowadzącymi gospodarstwa ekologiczne), produkty oznaczone certyfikatami rolnictwa ekologicznego, internet	Przykładowe teksty źródłowe znajdują się w podręczniku. Podczas lekcji uczniowie ćwiczą odczytywanie informacji z oznaczeń rolnictwa ekologicznego na wcześniej zgromadzonych produktach.
3. Gospodarka morska Polski	1	ZP XVI.2	Uczeń: – definiuje	– rozumienie potrzeby	praca z podręcznikiem,	podręcznik, dane	

			pojęcia: <i>gospodarka morska, kraj taniej bandery</i> – charakteryzuje polskie porty morskie – omawia mocne i słabe strony polskiego przemysłu stoczniowego – charakteryzuje połowy ryb przez polskich rybaków – wymienia surowce eksploatowane z dna Bałtyku – wskazuje na skutki działalności prowadzonej przez człowieka w środowisku Morza Bałtyckiego	racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju – rozumienie pozautylitarnych wartości elementów środowiska geograficznego i krajobrazów – poznanie podstawowych relacji między elementami przestrzeni geograficznej (przyrodniczej, społeczno- ekonomicznej i kulturowej) w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej – korzystanie z danych statystycznych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania	wykresami, danymi statystycznymi, praca samodzielna (karta pracy)	statystyczne, karta pracy, internet	
--	--	--	--	---	--	--	--

				informacji geograficznych			
4. Zmiany strukturalne przemysłu w Polsce	2	ZP XV.10	Uczeń: – omawia historyczny rozwój przemysłu na ziemiach polskich – wyjaśnia przyczyny i skutki restrukturyzacji przemysłu w Polsce w latach 90. XX w. – wskazuje na mapie najważniejsze ośrodki przemysłowe w Polsce	– identyfikowanie sieci powiązań przyrodniczych, społecznych, kulturowych, gospodarczych i politycznych w przestrzeni geograficznej – stawianie pytań, formułowanie i weryfikacja hipotez oraz proponowanie rozwiązań dotyczących środowiska geograficznego – prognozowanie przemian zachodzących w środowisku społeczno-gospodarczym – dostrzeganie aplikacyjnego znaczenia geografii	praca z mapami tematycznymi, praca z danymi statystycznymi, praca z podręcznikiem, pogadanka	atlas, podręcznik, dostępne dane statystyczne, internet	
5. Stan i zróżnicowanie rozwoju transportu w Polsce	2	ZP XIV.7 XV.12	Uczeń: – ocenia warunki rozwoju różnych form transportu w Polsce	– korzystanie z map fizycznogeograficznych i społeczno-gospodarczych,	praca z mapami tematycznymi (mapy autostrad, linii kolejowych),	atlas, mapy tematyczne (mapa autostrad, linii kolejowych),	Dane statystyczne do wykorzystania na lekcji znajdują się na stronie internetowej GUS w opracowaniu <i>Transport – wyniki działalności w 2019 r.</i>

			– opisuje zmiany w znaczeniu różnych rodzajów transportu w Polsce – wskazuje na mapie Polski główne węzły kolejowe, autostradowe i największe lotniska – porównuje gęstość sieci drogowej i kolejowej w różnych regionach Polski – prezentuje planowane inwestycje transportowe	zdjęć lotniczych i satelitarnych, wykresów, danych statystycznych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych – identyfikowanie sieci powiązań przyrodniczych, społecznych, kulturowych, gospodarczych i politycznych w przestrzeni geograficznej – prognozowanie przemian zachodzących w środowisku społecznogospodarczym – dostrzeganie aplikacyjnego znaczenia geografii	praca z danymi statystycznymi, analiza SWOT różnych rodzajów transportu, debata na temat planowanych inwestycji transportowych	dane statystyczne, internet	
6. Turystyka w Polsce	2	ZP XV.14	Uczeń: – identyfikuje walory turystyczne Polski – dostrzega rolę krajoznawstwa w poznawaniu	– podejmowanie refleksji nad pięknem i harmonią świata przyrody krajobrazów przyrodniczych i	praca z atlasem, praca z danymi statystycznymi, przygotowanie folderu/plakatu reklamującego walory	atlas, dane statystyczne (m.in. Światowej Organizacji Turystycznej), prezentacja	Aktualne dane umożliwiające porównanie ruchu turystycznego w Polsce i innych krajach są dostępne w biuletynach Światowej Organizacji Turystyki zatytułowanych „International Tourism Highlights”.

			ojczyzny i jej promocji poza granicami – wskazuje obszary najchętniej odwiedzane przez turystów w Polsce – porównuje ruch turystyczny w Polsce i w innych krajach świata i Europy – opisuje krajowe i zagraniczne wyjazdy turystyczne Polaków – podaje przykłady turystycznych szlaków tematycznych	kulturowych oraz osiągnięciami cywilizacyjnymi ludzkości – kształtowanie więzi z najbliższym otoczeniem, regionem, krajem ojczystym – kształtowanie przekonania o użyteczności edukacji geograficznej dla osobistego rozwoju człowieka oraz aktywności społecznej – uwrażliwianie na wartość i znaczenie cennych obiektów przyrodniczych i kulturowych, należących do dziedzictwa lokalnego, regionalnego, narodowego i ponadnarodowego	turystyczne wskazanego regionu, prezentacja multimedialna lub film ukazujące najważniejsze atrakcje turystyczne Polski	multimedialna, film, internet	Po zrealizowaniu tematu można przeprowadzić zajęcia praktyczne z działu 5. z tematu „Projekt wycieczki krajoznawczej w regionie z użyciem mapy i GPS”. Filmy ukazujące atrakcje turystyczne Polski są dostępne w serwisie YouTube na kanałach PolandTravel (Polskiej Organizacji Turystycznej) lub lokalnych organizacji turystycznych.
Dział 5. BADANIA I OBSERWACJE GEOGRAFICZNE WE WŁASNYM REGIONIE							
1. Wpływ zakładu przemysłowego	3	ZR XIV.4	Uczeń: – rozumie	– rozwijanie dociekliwości	praca z mapami tematycznymi,	podręcznik, internet,	Godziny przeznaczone na tematy obejmujące badania i obserwacje

lub usługowego na środowisko geograficzne		XVI.1	konieczność traktowania środowiska geograficznego jako systemu – dostrzega zależności między elementami systemu przyrodniczego – przeprowadza badania i obserwacje umożliwiające ocenę wpływu zakładu przemysłowego lub usługowego na środowisko geograficzne	poznawczej, ukierunkowanej na poszukiwanie prawdy, piękna i dobra analizowanie pozyskanych danych oraz formułowanie wniosków na ich podstawie – wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w analizie i ocenie przemian przestrzeni geograficznej – stawianie pytań, formułowanie i weryfikacja hipotez – rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, ochrony elementów dziedzictwa	praca z innymi źródłami informacji, badania i obserwacje terenowe, przygotowanie posteru	literatura opisująca badany obszar/obiekt, aparat fotograficzny, zestaw do badań terenowych (np. zestaw do badania jakości wody, skala porostowa itd.), materiały plastyczne do wykonania posteru	geograficzne we własnym regionie należy podzielić na prace przygotawcze, oraz prace kameralne w pracowni geograficznej.
---	--	-------	--	--	---	--	---

				przyrodniczego i kulturowego			
2. Ocena dostępności i jakości wybranych usług w najbliższej okolicy na przykładzie badań ankietowych	3	ZR XVI.2	Uczeń: – zna zasady konstruowania ankiety – przygotowuje ankietę na temat dostępności i jakości usług – przeprowadza badania ankietowe w najbliższej okolicy – formułuje wnioski i prawidłowości na podstawie badań ankietowych	– rozwijanie dociekliwości poznawczej, ukierunkowanej na poszukiwanie prawdy, piękna i dobra – prowadzenie obserwacji i pomiarów w terenie, opracowanie i prezentacja wyników, analizowanie pozyskanych danych oraz formułowanie wniosków na ich podstawie – wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w analizie i ocenie przemian przestrzeni geograficznej – stawianie pytań, formułowanie i weryfikacja hipotez oraz proponowanie	praca z podręcznikiem, przygotowanie i przeprowadzenie ankiety, zaplanowanie i przeprowadzenie obserwacji terenowych	podręcznik, komputer, zestaw do przeprowadzenia ankiet (kwestionariusze ankietowe), internet, aparat, notatniki terenowe	Godziny przeznaczone na tematy obejmujące badania i obserwacje geograficzne we własnym regionie należy podzielić na prace przygotowawcze, zajęcia terenowe oraz prace kameralne w pracowni geograficznej.

				rozwiązań problemów dotyczących środowiska geograficznego			
4. Ocena zagospodarowania terenu wokół własnej szkoły na podstawie obserwacji i dostępnych materiałów źródłowych	3	ZR XIV.2 XIV.4 XVI.4	Uczeń: – zna rodzaje i funkcje krajobrazów – korzysta z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego – charakteryzuje sposoby zagospodarowania terenu wokół szkoły na podstawie dostępnych materiałów źródłowych – planuje i przeprowadza obserwacje terenowe – ocenia sposób zagospodarowania terenu wokół szkoły	– rozwijanie dociekliwości poznawczej, ukierunkowanej na poszukiwanie prawdy, piękna i dobra – prowadzenie obserwacji i pomiarów w terenie, opracowanie i prezentacja wyników, analizowanie pozyskanych danych oraz formułowanie wniosków na ich podstawie – wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w analizie i ocenie przemian przestrzeni geograficznej – stawianie pytań, formułowanie i	praca z różnymi źródłami informacji geograficznych (literatura, zdjęcia lotnicze i satelitarne, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego), praca z podręcznikiem, obserwacje terenowe, przygotowanie szkicu terenowego lub mapy ilustrujących sposoby zagospodarowania terenu wokół szkoły	podręcznik, mapy tematyczne, zdjęcia satelitarne i lotnicze, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, komputer z dostępem do internetu, aparat, notatnik terenowy	Godziny przeznaczone na tematy obejmujące badania i obserwacje geograficzne we własnym regionie należy podzielić na prace przygotowawcze, zajęcia terenowe oraz prace kameralne w pracowni geograficznej. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (lub studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego) są dostępne na stronach internetowych urzędów miast i gmin.

				weryfikacja hipotez oraz proponowanie rozwiązań problemów dotyczących środowiska geograficznego – wykorzystanie podstawowych map z wykorzystaniem narzędzi GPS – dostrzeganie aplikacyjnego charakteru geografii			
6. Zmiana układu przestrzennego i zabudowy najbliższego otoczenia na podstawie obserwacji i materiałów źródłowych	3	ZR XIV.1 XIV.3 XVI.6	Uczeń: – identyfikuje układy przestrzenne na zdjęciach lotniczych, planach i mapach – wskazuje przykłady chaosu przestrzennego – definiuje pojęcie ładu przestrzennego – rozumie i docenia wartość ładu przestrzennego – porównuje	– rozwijanie docieklivosti poznawczej, ukierunkowanej na poszukiwanie prawdy, piękna i dobra – prowadzenie obserwacji i pomiarów w terenie, opracowanie i prezentacja wyników, analizowanie pozyskanych danych oraz formułowanie	praca z mapą, praca z różnymi źródłami informacji geograficznej (mapy i zdjęcia satelitarne, archiwalne plany, stare pocztówki, zdjęcia i ryciny, literatura), obserwacje terenowe	aktualne i archiwalne plany, mapy, obrazy; teksty źródłowe opisujące układy przestrzenne na badanym obszarze, internet, aparat, notatnik terenowy	Godziny przeznaczone na tematy obejmujące badania i obserwacje geograficzne we własnym regionie należy podzielić na prace przygotowawcze, zajęcia terenowe oraz prace kameralne w pracowni geograficznej. Wykaz źródeł internetowych, w których można znaleźć archiwalne materiały ilustrujące układy przestrzenne, zamieszczono w podręczniku.

			układy przestrzenne z użyciem aktualnych i archiwalnych materiałów źródłowych – ocenia zaobserwowane zmiany układu przestrzennego	wniosków na ich podstawie – wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w analizie i ocenie przemian przestrzeni geograficznej – stawianie pytań, formułowanie i weryfikacja hipotez oraz proponowanie rozwiązań problemów dotyczących środowiska geograficznego – integrowanie wiedzy przyrodniczej, społecznej, ekonomicznej i humanistycznej – kształtowanie umiejętności wieloaspektowego postrzegania przestrzeni i wyobraźni przestrzennej			
7. Przykłady i propozycje	3	ZR XIV.1	Uczeń: – definiuje pojęcie	– rozwijanie dociekliwości	praca z podręcznikiem,	podręcznik, literatura i	Godziny przeznaczone na tematy obejmujące badania i obserwacje

rewitalizacji obszarów zdegradowanych i poprzemysłowych we własnym regionie		XIV.3 XVI.7	rewitalizacji – wymienia przykłady działań rewitalizacyjnych – podaje cele rewitalizacji – wyszukuje we własnym regionie zdegradowane obszary, które mogą być celem działań rewitalizacyjnych – planuje działania rewitalizacyjne	poznawczej, ukierunkowanej na poszukiwanie prawdy, piękna i dobra – prowadzenie obserwacji i pomiarów w terenie, opracowanie i prezentacja wyników, analizowanie pozyskanych danych oraz formułowanie wniosków na ich podstawie – wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w analizie i ocenie przemian przestrzeni geograficznej – stawianie pytań, formułowanie i weryfikacja hipotez oraz proponowanie rozwiązań problemów dotyczących środowiska	praca z różnymi źródłami informacji geograficznej (literatura, zdjęcia), przygotowanie i przeprowadzenie wywiadu, obserwacje terenowe, mapa myśli – przykłady działań rewitalizacyjnych	fotografie opisujące zdegradowane obszary, opisy przykładowych działań rewitalizacyjnych	geograficzne we własnym regionie należy podzielić na prace przygotawcze, zajęcia terenowe oraz prace kameralne w pracowni geograficznej.
--	--	----------------	--	---	---	--	--

				geograficznego – rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, ochrony elementów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego oraz konieczność rekultywacji i rewitalizacji obszarów zdegradowanych			
8. Identyfikacja i ocena mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń rozwoju własnej dzielnicy/miejscowości	3	ZR XVI.8	Uczeń: – zna zasady tworzenia analizy SWOT – identyfikuje mocne i słabe strony rozwoju własnej dzielnicy/miejscowości – wskazuje szanse i zagrożenia rozwoju własnej dzielnicy/miejscowości	– rozwijanie dociekliwości poznawczej, ukierunkowanej na poszukiwanie prawdy, piękna i dobra – prowadzenie obserwacji i pomiarów w terenie, opracowanie i prezentacja wyników, analizowanie	praca z podręcznikiem, praca w grupach (opracowanie przez poszczególne grupy słabych, mocnych stron, szans i zagrożeń rozwoju), przygotowanie plakatu	podręcznik, mapy tematyczne, różne źródła informacji (dane statystyczne), teksty źródłowe (dokumenty związane ze strategią rozwoju miejscowości), internet	Godziny przeznaczone na tematy obejmujące badania i obserwacje geograficzne we własnym regionie należy podzielić na prace przygotowawcze, zajęcia terenowe oraz prace kameralne w pracowni geograficznej.

			– proponuje działania pozwalające wykorzystać mocne strony i szanse oraz zminimalizować słabe strony i zagrożenia rozwoju	pozyskanych danych oraz formułowanie wniosków na ich podstawie – wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w analizie i ocenie przemian przestrzeni geograficznej – stawianie pytań, formułowanie i weryfikacja hipotez oraz proponowanie rozwiązań problemów dotyczących środowiska geograficznego			
9. Projekt wycieczki krajoznawczej w regionie z użyciem mapy i GPS	3	ZP XV.13 XV.14 ZR	Uczeń: – wymienia korzyści płynące z wycieczek krajoznawczych – projektuje trasę wycieczki krajoznawczej – układa program wycieczki krajoznawczej, uwzględniając	– rozwijanie dociekliwości poznawczej, ukierunkowanej na poszukiwanie prawdy, piękna i dobra – prowadzenie obserwacji i pomiarów w terenie, opracowanie i	praca z mapami tematycznymi, praca z różnymi źródłami informacji geograficznej (literatura, źródła internetowe), burza mózgów (korzyści płynące z krajoznawstwa),	mapy tematyczne (w tym mapy atrakcji turystycznych i topograficzne mapy turystyczne), internet, literatura (przewodniki turystyczne),	Godziny przeznaczone na tematy obejmujące badania i obserwacje geograficzne we własnym regionie należy podzielić na prace przygotowawcze, zajęcia terenowe oraz prace kameralne w pracowni geograficznej. Można wykorzystać źródła internetowe, np.: mapa-turystyczna.pl. Każda z grup może przygotować jeden projekt wycieczki

			potrzeby grupy docelowej i środki lokomocji – wykorzystuje mapy oraz urządzenia GPS w planowaniu wycieczki	prezentacja wyników, analizowanie pozyskanych danych oraz formułowanie wniosków na ich podstawie – wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w analizie i ocenie przemian przestrzeni geograficznej – stawianie pytań, formułowanie i weryfikacja hipotez oraz proponowanie rozwiązań problemów dotyczących środowiska geograficznego – rozwijanie zainteresowań geograficznych, budzenie ciekawości świata – kształtowanie więzi emocjonalnych z najbliższym	praca z narzędziami geoinformacyjnymi (portal mapa turystyczna.pl), praca w grupach, prezentacja projektów uczniowskich	podręcznik, odbiornik GPS	krajoznawczej, po prezentacji można przeprowadzić głosowanie na najlepszy projekt i w miarę możliwości zrealizować go w formie wycieczki klasowej.
--	--	--	---	--	--	----------------------------------	---

				otoczeniem, regionem oraz krajem ojczystym – dostrzeganie aplikacyjnego charakteru geografii			
--	--	--	--	--	--	--	--

Plan dydaktyczny przedmiotu geografia

zakres rozszerzony dla klasy czwartej i piątej szkoły ponadpodstawowej uwzględniający kształcone umiejętności, postawy, kompetencje kluczowe oraz treści zawarte w podstawie programowej

Temat	Liczba godzin	Treści podstawy programowej	Cele ogólne	Kształcone umiejętności i postawy	Propozycje metod nauczania	Propozycje środków dydaktycznych	Uwagi
I. Strefowość środowiska przyrodniczego na Ziemi							
1.1. Prawidłowości dotyczące zróżnicowania środowiska przyrodniczego na Ziemi.	1	XVII.1.	Uczeń: – analizuje wzajemny wpływ elementów środowiska przyrodniczego Ziemi, – charakteryzuje poglądy na relacje człowiek – środowisko, – identyfikuje prawidłowości dotyczące zróżnicowania środowiska przyrodniczego na Ziemi;	– analizowanie i wyjaśnianie zjawisk i procesów geograficznych oraz zróżnicowania przyrodniczego świata, – formułowanie twierdzeń o prawidłowościach dotyczących funkcjonowania środowiska przyrodniczego oraz wzajemnych zależności w systemie przyroda – człowiek, – analizowanie zjawisk i współzależności zachodzących w środowisku geograficznym z wykorzystaniem różnych map ogólnogeograficznych	metoda „rybi szkielet” (uczeń wypisuje prawidłowości w zakresie zróżnicowania środowiska przyrodniczego), notatka graficzna, metoda dociekań filozoficznych	mapy tematyczne, fotografie krajobrazów, klimatogramy, program Google Earth Pro – pozwala prześledzić zmiany środowiska przyrodniczego w czasie	Źródła internetowe, np.: Google Earth Pro, Timelapse – Google Earth Engine Prawidłowości–w–występowaniu–zjawisk–na–świecie–obszary–złodowaczone.pdf (esri.pl) Prawidłowości–w–występowaniu–zjawisk–na–świecie–rafy–koralowe.pdf (esri.pl) Prawidłowości–w–występowaniu–zjawisk–na–świecie–solniska.pdf (esri.pl)

				i tematycznych – rozwijanie dociekliwości poznawczej;			
1.2. Strefowe i astrefowe czynniki przyrodnicze.		XVII.2., XVII.5.	Uczeń: – wyjaśnia strefowe występowanie zjawisk przyrodniczych, – wyjaśnia wpływ astrefowych czynników przyrodniczych na modyfikowanie zjawisk strefowych na Ziemi, – dostrzega wpływ człowieka na środowisko przyrodnicze i podaje przykłady;	– kształtowanie umiejętności wieloaspektowego postrzegania przestrzeni i wyobraźni przestrzennej, – analizowanie zjawisk i współzależności zachodzących w środowisku geograficznym z wykorzystaniem różnych map ogólnogeograficznych i tematycznych, – rozwijanie dociekliwości poznawczej;	metoda kuli śniegowej – strefowe i astrefowe czynniki przyrodnicze (uczniowie najpierw wypisują informacje indywidualnie, następnie łączą się w dwójki, czwórki, ósemki itd. do sformułowania ostatecznego wykazu czynników)	mapy tematyczne, źródła internetowe, ilustracje	Źródła internetowe, np.: <u>Prawidłowości–w–występowaniu– zjawisk–na–świecie–rafy–koralowe.pdf (esri.pl)</u> <u>Prawidłowości–w–występowaniu– zjawisk–na–świecie–obszary– złodowaczone.pdf (esri.pl)</u>

1.3. Cechy środowiska przyrodniczego od strefy równikowej do polarnej.	1	XVII.4.	Uczeń: – przedstawia główne cechy środowiska przyrodniczego stref od równikowej do polarnych; – zna prawidłowości wpływające na zróżnicowanie środowiska przyrodniczego Ziemi;	– analizowanie i wyjaśnianie zjawisk i procesów geograficznych oraz zróżnicowania przyrodniczego świata, – kształtowanie odpowiedzialności za stan środowiska przyrodniczego Ziemi, – rozwijanie dociekliwości poznawczej;	metoda projektowa (uczniowie wybierają strefę geograficzną i przygotowują projekt na temat głównych cech środowiska przyrodniczego); metoda odwróconej lekcji	mapy tematyczne, źródła internetowe	Na koniec zajęć uczniowie mogą przeprowadzić dyskusję dydaktyczną na temat wpływu człowieka na cechy środowiska przyrodniczego na Ziemi. <u>Prawidłowości-w-występowaniu-zjawisk-na-świecie-rafy-koralowe.pdf (esri.pl)</u> <u>Prawidłowości-w-występowaniu-zjawisk-na-świecie-obszary-zlodowaczone.pdf (esri.pl)</u>
II. Problemy środowiskowe współczesnego świata							
2.1. Geozagrożenia meteorologiczne i klimatyczne.	1	XVIII.1., XVIII.4., XVIII.6.	Uczeń: – wyjaśnia powstawanie geozagrożeń meteorologicznych i klimatycznych (tropikalne cyklony, trąby powietrzne, pustynnienie, zmiany klimatu), – wskazuje na mapie regiony występowania geozagrożeń i podaje przykłady działań ograniczających ich skutki;	– formułowanie twierdzeń o prawidłowościach funkcjonowania środowiska przyrodniczego oraz wzajemnych zależności w systemie przyroda – człowiek, – stawianie pytań, formułowanie i weryfikacja hipotez oraz proponowanie rozwiązań problemów dotyczących środowiska geograficznego, – wykorzystanie narzędzi GIS w analizie i prezentacji danych	burza mózgów, ranking diamentowy (próba uszeregowania zagrożeń pod względem ryzyka wystąpienia i siły rażenia), metoda dociekań filozoficznych	źródła internetowe, mapy tematyczne, dane statystyczne	Źródła internetowe, np.: Google Earth Pro, <u>Timelapse – Google Earth Engine</u> <u>Huragany tajfuny 08032019.pdf (esri.pl)</u> <u>Tornado.pdf (esri.pl)</u> <u>https://www.un.org.pl</u>

				przestrzennych, – rozwijanie poczucia odpowiedzialności za stan i jakość środowiska geograficznego;			
2.2. Geozagrożenia hydrologiczne.	1	XVIII.2., XVIII.4., XVIII.6.	Uczeń: – wyjaśnia powstawanie ; powodzi i tsunami, – wskazuje na mapie regiony występowania geozagrożeń i podaje przykłady działań ograniczających ich skutki;	– formułowanie twierdzeń o prawidłowościach funkcjonowania środowiska przyrodniczego oraz wzajemnych zależności w systemie przyroda – człowiek, – stawianie pytań, formułowanie i weryfikacja hipotez oraz proponowanie rozwiązań problemów dotyczących środowiska geograficznego, – wykorzystanie narzędzi GIS w analizie i prezentacji danych przestrzennych, – rozwijanie poczucia odpowiedzialności za stan i jakość środowiska geograficznego;	burza mózgów, ranking diamentowy (próba uszeregowania zagrożeń pod względem ryzyka wystąpienia i siły rażenia)	materiał z podręcznika, źródła internetowe, mapy tematyczne, dane statystyczne	Źródła internetowe, np.: Google Earth Pro, <u>Timelapse – Google Earth Engine</u> <u>https://www.un.org.pl</u>
2.3. Geozagrożenia geologiczne.	1	X.VIII.3., XVIII.4., XVIII.6.	Uczeń: – przedstawia genezę i skutki geologicznych zagrożeń (wulkanizm, trzęsienia ziemi, powstawanie lejów krasowych), – wskazuje na mapie regiony występowania geozagrożeń i podaje przykłady działań ograniczających ich skutki;	– formułowanie twierdzeń o prawidłowościach funkcjonowania środowiska przyrodniczego oraz wzajemnych zależności w systemie przyroda – człowiek, – stawianie pytań, formułowanie i weryfikacja hipotez	metoda JIGSAW, notatki graficzne, praca pytaniami, metoda odwróconej lekcji	materiał z podręcznika, źródła internetowe, mapy tematyczne, dane statystyczne	Źródła internetowe, np.: Google Earth Pro, <u>Timelapse – Google Earth Engine</u> <u>Trzęsienia ziemi na Haiti.pdf (esri.pl)</u>

				oraz proponowanie rozwiązań problemów dotyczących środowiska geograficznego, – wykorzystanie narzędzi GIS w analizie i prezentacji danych przestrzennych, – rozwijanie poczucia odpowiedzialności za stan i jakość środowiska geograficznego;			
2.4. Ograniczoność zasobów wodnych.	1	X.VIII.9.	Uczeń: – identyfikuje przyczyny przyrodnicze i antropogeniczne ograniczonych zasobów wodnych w wybranych regionach świata i proponuje działania wspomagające racjonalne gospodarowanie wodą	– waloryzowanie zjawisk i procesów przyrodniczych oraz wartościowanie zachowań i działalności człowieka w środowisku geograficznym, – posługiwanie się różnymi źródłami informacji, interpretowanie treści zawartych na mapach, zdjęciach lotniczych oraz danych statystycznych, – identyfikowanie relacji między poszczególnymi elementami środowiska geograficznego, – kształtowanie postawy szacunku wobec przyrody – rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju;	mapa mentalna (konsekwencje ograniczoności zasobów wodnych), dyskusja: „Jak zapobiegać zmniejszaniu się zasobów wodnych i jak racjonalnie je wykorzystywać?”	źródła internetowe, mapy tematyczne, dane statystyczne	Źródła internetowe, np.: Google Earth Pro, <u>Timelapse – Google Earth Engine</u> <u>https://www.un.org.pl</u>
2.5. Erozja gleb.	1	X.VIII.5,	Uczeń: – podaje przyrodnicze i	– waloryzowanie zjawisk i procesów	pogadanka,	mapy rozmieszczenia	Źródła internetowe, np.:

		XVIII.6.	antropogeniczne przyczyny intensywnej erozji gleb oraz prezentuje sposoby jej zapobiegania na wybranych przykładach;	przyrodniczych oraz wartościowanie zachowań i działalności człowieka w środowisku geograficznym, – posługiwanie się różnymi źródłami informacji, wykorzystanie narzędzi GIS w analizie i prezentacji danych przestrzennych, – identyfikowanie relacji między poszczególnymi elementami środowiska geograficznego, – kształtowanie postawy szacunku wobec przyrody – rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju;	analiza map tematycznych, ilustracje, schematy	gleb, mapy klimatyczne, mapy hipsometryczne	Google Earth Pro, <u>Timelapse – Google Earth Engine</u> https://www.un.org.pl
2.6. Deforestacja.	1	XVIII.7., XVIII.6.	Uczeń: – dyskutuje na temat wpływu deforestacji i innych czynników na zmiany klimatu na Ziemi oraz proponuje działania służące ograniczaniu tych zmian;	– rozumienie i formułowanie prawidłowości w zakresie funkcjonowania środowiska geograficznego oraz wzajemnych zależności w systemie człowiek – przyroda, – analiza wykresów, danych statystycznych, informacji zawartych na mapach, – wyciąganie wniosków i formułowanie prawidłowości,	metoda dramy; praca z podręcznikiem, wykresami, danymi statystycznymi, praca na podstawie tekstu źródłowego – Ustawa o lasach, zajęcia terenowe	źródła internetowe, podręcznik, dostępne dane statystyczne, wykresy, mapy, tekst źródłowy – Ustawa o lasach, karta pracy do zajęć terenowych	Metoda dramy: planuje się wycięcie znacznych połaci lasu na obszarze kraju o niskim poziomie rozwoju gospodarczego ze względu na występowanie surowców mineralnych, które mogą pomóc w rozwoju gospodarczym tego kraju po wybudowaniu kopalni odkrywkowej i zakładów przetwarzających ten surowiec. Uczniowie dzielą się na trzy grupy: przedstawiciela rządu, przedstawiciela organizacji Greenpeace oraz lokalnych mieszkańców. Źródła internetowe, np.:

				rozwijanie umiejętności argumentowania i przedstawiania swojej opinii, – wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w życiu codziennym, – kształtowanie postawy szacunku wobec przyrody – rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju;			Google Earth Pro, <u>Timelapse – Google Earth Engine</u> <u>Lasy Państwowe</u> <u>https://www.un.org.pl</u>
2.7. Zmiany zasięgu pokrywy lodowej.	1	XVIII.8.	Uczeń: – wskazuje na mapach obszary współcześnie zlodzone i ocenia wpływ zmian klimatycznych na zasięg pokrywy lodowej, – wyjaśnia, na czym polega sprzężenie zwrotne prowadzące do przyspieszenia procesu topnienia lodowców i lądolodów na Ziemi, – podaje, jaki wpływ na środowisko geograficzne ma zmniejszenie zasięgu pokrywy lodowej;	– rozumienie i formułowanie prawidłowości w zakresie funkcjonowania środowiska geograficznego oraz wzajemnych zależności w systemie człowiek – przyroda, – analiza wykresów, danych statystycznych, informacji zawartych na mapach, – wyciąganie wniosków i formułowanie prawidłowości, rozwijanie umiejętności argumentowania i przedstawiania swojej opinii;	metoda problemowa: konsekwencje topnienia lodowców	mapy tematyczne, źródła internetowe	Źródła internetowe, np.: Google Earth Pro, <u>Timelapse – Google Earth Engine</u> <u>https://www.un.org.pl</u>
2.8. Lokalizowanie i określanie zasięgu katastrof	1	XVIII.6.	Uczeń: – wyjaśnia, czym są katastrofy przyrodnicze,	– wyciąganie wniosków, – przewidywanie skutków,	dyskusja na temat systemów ostrzegania	materiał z podręcznika,	Źródła internetowe, np.:

przyrodniczych.			wymienia ich rodzaje, – wskazuje, jakie katastrofy występują na Ziemi najczęściej, – ocenia skuteczność stosowanych metod lokalizowania i monitorowania katastrof przyrodniczych, – zna skale, w jakich ocenia się skutki katastrof, – wykorzystuje zdjęcia satelitarne i lotnicze oraz technologie geoinformacyjne do lokalizowania i określania zasięgu katastrof przyrodniczych;	– przyjmowanie postawy odpowiedzialności za stan środowiska, w którym żyje człowiek;	przeciwko katastrofom naturalnym, burza mózgów, zastosowanie GIS do lokalizacji i określania zasięgu katastrof przyrodniczych; metoda myślenia krytycznego – rutyny	źródła internetowe, mapy tematyczne	Katastrofy naturalne.pdf (pan.pl) http://link.operon.pl/c1 http://sedac.ciesin.columbia.edu/mapping/hazards/ https://earthdata.nasa.gov/
2.9. Ochrona georóżnorodności i bioróżnorodności.	1	XVIII.10.	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia georóżnorodności i bioróżnorodności – podaje czynniki wpływające na georóżnorodność i bioróżnorodność – wskazuje przykłady utraty georóżnorodności i bioróżnorodności na świecie – przedstawia sposoby ochrony georóżnorodności i bioróżnorodności na świecie • charakteryzuje formy ochrony prawnej georóżnorodności i bioróżnorodności w Polsce – uzasadnia znaczenie	– rozwijanie umiejętności pracy w grupie, pracy z materiałem źródłowym (ilustracja, nagranie, film, GIS), – rozwijanie zainteresowań geograficznych, budzenie ciekawości świata, – wyciąganie wniosków, – przewidywanie skutków, – przyjmowanie postawy odpowiedzialności za stan środowiska, w którym żyje człowiek;	praca z materiałami źródłowymi; mapa mentalna: formy ochrony georóżnorodności i bioróżnorodności metoda studiów przypadkowych: przykłady ochrony georóżnorodności i bioróżnorodności w Polsce	źródła internetowe, mapy tematyczne, praca w grupach	Źródła internetowe, np.: Mapa geośrodowiskowa Polski: http://emgsp.pgi.gov.pl/emgsp/ https://www.un.org.pl

			georóżnorodności oraz bioróżnorodności i podaje przykłady działań na rzecz ich ochrony;				
III. Uwarunkowania przyrodnicze gospodarczej działalności człowieka							
3.1. Przyrodnicze uwarunkowania rolnictwa.	1	XIX.1., XIX.3.	Uczeń: – zna przyrodnicze uwarunkowania rolniczej działalności człowieka na przykładzie wybranych obszarów, – wykazuje związki kierunków produkcji rolnej, w tym struktury upraw i chowu zwierząt, z klimatem, ukształtowaniem powierzchni, żyznością gleb i zasobami wodnymi, – prezentuje przykłady sposobów pokonywania przyrodniczych ograniczeń działalności gospodarczej człowieka i ocenia ich zgodność z zasadami zrównoważonego rozwoju;	– korzystanie z różnych źródeł informacji, analiza ich treści, – formułowanie twierdzeń o prawidłowościach dotyczących funkcjonowania środowiska przyrodniczego i społeczno-gospodarczego oraz wzajemnych zależności w systemie przyroda – człowiek – gospodarka;	pogadanka, analiza mapy tematycznej	mapy tematyczne: typy gleb, klimat, roślinność, ukształtowanie powierzchni i sieć hydrograficzna, internet	Źródła internetowe, np.: https://www.un.org.pl
3.2. Wpływ surowców mineralnych na rozwój przemysłu i handel zagraniczny.		XIX.2., XIX.3.	Uczeń: – wyjaśnia związki między występowaniem surowców mineralnych a kierunkami rozwoju przemysłu i strukturą towarową handlu zagranicznego;	– porównywanie, korzystanie z różnych źródeł informacji, rysunków, technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz geoinformacyjnych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych,	analiza danych statystycznych, dyskusja na temat znaczenia przemysłu wydobywczego dla rozwoju przemysłu oraz jego udziału w handlu	dane statystyczne dotyczące wielkości wydobycia surowców oraz udziału surowców mineralnych w eksporcie i imporcie wybranych	Źródła internetowe, np.: Główny Urząd Statystyczny / Obszary tematyczne / Roczniki statystyczne / Roczniki Statystyczne / Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 2021

				– wyciąganie wniosków, łączenie faktów, – wykorzystanie zdobytej wiedzy w życiu codziennym (umiejętność interpretacji najbliższego otoczenia), – rozwijanie kompetencji cyfrowych;	zagranicznym	państw	https://www.un.org.pl
3.3. Zmiany znaczenia czynników przyrodniczych w rozwoju gospodarczym.	1	XIX.3., XIX.4.	Uczeń: – prezentuje przykłady sposobów pokonywania przyrodniczych ograniczeń działalności gospodarczej człowieka i ocenia ich zgodność z zasadami zrównoważonego rozwoju, – przedstawia zmiany znaczenia czynników przyrodniczych w rozwoju społeczno-gospodarczym regionów w przeszłości i współcześnie oraz dyskutuje na temat ich roli w przyszłości;	– dostrzeganie zachodzących zmian w rozwoju gospodarczym, – dostrzeganie aplikacyjnego charakteru geografii, – rozwijanie umiejętności komunikacyjnych i pracy w grupie poprzez przeprowadzenie dyskusji;	dyskusja panelowa: „Rola środowiska przyrodniczego w gospodarce dawniej i dziś”, odwrócona lekcja, World Cafe	analiza źródeł internetowych; wykorzystanie posiadanej wiedzy	Źródła internetowe, np.: https://www.un.org.pl
IV. Problemy polityczne współczesnego świata							
4.1. Zmiany na mapie politycznej świata po 1989 roku.	1	XX.1.	Uczeń: – przedstawia najnowsze zmiany na mapie politycznej świata	– krytyczne, odpowiedzialne ocenianie zmian społeczno-kulturowych i gospodarczych w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej, – rozwijanie umiejętności komunikowania się i podejmowania konstruktywnej współpracy w grupie,	analiza mapy tematycznej, dyskusja: „Przyczyny zmian na mapie politycznej”	materiał z podręcznika, mapy polityczne świata z różnych lat	

				– stawianie pytań, formułowanie i weryfikacja hipotez oraz proponowanie rozwiązań problemów dotyczących środowiska geograficznego;			
4.2. Skutki przemian ustrojowych i gospodarczych w Europie	1	XX.2.	Uczeń: – wie, na czym polegały przemiany ustrojowe i gospodarcze w Europie po 1989 r., – przedstawia i ocenia skutki (polityczne, społeczne i gospodarcze) przemian ustrojowych i gospodarczych w Europie po 1989 r.;	– wyjaśnianie podstawowych relacji między elementami przestrzeni geograficznej w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej – korzystanie z różnych źródeł informacji – rozwijanie umiejętności komunikowania się i podejmowania konstruktywnej współpracy w grupie – kształtowanie umiejętności wypowiadania się na forum, dokonywania analizy i formułowania własnego zdania;	dyskusja, pogadanka, praca w grupach; praca z materiałem źródłowym	materiał z podręcznika, źródła internetowe, mapy, dane statystyczne	
4.3. Problemy funkcjonowania Unii Europejskiej.	1	XX.3.	Uczeń: – zna najważniejsze problemy związane z funkcjonowaniem Unii Europejskiej (brexit, imigracja i mniejszości narodowe, problemy demograficzne, kryzys finansowy, problemy ochrony środowiska, bezpieczeństwo energetyczne), – dyskutuje na temat głównych problemów funkcjonowania Unii Europejskiej;	– korzystanie z różnych źródeł informacji (infografiki, wykresów, danych statystycznych, internet), analiza i interpretacja danych, – docenianie znaczenia wiedzy geograficznej w poznawaniu i kształtowaniu przestrzeni geograficznej – kształtowanie postawy zrozumienia i szacunku dla pracy innych ludzi, – dostrzeganie aplikacyjnego charakteru	metoda problemowa: „Przyszłość Unii Europejskiej”	materiał z podręcznika, źródła internetowe, bieżące informacje dotyczące funkcjonowania UE	Źródła internetowe, np.: <u>Portal Unii Europejskiej (europa.eu);</u> <u>Komisja Europejska, oficjalna strona internetowa (europa.eu)</u>

				geografii;			
4.4. Zagrożenie terrorystyczne na świecie.	1	XX.4.	Uczeń: – charakteryzuje nowe wyzwanie dla świata, jakim jest terroryzm, – wyjaśnia czym jest terroryzm, – podaje przykłady aktów terrorystycznych w wybranych regionach świata w XX w., – wykazuje wpływ mediów na społeczny odbiór przyczyn i skutków terroryzmu na świecie;	– docenianie znaczenia wiedzy geograficznej w poznawaniu i kształtowaniu przestrzeni geograficznej, – rozwijanie kompetencji informatycznych, bezpiecznie korzystanie z internetu, – rozwijanie umiejętności argumentowania i odnoszenia zdobytej wiedzy do życia codziennego;	analiza mapy tematycznej, burza mózgów: „Przyczyny zagrożenia terrorystycznego”, debata oksfordzka, metoda dociekań filozoficznych	mapa rozmieszczenia zjawiska terroryzmu, źródła internetowe	Źródła internetowe, np.: <u>Terroryzm na świecie i w Europie. Skala i rodzaje zjawiska (ideologia.pl);</u> <u>– INDEKS TERRORYZMU – DANE – WSKAŹNIKI EKONOMICZNE (tradingeconomics.com)</u> <u>https://www.un.org.pl</u>
V. Problemy społeczne współczesnego świata							
5.1. Przyczyny i konsekwencje eksplozji demograficznej ludności	1	XXI.1., XXI.2.	Uczeń: – charakteryzuje problemy demograficzne w skali globalnej i krajowej, – zna i wymienia przyczyny oraz skutki eksplozji demograficznej, – formułuje hipotezy dotyczące wpływu procesu eksplozji demograficznej na życie społeczne i gospodarkę;	– przewidywanie skutków działalności gospodarczej człowieka w środowisku geograficznym, – krytyczne, odpowiedzialne ocenianie zmian społeczno-kulturowych i gospodarczych w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej, – stawianie pytań, formułowanie i weryfikacja hipotez oraz proponowanie rozwiązań problemów dotyczących środowiska geograficznego;	analiza danych statystycznych, metoda World Cafe; notatki graficzne; dyskusja	materiały z podręcznika, atlas uczniowski, źródła internetowe	Źródła internetowe, np.: <u>Jak zmieniła się światowa populacja? Gapminder</u> <u>Główny Urząd Statystyczny / Obszary tematyczne / Roczniki statystyczne / Roczniki Statystyczne / Rocznik Demograficzny 2013</u> <u>Aplikacja mapowa iMapClient GUS Przestrzenne Dane Statystyczne</u> <u>https://www.un.org.pl</u>

5.2. Przyczyny i konsekwencje demograficznego starzenia się ludności.	1	XXI.1., XXI.2.	Uczeń: – charakteryzuje problemy demograficzne w skali globalnej i krajowej – starzenie demograficzne, podaje jego przyczyny oraz skutki, – formułuje hipotezy dotyczące wpływu procesów starzenia się ludności na życie społeczne i gospodarkę, ze szczególnym uwzględnieniem Europy;	– przewidywanie skutków działalności gospodarczej człowieka w środowisku geograficznym, – krytyczne, odpowiedzialne ocenianie zmian społeczno-kulturowych i gospodarczych w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej, – stawianie pytań, formułowanie i weryfikacja hipotez oraz proponowanie rozwiązań problemów dotyczących środowiska geograficznego;	mapa mentalna, analiza danych statystycznych, notatka graficzna, metoda krytycznego myślenia – rutyny; rybi szkielet dyskusja: „Jak zwiększyć dzietność w Europie?”	dane dotyczące stanu zaawansowania i dynamiki procesu starzenia się ludności	Źródła internetowe, np.: Narzędzia Gapminder Światowa tabela zdrowia Gapminder Główny Urząd Statystyczny / Obszary tematyczne / Roczniki statystyczne / Roczniki Statystyczne / Rocznik Demograficzny 2013 https://www.un.org.pl
5.3. Historyczne i współczesne migracje.	1	XXI.3., XXI.4.	Uczeń: – wyróżnia problemy związane z migracjami (dobrowolnymi i przymusowymi) i uchodźstwem ludności w skali globalnej i krajowej, – klasyfikuje migracje oraz charakteryzuje przebieg ważniejszych fal migracyjnych historycznych i współczesnych na świecie;	– rozumienie i formułowanie prawidłowości w zakresie funkcjonowania środowiska geograficznego oraz wzajemnych zależności w systemie człowiek – przyroda, – korzystanie z różnych źródeł informacji, interpretowanie treści różnych map, – docenianie znaczenia wiedzy geograficznej w poznawaniu i kształtowaniu przestrzeni geograficznej, – dostrzeganie aplikacyjnego charakteru geografii, – identyfikowanie relacji	debata oksfordzka: „Uchodźcy: problem czy wyzwanie?”	materiał z podręcznika, atlas uczniowski, analiza danych statystycznych, źródła internetowe	Źródła internetowe, np.: Narzędzia Gapminder ; Główny Urząd Statystyczny / Obszary tematyczne / Roczniki statystyczne / Roczniki Statystyczne / Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2021 https://www.un.org.pl

				pomiędzy poszczególnymi elementami środowiska geograficznego;			
5.4. Przymusowa praca nieletnich.	1	XXI.5.	Uczeń: – przedstawia problem wykorzystywania pracy dzieci na świecie	– rozumienie i formułowanie prawidłowości w zakresie procesów rozwoju społeczno-gospodarczego państw, – kształtowanie umiejętności argumentowania, – kształtowanie empatii i świadomego uczestniczenia w życiu społeczno-gospodarczym, – korzystanie z różnych źródeł informacji, w tym technologii informacyjno-komunikacyjnych;	metoda problemowa, dyskusja: „Dlaczego dzieci są zmuszane do pracy?”	materiał z podręcznika, dane statystyczne, źródła internetowe	Źródła internetowe, np.: Portal o przeciwdziałaniu handlowi ludźmi – Portal o przeciwdziałaniu handlowi ludźmi – Portal Gov.pl (www.gov.pl) Ile wart jest człowiek? La Strada, handel ludźmi. – Bing video 150 mln dzieci na świecie pracuje UNICEF Polska – pomagamy dzieciom Przymusowa praca dzieci tematem tabu... YoungFace.TV szkoła dziennikarstwa praktyczna edukacja medialna https://www.un.org.pl
5.5. Problemy bezrobocia.	1	XXI.6.	Uczeń: – analizuje przyczyny i skutki bezrobocia w regionach wysoko i słabo rozwiniętych ze szczególnym uwzględnieniem problemu bezrobocia wśród ludzi młodych;	– znajomość wskaźników opisujących aktywność zawodową ludności, – rozumienie prawidłowości w zakresie funkcjonowania środowiska geograficznego, głównych zjawisk i procesów	metoda problemowa (np.: „Jak przeciwdziałać bezrobociu?”), analiza danych statystycznych	materiały z podręcznika, atlas uczniowski, dane statystyczne dotyczące regionalnego zróżnicowania bezrobocia	Źródła internetowe, np.: Główny Urząd Statystyczny / Obszary tematyczne / Roczniki statystyczne / Roczniki Statystyczne / Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2021 Aplikacja mapowa iMapClient GUS Przestrzenne Dane Statystyczne

				geograficznych oraz ich uwarunkowań i konsekwencji, – wykorzystywanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w życiu codziennym;			https://www.un.org.pl
5.6. Dyskryminacja i wykluczenie społeczne.	1	XXI.7., XXI.8.	Uczeń: – uzasadnia potrzebę przeciwdziałania dyskryminacji rasowej, ksenofobii i innym formom nietolerancji na świecie oraz przedstawia przykłady wpływu wykluczania grup ludności na życie społeczne i gospodarcze państw;	– kształtowanie umiejętności wyciągania wniosków na podstawie dostępnych danych, – interpretacja wykresów i zestawień danych statystycznych, – umiejętność posługiwania się mapą i prawidłowe stosowanie terminologii geograficznej, – przełamywanie stereotypów i kształtowanie postaw solidarności, szacunku i empatii wobec Polaków oraz przedstawicieli innych narodów i społeczności;	dyskusja na temat czynników wpływających na wykluczenie społeczne, analiza danych statystycznych	materiał z podręcznika, dane statystyczne z Eurostat	Źródła internetowe, np.: Home – Eurostat (europa.eu) Komisja Europejska Wyszukiwanie (europa.eu) https://www.un.org.pl
VI. Zróżnicowanie jakości życia							
6.1. Problemy żywienia ludności na świecie.	1	XXII.1., XXII.2., XXII.3.	Uczeń: – analizuje poziom zaspokojenia potrzeb żywieniowych mieszkańców różnych regionów świata, formułuje i weryfikuje hipotezy dotyczące przyczyn tego zróżnicowania	– rozumienie i formułowanie prawidłowości w zakresie funkcjonowania środowiska geograficznego oraz wzajemnych zależności w systemie człowiek – przyroda, – przewidywanie skutków działalności gospodarczej człowieka	burza mózgów: „Ryba czy wędka?”, analiza danych statystycznych, metoda dociekań filozoficznych, analiza SWOT; dyskusja	materiał z podręcznika, atlas uczniowski, dane statystyczne dotyczące żywienia	Źródła internetowe, np.: Narzędzia Gapminder Główny Urząd Statystyczny / Obszary tematyczne / Roczniki statystyczne / Roczniki Statystyczne / Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2021 https://www.un.org.pl

				w środowisku geograficznym, – rozumienie potrzeby racjonalnego gospodarowania w środowisku geograficznym, – umiejętność argumentowania i zabierania głosu w dyskusji;			
6.2. Zagrożenia zdrowia człowieka na świecie-	±	XXII,2	Uczeń: – przedstawia różne przyczyny zagrożenia życia w wybranych regionach świata, w tym związane z rozprzestrzenianiem się chorób, niskim poziomem ochrony zdrowia i degradacją środowiska, – identyfikuje prawidłowości w zakresie rozmieszczenia najbardziej rozpowszechnionych chorób na świecie;	– formułowanie prawidłowości odnoszących się do znaczenia sektora usług w krajach o różnym stopniu rozwoju społeczno-gospodarczego, – analiza danych statystycznych, – interpretowanie informacji zawartych na mapach, – wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w życiu codziennym, – ocenianie zjawisk i procesów politycznych, społeczno-kulturowych oraz gospodarczych zachodzących w Polsce i w różnych regionach świata, – kształtowanie umiejętności wyszukiwania i prezentowania informacji;	analiza map tematycznych, analiza danych statystycznych, dyskusja: „Czynniki warunkujące poziom zdrowia”	dane statystyczne dotyczące zachorowalności na wybrane choroby (np. AIDS)	Źródła internetowe, np.: <u>Główny Urząd Statystyczny / Obszary tematyczne / Roczniki statystyczne / Roczniki Statystyczne / Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2021</u> <u>Światowa tabela zdrowia Gapminder</u> <u>https://www.un.org.pl</u>

6.3. Poczucie bezpieczeństwa w wybranych regionach świata.	1	XXII.6.	Uczeń: – dokonuje oceny poczucia bezpieczeństwa mieszkańców w wybranych regionach świata na podstawie samodzielnie opracowanych kryteriów;	– krytyczne, odpowiedzialne ocenianie zmian społeczno-kulturowych i gospodarczych w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej, – rozwijanie umiejętności komunikowania się i podejmowania konstruktywnej współpracy w grupie, – stawianie pytań, formułowanie i weryfikacja hipotez oraz proponowanie rozwiązań problemów dotyczących środowiska geograficznego i tradycji, – przełamywanie stereotypów i kształtowanie postaw solidarności, szacunku i empatii wobec Polaków oraz przedstawicieli innych narodów i społeczności;	dyskusja: „Czynniki warunkujące poziom bezpieczeństwa na świecie”, burza mózgów: „Niebezpieczne regiony świata”, praca w grupach	materiał z podręcznika, atlas uczniowski, źródła internetowe	Źródła internetowe, np.: <u>Jak opisujemy moc państw – Index Moc Państw 2017 (ineuropa.pl)</u> <u>Informacje dla podróżujących – Ministerstwo Spraw Zagranicznych – Portal Gov.pl (www.gov.pl)</u> <u>https://www.un.org.pl</u>
6.4. Potrzeby edukacyjne i zróżnicowanie poziomu analfabetyzmu.	±	XXII.2	Uczeń: – dyskutuje na temat przyczyn i skutków zróżnicowania poziomu zaspokojenia potrzeb edukacyjnych w wybranych regionach świata;	– rozwijanie zainteresowań geograficznych, budzenie ciekawości świata, – analiza informacji zawartych na mapach, – formułowanie twierdzeń o podstawowych prawidłowościach dotyczących funkcjonowania środowiska geograficznego (np.	dyskusja: „Czynniki wpływające na poziom analfabetyzmu”, analiza danych statystycznych, praca z atlasem uczniowskim	atlas uczniowski, internet, dane dotyczące dostępności usług edukacyjnych i zróżnicowania poziomu analfabetyzmu w krajach rozwijających się	Źródła internetowe, np.: <u>Główny Urząd Statystyczny / Obszary tematyczne / Roczniki statystyczne / Roczniki Statystyczne / Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2021</u> <u>Narzędzia Gapminder</u> <u>https://www.un.org.pl</u>

				zależność rozwoju danego państwa od stopnia zaspokojenia usług edukacyjnych);			
VII. Problemy gospodarcze współczesnego świata							
7.1. Bogata Północ i biedne Południe. Przyczyny i skutki nierówności.	1	XXIII.1., XXIII.2.	Uczeń: – wskazuje na mapie świata najbiedniejsze i najbogatsze państwa oraz charakteryzuje ich główne problemy społeczno-gospodarcze, – identyfikuje przyczyny przyrodnicze, historyczne, społeczne, gospodarcze i polityczne dysproporcji rozwoju regionów świata i państw oraz przedstawia skutki tych nierówności;	– formułowanie twierdzeń o podstawowych prawidłowościach funkcjonowania środowiska geograficznego, – wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w życiu codziennym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, – przewidywanie skutków działalności gospodarczej człowieka w środowisku geograficznym;	metoda dramy, debata oksfordzka, metoda problemowa	materiał z podręcznika, atlas uczniowski, źródła internetowe	Metoda dramy: podział na grupy – przedstawiciele bogatej Północy, bogatego Południa oraz organizacji pomocy międzynarodowej. „Jak zlikwidować nierówności ekonomiczne pomiędzy Północą a Południem?”. Źródła internetowe, np.: <u>Narzędzia Gapminder</u> ; <u>Ilu jest bogatych, a ilu biednych? Gapminder</u>; <u>Poziom dochodów 1 Gapminder</u>; <u>Główny Urząd Statystyczny / Obszary tematyczne / Roczniki statystyczne / Roczniki Statystyczne / Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2021</u> https://www.un.org.pl
7.2. Formy pomocy międzynarodowej.	1	XXIII.3.	Uczeń: – podaje przykłady działań dążących do zmniejszania dysproporcji w rozwoju gospodarczym państw i	– przewidywanie skutków działalności gospodarczej człowieka w środowisku geograficznym, – krytyczne,	metoda krytycznego myślenia, analiza danych	materiał z podręcznika, dane dotyczące wielkości pomocy	Źródła internetowe, np.: <u>Narzędzia Gapminder</u>

			regionów świata oraz dokonuje ich krytycznej oceny;	odpowiedzialne ocenianie zmian społeczno-kulturowych i gospodarczych, – rozumienie zasad racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody i zachowania dziedzictwa kulturowego, – proponowanie rozwiązań, przedstawianie swojego stanowiska, – umiejętność wykorzystania zdobytej wiedzy geograficznej w życiu codziennym;	statystycznych	międzynarodowej	https://www.un.org.pl
7.3. Korporacje transnarodowe i ich wpływ na społeczeństwo i gospodarkę.	1	XXIII.4.	Uczeń: – ocenia wpływ korporacji transnarodowych na społeczeństwa, gospodarki i środowisko przyrodnicze państw i regionów świata;	– przewidywanie skutków działalności gospodarczej człowieka w środowisku geograficznym, – krytyczne, odpowiedzialne ocenianie zmian gospodarczych, – rozumienie zasad racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody, – kształtowanie umiejętności argumentowania i korzystania z różnych źródeł informacji;	dyskusja na temat wpływu korporacji transnarodowych na gospodarkę; metoda World Cafe, notatka graficzna	atlas uczniowski, dane statystyczne dotyczące korporacji transnarodowych	Źródła internetowe, np.: Lista największych korporacji międzynarodowych inwestujących w Polsce Funkcjonowanie korporacji międzynarodowych. Prezentacja prac z dziedziny zarządzania przedsiębiorstwem (wordpress.com) Główny Urząd Statystyczny / Obszary tematyczne / Roczniki statystyczne / Roczniki Statystyczne / Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2021